

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

9

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

Právní politika, nástroj realizace usnesení XIV. sjezdu KSČ v resortu FMNO a ČSLA

Vedení naší strany a státu pokládá rok 1972 za rok přemýšlivého, aktivního a odpovědného přístupu k realizaci rezoluce XIV. sjezdu KSČ. Materiály XIV. sjezdu jsou inspiračním zdrojem pro každého občana, každou profesi, odvětví, resort.

Pracovníci státního aparátu nacházejí pro svoji činnost v dokumentech XIV. sjezdu výrazné úkoly a podněty. Impulsy mimořádné intenzity směřují z dokumentů sjezdu k celé právní frontě. Provedme pro potřebu této stati orientační syntetickou rekapitulaci zásadních myšlenek a východisek formulovaných XIV. sjezdem KSČ (ve spojitosti se stanoviskem plenárních zasedání ÚV KSČ v r. 1970 a 1971) pro oblast státu, práva a socialistické zákonnosti.

Cs. socialistický stát je mocenským nástrojem diktatury proletariátu budovaný na vyhraněných třídně politických principech pod vedením KSČ. V současné době směřuje úsilí k jeho upevňování, rozvíjení funkcí a metod práce v zájmu socialistické společnosti.

Socialistický stát realizuje svoje úkoly metodou socialistické zákonnosti. Proto dodržování a upevňování socialistické zákonnosti, zdokonalování socialistického zákonodárství je současným i perspektivním úkolem. Disciplína, pořádek, dodržování zákonů, respektování právních předpisů na všech stupních a úsecích, to jsou požadavky, na které výše uvedené materiály položily zvláštní váhu.¹⁾

1. — Ze zprávy o činnosti strany, kterou přednesl generální tajemník s. G. Husák:

„Velký význam přikládáme zdokonalování socialistického zákonodárství, aby odpovídalo současným potřebám rozvoje našeho státu a ochraně občanů a společnosti.“ — „V minulých letech se velmi narušilo dodržování zákonů, socialistického právního řádu. Je třeba vést i velkou politickovychovnou práci za respektování norem socialistického soužití. Úcta k zákonům a k právu se musí stát v naší společnosti přirozeným zjevem.“

(Rudé právo, 29. 5. 1971.)

— Rovněž XXIV. sjezd KSSS se vyslovuje k těmto otázkám. Ze zprávy generálního tajemníka ÚV KSSS s. L. I. Brežněva na XXIV. sjezdu:

„Úcta k právu, zákonu se musí stát osobním přesvědčením každého člověka... Nelze trpět žádné pokusy o porušování zákonů a jejich obcházení, ať jsou motivovány jakkoli. Nelze trpět ani porušování osobních práv a omezování důstojnosti občanů. Pro nás komunisty, stoupence nejhumnějších ideálů, je to zásadní věc.“

(Rudé právo, 1. 4. 1971.)

— Z programu vlády ČSSR a jejího plánu práce jasně vyplývá, že vláda činí předmětem své stálé péče přísné dodržování socialistické zákonnosti, socialistického právního řádu a socialistické disciplíny.

Srovnej Programové prohlášení vlády ČSSR ze dne 17. 1. 1972, plán práce vlády na 1. pololetí 1971.

Socialistická zákonnost, právní politika, právní řád, právní pořádek

Pro usnadnění orientace vymezíme hlavní právní instituty,²⁾ o kterých budeme pojednávat. Marxisticko-leninská teorie státu a práva vymezuje tyto pojmy (instituty) takto:

Socialistická zákonnost³⁾ je metoda orgánů socialistického státu (metoda realizování diktatury proletariátu socialistickým státem).

Má-li být metodou činnosti státních orgánů, pak vyžaduje:

1. regulaci určitých (předpokládaných) vztahů socialistickým právem — tedy tvorbou práva,

2. zachování socialistického práva (socialistické zákonnosti), tedy uplatňování vůle (diktatury proletariátu) vyjádřené v právních normách.⁴⁾

Právní politika je v obecném smyslu slova činnost socialistického státu směřující k tvorbě práva, jež má zabezpečit politickou i státní (celospolečenskou) linii a jí odpovídající vztahy.

Právní řád socialistického státu tvoří souhrn všech platných právních norem dané společenské etapy.

Právní prostředí je soustava vztahů, vyjádřených a zakotvených v právu, je realizací oprávnění a práv, faktickým stavem zachování socialistického práva. Socialistický právní pořádek je výsledkem uplatňování socialistické zákonnosti. O právním pořádku lze hovořit tam, kde se ve společenském životě právní normy v převážné většině zachovávají. O práv-

ním pořádku mluvíme nejen z hlediska celospolečenského, ale i vnitroresortního.

Právní politiku formulují orgány socialistického státu na základě linie vedení strany a státu obsažené v příslušných dokumentech (v usneseních, směrnících apod.). Právní politika se vyvíjí v závislosti na ekonomických a politických podmínkách. Právní politika však není výsadní záležitostí nejvyšších orgánů. K široké diferenciaci přispívají v duchu řídicích pokynů a norem i další k tomu oprávněné ústřední orgány, které v prostoru kompetenčně vymezeném vytvářejí, konstituují, formulují právní politiku např. resortu. Právní politika má zabezpečovat vnitroresortnímu právnímu pořádku koncepci, perspektivnost, funkčnost, životnost a stabilitu, vymezit vazby a vztahy (kompetenční a součinnostní). Právní politika je obrazně řečeno „reflektorem“, jenž osvětluje místa (vztahy), které je třeba pokrýt právem. Právní politika dává podněty a návod k realizaci socialistické zákonnosti ze sféry vědomí zákonodárce (normotvůrce) do sféry praxe.

Socialistická zákonnost je formou konkrétní realizace právní politiky. Oba instituty spolu působí v dialektické jednotě. Požadavek socialistické zákonnosti ovlivňuje formulování právní politiky, právní politika důsledně dbá na plné prosazení socialistické zákonnosti. Socialistická zákonnost je základním a nezaměnitelným institutem právní politiky.

Funkce, které výrazně profilují resort FMNO, jeho právní politiku a právní pořádek

Federální ministerstvo národní obrany je ústředním orgánem státní správy, který v rámci zákonných vymezení zabezpečuje politiku státu na svěřeném úseku. Jako ta-

kový je oprávněn vydávat akty celostátní působnosti. V čele ústředního orgánu stojí ministr. Pravomoc ministra vyplývá z jeho kompetence jako člena vlády.

2. — „Právní instituty jsou souhrnem právních vztahů, jsou formami nebo způsoby organizace právních vztahů. Právní instituty nebo také instituce jsou souhrnem vzájemných styků mezi lidmi v procesu vývoje těchto styků upravených právními normami a projevujícími se v činnosti — chování lidí, která směřuje k uskutečnění práv a povinností, jež z těchto norem vyplývají.“

Bystřina — Právní názory a právní instituce — Praha, Orbis 1954, str. 46.

3. — „Sebenapadnější porušení zákonů už znamená trhlínu, které využijí nepřátelé pracujících“.

V. I. Lenin, sp. 29, str. 552, SNPL 1955.

— Vedení strany a státu v SSSR se problematikou socialistické zákonnosti zabývá velmi konkrétně. V roce 1971 bylo přijato usnesení pro oblast hospodářského práva.

Socialistická zákonnost 3/1971 — přetiskla Prokuratura č. 3/1971.

— S. ministr národní obrany generál M. Džur v odpovědi na otázky redakce časopisu Vojenská

prokuratura č. 2/1971, str. 9—10, k pojetí socialistické zákonnosti v ČSLA:

„Dodržování socialistické zákonnosti, které má v podmínkách armády specifickou podobu v prísnej vojenskej disciplíne, patrí k tým predpokladom, ktoré sa prelínajú všetkými ostatnými a majú kľúčový význam.“

Povinnosť občana dhať o plné uplatnenie socialistickej zákonnosti v živote spoločnosti je zakotvena priamo v ustave ČSSR. Vojak navyiac sa zaväzuje k dodržiavaniu právnych noriem slávnostnou prisahou. Komunizmom, ktorí majú byť príkladom v plnení občianskych povinností, pripomínajú tiež stanovky KSCS, že v strane niet miesta pre toho, kto nekoná a nekoná v duchu Ústavy ČSSR, kto vedome a hrubo porušuje socialistickú zákonnosť a bol za to trestaný. Vieme ovšem, že právne predpisy samé o sebe zákonnosť nezaistia.“

4. — „... vůle je-li státní vůlí, musí být vyjádřena jako zákon, stanovený státní mocí... jinak je slovo vůle prázdňým záživěm vzduchu, prázdňým zvukem.“

„Stanovisko plné rozporů.“ V. I. Lenin, sp. sv. XX. rusky, str. 532.

Pravomoc ministerstva jako výkonného aparátu ministra vyplývá z kompetence ministra.

Ministr — ministerstvo mají vymezené vztahy a kompetence příslušnými právními předpisy.

Ministr — vystupuje jako představitel resortu a odpovídá vládě za správu resortu.

Ministerstvo — je vrcholným odvětvovým orgánem státní správy. Z hlediska politické linie strany a z hlediska celospolečenských zájmů dbá o naplnění funkce resortu směrem dovnitř a směrem navenek (součinnost s jinými resorty a články státní správy).

Hlavní náplň činnosti ministerstva:

- vypracovávat a vládě předkládat návrhy zákonů, vládních usnesení a nařízení ve věcech působnosti ministerstva,
- vydávat v mezích zákonných předpisů vlastní akty (normativní akty řízení),⁵⁾
- vypracovávat a předkládat vládě koncepcie rozvoje,
- vypracovávat a předkládat podklady ke státním plánům,
- předkládat kádrové návrhy a problémy,
- předkládat zásadní finanční a ekonomické otázky (např. rozpočet).

Federální ministerstvo národní obrany je **federálním ústředním orgánem** státní správy pro zabezpečování obrany ČSSR.

Zabezpečuje realizaci vojenské politiky ČSSR v ČSLA a navrhuje potřebná opatření vládě ČSSR, ROsu a prezidentu republiky jako vrchnímu veliteli ozbrojených sil ČSSR.

FMNO je orgánem řízení a velení ČSLA

- řídí výstavbu ČSLA, zabezpečuje její všestrannou připravenost a nepřetržitě velení vojskům,
- rozpracovává operační a bojové použití ČSLA.

FMNO zpracovává návrhy na komplexní výstavbu branného systému ČSSR a návrh plánu obrany, činí opatření k zajištění výstavby branného systému,

- zpracovává základní otázky branné výchovy a přípravy obyvatelstva,
- provádí opatření mobilizační a povolává občany k plnění branné povinnosti.

FMNO zpracovává plány výstavby ČSLA a materiálně technického zabezpečení.

5. — Právní akt je právní norma, kterou se uskutečňuje nařizovací a výkonná činnost orgánů státní správy. Právní akt vychází ze zákona, opírá se o zákon, musí odpovídat kompetenci orgánu, jenž akt vydává. Normativními právními akty jsou: vládní nařízení, usnesení vlády, vládní vyhlášky, nařízení ministra, výnosy ministra apod.

Vystupuje jako významný a náročný partner v dodavatelsko-odběratelských vztazích. Plánuje a řídí rozsáhlou ekonomickou činnost vzhledem ke svým potřebám a z hlediska ekonomických potřeb čs. národního hospodářství.⁶⁾ Mnohooborovost se v právní sféře MNO výrazně projevuje jak ve vnitřních strukturách (oborech), tak i ve vnějších vazbách. Právní zájmy MNO překračují rámec resortu a promítají se do práva jiných úseků. Rovněž se tak děje v obrácené vazbě.

Připomeňme některé známé úseky práva (nebo právní odvětví): školství (v celém rozsahu), ekonomika (rovněž v celé šíři, evidentně pak v problematice hospodářských a finančních vztahů), zdravotnictví a sociální péče..., další úseky, které zdánlivě s obranou nesouvisí. Přesto vyžadují soustavné sledování a uplatňování zájmů obrany.

Armáda jako součást ozbrojených sil **socialistického státu** je specifickým sociálním systémem.

Tento systém může racionálně fungovat k naplnění svých existenčních cílů jen za předpokladu, že jeho výstavba, funkce, kompetence, vztahy a vazby budou přesné a přesně vymezeny právem — **vojenským právem**.

V armádě je takřka každý vztah, každé předpokládané jednání a konání upravené právem, bez této intenzivní právní regulace nelze zabezpečit fungování armádního mechanismu.

Převaha právem regulovaných vztahů vtiskuje těmto vztahům oficiální a formální ráz.⁷⁾

Z různorodosti funkcí, mnohotvárnosti, z rozsahu a „hustoty“ použití práva, jeho složitosti (nejen ve vnitřních vztazích, ale i vnějších) můžeme vyvodit potřebu právní politiky resortu.

Právní politika má v těchto „právně komplikovaných“ podmínkách vytvářet předpoklady pro kvalitu práva k upevňování socialistické zákonitosti a potřebné stability vnitroresortního právního pořádku a jeho perspektivnosti. Úkoly vojenské

6. — „Socialistická armáda je institucí více funkčních určení... plní řadu funkcí, které jsou spojeny především s některými bezprostředními potřebami a zájmy společnosti.“

... Na plnění některých hospodářských úkolů se podílí i zvláštní specifika vycelené, relativně samostatné struktury.“

K. Rychtařík — Sociální svět armády, NV 1971, str. 114.

7. — K. Rychtařík, Sociální svět armády — NV 1971, píše o „přísné formalizaci“ na str. 125: „Jedním cestou formalizace vztahů je možno v armádě rozšířit okruh řešených otázek, vyloučit náhodnost a improvizaci. Řády a předpisy jsou ideálním normativním, statuárním určením této formalizace.“

politiky strany, které orientují na upevňování ČSLA, upevňování řízení a velení, vyžadují zefektivnit přínos práva. To je úkol právní politiky. Pokusme se vymezit (definovat) právní politiku, její obsah a zaměření ve FMNO.

„Právní politika FMNO obsahuje stanovení normativně právních a legislativních koncepcí z hlediska zabezpečení politické linie a vojenské politiky strany, vedení státu a ministra národní obrany, z hlediska zájmů a potřeb obrany ČSSR a koalice socialistických států, z hlediska povinností, práv a jistot vojáků, dále stanovení směrů legislativní tvorby, plánů a pořadí legislativních prací. Sjednocuje a ovlivňuje normativně právní a legislativní koncepce a činnosti. Orientačně vymezuje proporce výuky a právních propagand v ČSLA. Vytváří směry pro studijní činnost právní teorie a praxe.“

Legislativně právní útvar FMNO je odborným štábním útvarem ministra národní obrany. Je kvalifikovaným místem pro

tvorbu práva a právní politiky a rovněž místem centrálního metodického ovlivňování normotvorby. Vzhledem k praxi, kdy každý odborný úsek (součást) FMNO samostatně pracuje na tvorbě práva, je značně obtížné pro legislativní útvar dosáhnout komplexního a integrovaného přehledu o právních tendencích a potřebách odborných úseků. Domnívám se proto, že konstituování právní politiky by napomohlo vytvoření pomocného orgánu⁹⁾ (aktivu), který by svým různorodým složením byl schopen iniciativně vyjasňovat, integrovat, koordinovat i oponovat právní zájmy jednotlivých úseků FMNO a formulovat návrhy pro obsah právní politiky resortu v komplexním a reprezentativním pojetí. Za zvláště aktuální pokládám účast a vliv politických orgánů na vznik a formulování právní politiky již v počáteční fázi.

To je cesta jak lépe zabezpečit důsledný vliv těchto orgánů na oblast normotvorby.

Normotvornost a odpovědnost

Zákony (právní normy) platí vždy v určitém čase, prostoru a ve vztahu k lidem. Tyto tři základní faktory působnosti právních norem spolu s jejich vnitřní hodnotou podmiňují smysl, funkci a jejich existenci od vzniku přes změny až po zánik. Právní normy jsou tvořeny pro společnost, pro život. Život je pro ně zkušebním kamenem, neúprosným korektivem. Společenské vztahy (sociálně ekonomické poměry) svým faktickým vztahem a vývojem normy potvrzují nebo je korigují¹⁰⁾. Zakonodárce (normotvůrce) musí politickým a kvalifikovaným způsobem odhadnout statiku i dynamiku společenského vývoje. V normotvorné činnosti nelze spoléhat na subjektivismus, na dojmy, na očekávání, že se „pravděpodobně norma osvědčí“. Normotvorba je kategorií nejen voluntaristickou, ale i gnoseologickou — normativní akt je nejen aktem vůle, ale zejména aktem vědeckého poznání, je rovněž kategorií morální. Normotvůrce je spoluzodpovědný za regulaci společenských vztahů, za to, že normy odpovídají potřebám společnosti, života, spravedlnosti, socialistické zákonitosti. Zodpovídá za kvalitu, stabilitu a perspektivnost právní normy a rovněž za její společenské uznání — přijetí. Cílevědomě zkoumání společenských pomě-

rů umožňuje předvídatí společenského pohybu. V tom je ona složitost, obtížnost a odpovědnost činnosti normotvůrce, ale rovněž i permanentní zkouška rozumu, kvalifikovanosti; čehož si byli vědomi již ve starověku.¹⁰⁾

Marxisticko-leninská teorie státu a práva plně doceneje právo, programuje zdokonalování práva (metod, forem, technik a nástrojů práva). Zdokonalovat právo znamená mimo jiné zdokonalovat legislativní proces. Legislativní proces je státem stanovený náročný procedurální postup přípravy, přijetí a vyhlášení právních norem. Náš socialistický stát soustavně usiluje o zdokonalování legislativního procesu (již v roce 1949 byla vydána legislativní pravidla).¹¹⁾

V oblasti normotvorby existuje řada nejasností, iluzí i nepochopení významu a společenských důsledků této činnosti. Rozsah neumožňuje (není to ani účelem) rozebrat tyto problémy. Omezím se

9. — „... společnost se neopírá o zákon. To je fantazie právníků. Naopak zákon se na rozdíl od libovůle jednotlivého individua musí opírat o společnost, musí být výrazem jejich celkových zájmů a potřeb, vyplývajících z daného materiálního způsobu výroby.“

K. Marx a B. Engels, Spisy — sv. VII. rus., str. 254.

10. — „Pro císaře je snadné vydávat zákony, neboť mají moc, ale není pro ně snadné vydávat zákony užitečné, protože k tomu je třeba rozumu.“

Libianos — Řeč na počest Juliana (Apostaty) 4. stol. n. l.

11. Nová legislativní pravidla byla schválena usnesením vlády ČSSR ze dne 30. září 1971 č. 278.

8. — Lenin nejednou zdůrazňoval, že každý pracující v socialistickém státě má faktické právo ... účastnit se na posuzování zákonů státu ... a v uvádění státních zákonů v život.“

V. I. Lenin, Spisy, sv. 27, str. 185.

pouze na vyznačení některých problémů a nedostatků v oblasti vnitroresortní normotvorby:

— Neustále se traduje mínění, že právní normu (předpis) lze vytvořit „ze dne na den“. Tato tendence pramení z neznalosti a podcenění nároků legislativních procesů. Není snad ani třeba příliš dokazovat, že právní normu nelze „upéci za noc, jako housku“. Čím rozsáhlejší a komplikovanější normotvorba, tím více si vyžádá času, sil a kvalifikované práce.

— Na spory kompetenčního charakteru — kdo má právní normy tvořit, odpovídáme: ten, kdo řídí, je normotvůrcem, funkční odpovědnost a rozsah kompetence vymezují i normotvorné pravomoci. Příslušný řídicí stupeň musí být schopný posoudit věcný obsah právního předpisu.

Normotvorbu jako normu řízení, není možné oddělit od činnosti orgánů kompetenčně příslušných.

— Kritické připomínky směřují k malé stabilitě právních norem. Obecně platí požadavek, aby normotvorba usilovala o maximální stabilitu práva. To se týká zejména nosných právních norem (vyšší právní síly např. zákonů). U předpisů, směrnic je možné počítat s postupnými změnami, ale i zde by bylo dobře uplatňovat přísloví „dvakrát měř — jednou řež“.

— Z formálních hledisek je nutné zkvalitňovat v normotvorbě předepsanou formu a obsah. Pojmy musí odpovídat jednak právním (odborným) zvyklostem (právního řádu), ale i těm, jímž jsou určeny (srozumitelnost). Obsah normy musí být sladěn s čs. právním řádem a vnitroresortním právním pořádkem.

Každá právní norma by měla přispět k tomu, aby právní pořádek resortu byl jednotným souladným celkem, bez rušivých elementů.

Náročné úkoly současné etapy výstavby socialismu, které formuloval XIV. sjezd KSČ, vyžadují mobilizovat všechny síly a prostředky naší společnosti. Mezi účinné nástroje ovlivňování sociálně ekonomického vývoje patří bezesporu právo. To platí jak v obecném (celospolečenském), tak specifickém pro výstavbu, upevňování a řízení ozbrojených sil, tohoto složitého mechanismu socialistického státu. Zefektivnit přínos práva pro zabezpečení náročné linie současné doby předpokládá centralizované, promyšlené a cílevědomé koncipování právní politiky resortu FMNO, která komplexně, perspektivně, koncepčně vytyčí další postup v odpovědné tvorbě, zdokonalování práva a zákonnosti.

Bratrský svazek národů SSSR — — opora bojové síly sovětských ozbrojených sil

Řešení národnostní otázky bylo jedním z nejvážnějších problémů, kolem kterého se v procesu utváření jednoty revolučních sil Ruska odehrály hluboké ideové, teoretické i politické boje. Důslednost, s jakou V. I. Lenin hájil a postupně rozpracoval myšlenku práva na sebeurčení pro všechny národy ruského státu, promítla se jako stmelující síla bolševické strany, která ve svých řadách semkla revolucionáře všech národů a národností carského Ruska.

Zatímco program sociálně demokratické strany Ruska přijatý na II. sjezdu strany v roce 1903, vyjadřuje právo národů na sebeurčení v demokratické rovině, jako jeden z požadavků, který má obsahovat ústava demokratické republiky, která bude nastolena po svržení samodržaví, pak program komunistické strany Ruska (bolševiků) který schválil VIII. sjezd strany v roce 1919, staví v souvislosti s řešením národnostní problematiky na prvé místo politiku sblížení proletářů a poloproletářů různých národů ke společnému revolučnímu boji za svržení statkářů a buržoazie.

Odmítnutí jakýchkoli výsad pro ten, či onen národ a národnost, bylo východní myšlenkou jejíž uskutečňování považoval Lenin za předpoklad jejich politického i státního semknutí.

V procesu vytváření této jednoty požadoval, aby proletariát těch národů, kte-

ré dříve utlačovaly, byl hlavním nositelem citlivého, ohleduplného a pozorného přístupu k přežitkům, které se vytvořily za desetiletí a staletí útisku u potlačovaných národů a zasáhly svým vlivem i jejich pracující vrstvy.

V tomto řešení se projevovaly zkušenosti, které bolševická strana načerpala v procesu přechodu od buržoazně demokratické revoluce k revoluci socialistické a i v prvních letech samostatné existence jednotlivých sovětských republik po Velké říjnové socialistické revoluci.

Již před touto revolucí vyjádřil Lenin názor, že „Proletářská strana usiluje o vytvoření pokud možno největšího státu, neboť je to pro pracující výhodné, usiluje o sblížení a posléze splnutí národů, avšak tohoto cíle nechce dosáhnout násilím, nýbrž výhradně svobodným, bratrským svazem dělníků a pracujících mas všech národů“.

Citlivě posuzoval vývoj myšlení pracujících všech národů, které dobyly v revoluci politickou moc a ustavily sovětskou vládu. Zatímco na jedné straně nenechal bez povšimnutí žádnou z tendencí velkoruského šovinismu a vyhlásil tomuto přežitku minulosti nesmiřitelný boj, na straně druhé hluboce analyzoval všechny projevy a jejich zdroje, které prohlubovaly jednotu pracujících sovětských republik a směřovaly k vytvoření jednotného mnohonárodnostního státu.

Výsledky dlouhodobého uskutečňování této politiky komunistickou stranou Ruska [bolševiků] nebývaly posilovaly důvěru všech národů sovětských republik k ruskému proletariátu a Ruské sovětské federativní socialistické republice.

Soustředěný útok světového imperialismu proti sovětské moci a podpora, kterou poskytovali imperialisté vnitřní kontrarevoluci, urychlovaly proces sblížení a sjednocování sovětských republik.

Přesto, že bolševická strana měla stále na zřeteli politický a ekonomický rozmach sovětské moci, byla tehdy přinucena na prvním místě řešit otázku obrany sovětské moci jako výchozí předpoklad všech dalších perspektiv.

Pracující masy rolníků a dělníků po trpkých zkušenostech s interventy dospěly k přesvědčení, jak konstatoval Lenin, že „jedině nejtěsnější svazek s ruskou republikou bude znamenat svazek skutečně nepřemohitelný pro mezinárodní imperialismus a že odtržení od státu za situace, kdy se bojuje proti imperialismu, nemůže být výhodné, protože imperialismus využívá každého rozdělení k tomu, aby rozdrtil sovětskou moc“.

Z historických dokumentů, které zachycují tento proces, je zřejmé, že otázka obranyschopnosti byla jedním z důležitých sjednocujících motivů.

V usnesení Ústředního výboru Ukrajinské SSR z 18. 5. 1919 můžeme číst:

1. Všechny ozbrojený boj proti nepřátelům sovětských republik musí být ve všech existujících republikách sjednocen;

2. Všechny materiální prostředky nezbytné pro tento boj musí být soustředěny kolem centra společného všem republikám.

S těmito požadavky se obrátili představitelé sovětské Ukrajiny na všechny existující sovětské republiky.

V dekretu Všeukrajinského ústředního výkonného výboru o sjednocení sovětských republik Ruska, Ukrajiny, Lotyšska, Litvy a Běloruska v boji proti světovému imperialismu, který byl schválen za necelé dva týdny po zmíněné výzvě Ústředního výkonného výboru Ukrajinské SSR, je řešení společné obrany na prvním místě: „Vojenský svazek všech uvedených sovětských socialistických republik musí být první odpovědí na útok společných nepřátel“, praví se doslova v tomto dokumentu.

Mohutným podnětem ke stále hlubšímu rozpracování otázek společné obrany, jak jej vyjadřují i zmíněná jednání, byl VIII. sjezd KSR(b), který se konal v březnu 1919.

Třídní přístup k řešení otázek armády socialistického státu vyjádřený ve všech polohách, i odpovědi na stěžejní otázky budování, organizace, výchovy a výcviku vojsk, které obsahují dokumenty sjezdu, staly se východiskem k vítězství nad interventy a kontrarevolucí v občanské válce.

Občanská válka a cizí intervence částečně zbrzdily proces národní státní výstavby, ale vítězství, kterého sovětská moc dosáhla a v kterém významnou úlohu měly dosud vzniklé formy vojenských, hospodářských a diplomatických svazků, otevřelo novou a širší cestu k vnitřnímu upevňování a sjednocování sovětských republik. „Touha pracujících sovětských republik po sjednocení v jednotném státě sílila v urputných bitvách se silami vnější a vnitřní kontrarevoluce.“

Vojenskopolitický svazek vytvořený v průběhu občanské války, těsná koordinace zahraničně politické činnosti, společné úsilí o obnovu národního hospodářství, o hospodářský rozvoj a upevnění obranyschopnosti přirozeně přispěly k přechodu ke sjednocování rovnoprávných národů v jedinou socialistickou rodinu“ čteme v usnesení ÚV KSSS.

Z podnětu V. I. Lenin vznikla na základě společného rozhodnutí sovětských republik Azerbejdžán, Arménie a Gruzie Zakavkazská sovětská federativní socialistická republika. Také tento významný akt byl motivován nezbytností sjednotit se v zájmu obrany a hospodářské výstavby.

V druhé polovině roku 1922 se vystupňovalo úsilí stranických a sovětských orgánů všech sovětských republik po vzájemném sjednocení.

Konečný návrh na řešení této závažné otázky, který vznikl pod přímým vlivem Lenina, projednaly a schválily sjezdy sověť všech republik.

Delegace, které byly na těchto sjezdech zvoleny, připravily jednání prvního Sjezdu sověť SSSR, který se sešel 30. prosince 1922 a přijal jednomyslně Deklaraci a Smlouvu o vytvoření Svazu sovětských socialistických republik.

Deklarace mj. konstatuje: „Jen v sovětském táboře, jen za diktatury proletariátu, která kolem sebe soustředila většinu obyvatel, je možné od základu vykořenit národnostní útlak, vytvořit ovzduší vzájemné důvěry a položit základy bratrské spolupráce.“

Jen díky těmto okolnostem se podařilo sovětským republikám odrazit útoky imperialistů celého světa, domácích i za-

hraničních; jen díky těmto okolnostem se jim podařilo úspěšně zakončit občanskou válku a přistoupit k pokojné hospodářské výstavbě.

Vytvoření SSSR odkrylo nové podmínky pro upevnění obranyschopnosti sovětského státu. V roce 1923 vznikla Rada práce a obrany SSSR. Vedle jiných úkolů řídila činnost těch lidových komisariátů, které odpovídaly za rozvoj národního hospodářství a obrany, posuzovala otázky obrany země a přijímala opatření ke zvýšení její obranyschopnosti.

Nová ekonomická politika, jejíž základy byly položeny na X. sjezdu KSR(b) v roce 1921, vytvořila příznivé podmínky pro prohloubení vojenskoekonomického potenciálu země.

Společné úsilí všech sovětských republik a první úspěchy dosažené v rozvoji průmyslu v krátké době umožnily řešit závažné otázky přezbrojení jednotek Rudé armády, zvýšení palebné síly útvarů dělostřelectva, postupně budovat vlastní letecký průmysl atd.

Bohatství jednotlivých republik, k jehož využití neměly za samostatné existence dostatek sil a prostředků, počalo ve svazku sovětských národů sloužit společné věci výstavby socialismu a upevnění jeho obranyschopnosti. Vytvořením SSSR se rozšířila i sociální základna Rudé armády a zvětšily se možnosti k vytváření rezerv. Z celkového počtu obyvatel SSSR tvořili příslušníci neruských národů a národností 47,8 %.

Společný svazek národů umožňoval rychle překonávat různé pozůstatky minulosti ve výchově obyvatelstva, které svými důsledky zasahovaly do obranyschopnosti země. Vojenskopolitická výchova se počala uskutečňovat na novém kvalitativním i kvantitativním základě.

V článku „Rudá armáda plní odkaz Lenina“, napsal M. V. Frunze: „Svaz sovětských republik, to je svaz pracujících mnohých národností. Rudá armáda je také svazem, ale svazem bojovým, do kterého pracující všech našich sovětských republik posílají své syny, aby se učili vojenství a ruku v ruce, jako pevná hráz stáli na stráž sovětské země“.

Komunistická strana, která věnovala velikou pozornost výchově národů Sovětského svazu v duchu internacionalismu důsledně dbala o zajištění stejných práv pro všechny národy. Přijímala opatření, aby tyto principy rovnoprávnosti byly plně uplatněny i v Rudé armádě, a to ne jak zdůrazňoval Lenin pouze v rovině formální rovnosti, ale v její konkrétní praktické podobě.

Velikou politickou a odbornou školou, kterou byla služba v Rudé armádě, procházelo stále více příslušníků neruských národností. K prohloubení národnostní semknutosti významně přispěla i soustavná péče strany a Revoluční vojenské rady SSSR o výchovu vojenských odborníků z řad všech národů země. Během dvou let stoupl počet posluchačů jiných národností ve vojenských školách z 23,7 % na 33,9 %. Byly vybudovány národní vojenské školy, ve kterých již v roce 1925 studovalo 76,6 % příslušníků neruských národů.

Během tří let po vytvoření SSSR vzrostl počet příslušníků jiných národností mezi vojáky a veliteli Rudé armády z jedné pětiny na více jak jednu třetinu celkového stavu.

Mnohonárodnostní sovětský stát, který vznikl jako výsledek hluboké teoretické a politické činnosti strany, všestranných zkušeností sovětských národů, stal se rozhodující silou v upevňování přátelství mezi všemi národy.

Leninské principy národnostní politiky, uplatňované tímto státem pomáhaly překonat neblahé dědictví minulosti ve vzájemných vztazích a nahradit je city proletářského internacionalismu, vzájemnou úctou a bratrským přátelstvím.

Historický vývoj Sovětského svazu i zkušenosti dalších socialistických zemí jsou nevyvratitelným důkazem, že důsledné řešení národnostní otázky v plném rozsahu jejího vlivu je možné uskutečnit jen v podmínkách socialismu.

Semknutost sovětských národů, vyjadřující Leninovu myšlenku o vytvoření republiky sovětů zdola až nahoru, ovlivnila rozhodujícím způsobem industrializaci země, kolektivizaci zemědělství i proces kulturní revoluce.

Strana jako vedoucí síla sovětské společnosti využila všech předností, které tato státní forma přinesla a rozvinula plně funkce státu diktatury proletariátu a dovedla v historicky krátké době národy Sovětského svazu k úplnému vítězství socialismu.

Myšlenka sebeurčení národů postavená na pevné třídní základy byla v podmínkách sovětského federativního státu plně realizována.

V průběhu čtrnácti let dosáhl Sovětský svaz takových úspěchů, že v nové ústavě přijaté 5. 12. 1936 bylo zákonnou formou zakotveno vítězství socialismu v sovětské zemi.

Výsledky prvního a druhého pětiletého plánu změnilы obraz sovětské země. Stala se zemí průmyslovou, s moderním socialistickým zemědělstvím.

Teze ÚV VKS(b) k 20. výročí Dělnicko-rolnické Rudé armády a válečného námořnictva vyjadřují dosah těchto změn pro obranu vlasti: „Velký socialistický průmysl, sovětskou mocí vybudované, hutní, strojírenské, traktorové, automobilní, letecké, loděřské, chemické a jiné závody, které dávají socialistickému hospodářství v městě i na vesnici novou techniku, jsou zároveň mohutnou základnou pro obranu naší vlasti.

V pětiletkách vzrostla, zesílela a zdomakovala se i Rudá armáda.

Sociálně politická semknutost národů Sovětského svazu posilovala vědomí odpovědnosti za obranu Sovětské země. Vlastenectví, vycházející ze vztahu k vlastnímu národu, přerůstalo ve vlastenectví sovětské, vyvěrající z hrdosti na úspěchy celé velké rodiny národů Sovětského svazu. Síla a revoluční obsah tohoto vlastenectví spočívá i v tom, že jeho nedílnou součástí jsou revoluční tradice každého národa sovětské země, že je pevně sevněno odkazem revolučního boje dělnické třídy a jeho předvoje bolševické strany.

Tuto morální sílu, jejíž účinnost nemohl nepřítel za žádných okolností včlenit do svých úvah o porážce první socialistické země, mobilizovala sovětská vláda a ÚV VKS(b) již od prvních dnů Velké vlastenecké války.

Směrnice stranickým a sovětským organizacím na území blízké fronty z 29. června 1941, která obsahovala konkrétní úkoly v boji s fašistickými útočníky, končí slovy: „ve válce, kterou nám vnutilo fašistické Německo, se rozhoduje o bytí či nebytí sovětského státu, o tom, zda národy Sovětského svazu budou svobodné nebo upadnou do otroctví“.

Od prvních hodin války přicházely tisíce chlapců a děvčat všech národů Sovětského svazu na vojenské komisariáty se žádostí o přijetí do Rudé armády. Divize, které bojovaly na všech frontách Velké vlastenecké války, byly svým národnostním složením odrazem rodiny národů sovětské země.

Také boj v týlu nepřítelů se rozhořel na výzvu Ústředního výboru všesvazové komunistické strany bolševiků na území všech národních republik, kam vkročila vojska agresorů. Partyzánské jednotky nebojovaly jenom ve svých krajích, oblastech a republikách. Se stejnou chrabrostí trestaly okupanty na území sousedních republik. Sovětská partyzánská pod vedením Ústředního výboru VKS(b) poskytovali účinnou pomoc i partyzánskému boji bratrských slovanských národů na území jiných států.

Také národnostní složení armádní stranické organizace vyjadřovalo skutečnost, že boj za svobodu sovětské země je věcí všech sovětských národů. Počátkem roku 1944 bylo v sovětských ozbrojených silách více než 2,5 miliónů komunistů. Ve stranických organizacích hlavních front bylo 1,4 miliónu Rusů, 305 tisíc Ukrajinců, 54 tisíc Bělorusů, 34 tisíc Tatarů, 32 tisíc Gruzínců, 25 tisíc Arménů, 21 tisíc Kazachů, 12 tisíc Uzbeků, 11 tisíc Čuvašů, 10 tisíc Azerbajdžanců, 7 tisíc Baškirců a tisíce příslušníků dalších národů a národností.

O tom, že příslušníci všech těchto národů bojovali proti nepříteli s bezvýhradnou obětavostí a statečností, svědčí, že mezi hrdiny Sovětského svazu je započítáno 8 tisíc 160 Rusů, 2 069 Ukrajinců, 309 Bělorusů, 161 Tatarů, a dále pak příslušníci desítek dalších národností.

O vítězství v této válce se však nerozhodovalo jen na frontách. Na výzvu strany se přeměnila sovětská země v jediný válečný tábor. Bojištěm těch, kteří nebyli povoláni do řad Rudé armády, se staly továrny, kolchozní pole, závody, vědecké ústavy, školy; každé pracoviště bylo místem, kde sovětský člověk přinášel svůj vklad k vítězství nad hitlerovským Německem.

Morální duch a semknutost sovětského lidu, nerozborná jednota příslušníků všech národů se ukázaly nepřemožitelnou hrází, která v nejtěžších chvílích pro Sovětský svaz se dále upevňovala.

V usnesení ÚV KSSS se říká: „Národy SSSR v jednotném šiku hrdinně bojovaly a obětavě pracovaly ve jménu obrany své socialistické vlasti, společného vítězství nad nepřitelem a ukázaly světu příklad statečnosti a vytrvalosti. Historické vítězství ve Velké vlastenecké válce dokázalo převahu socialistického společenského a státního zřízení, velkou životní sílu a nerozbornost sovětských socialistických republik.“

Plány těch imperialistických sil, které se ani v době existence protihitlerovské koalice nevzdaly myšlenky, že válka oslabí Sovětský svaz takovou měrou, že budou moci světu diktovat své záměry, vyšly zcela naprázdno.

Ekonomické ztráty, které sovětská země utrpěla, byly obrovské. Životy dvaceti miliónů sovětských lidí, kteří padli nejen za svobodu své vlasti, byly nenahraditelné. Autorita Sovětského svazu však vzrostla a stal se silou, která neustoupila před žádným vydíráním imperialistů. Poskytl všestrannou pomoc pokrokovým silám v mnoha zemích, kde válka vyústila v sociální a politické

změny, umožnil nastoupit cestu k socialismu.

Vzájemná pomoc svazových republik při obnově hospodářství na území, která zpusťovala hitlerovská vojska, ještě více prohloubila přátelství, jednotu a semknutost národů SSSR.

Sovětský lid vítězstvím v nejtěžší válce lidských dějin poznal nevyčerpatelnou sílu jednoty. Pod vedením Komunistické strany Sovětského svazu plně využil tohoto nevyčerpatelného zdroje vnitřní energie v procesu budování vyspělé socialistické společnosti.

Socialistický internacionalismus, který je základem národně státní výstavby svazu, je uplatňován i jako vůdčí princip zahraničně politické orientace, na kterém jsou vybudovány pevné spojenecké svazky se socialistickými zeměmi.

Úspěchy dosahované sovětským lidem pod vedením Komunistické strany Sovětského svazu v rozvoji země, v její vnitřní semknutosti a v zabezpečování obranyschopnosti, jsou neocenitelným zdrojem zkušeností, pro naši stranu, lid a armádu.

Sovětský mnohonárodnostní socialistický stát je příkladem, který revolučně působí nejen na národy Afriky a Asie. Národnostní, rasové a náboženské rozpory v mnoha vyspělých státech nejlépe ukazují, že ani v podmínkách tzv. starých demokracií nedokázal kapitalismus za dlouhá desetiletí vyřešit složitou otázku vzájemných vztahů národů a ras.

V současné době, kdy se všichni sovětský lid chystá k oslavě svého velkého svátku, jsme svědky bilancování všech patnácti svazových republik. Kdysi zaostalé periferie Ruska, které žily nejdnou v hlubokém feudalismu, změnily se ve vyspělé průmyslové republiky. Investice, vkládané sovětskou vládou do jejich rozvoje, mnohonásobně převyšují průměrné ukazatele Sovětského svazu. Zatímco průmyslová výroba vcelku vzrostla v sovětské zemi od roku 1913 do roku 1970 92krát, v Kazašské SSR vzrostla 146krát a v Kirgizské SSR 188krát. Počet studujících na 10 tisíc obyvatel v Gruzínské SSR předčí dvojnásobně Francii, trojnásobně Itálii, pětinašobně Turecko a třináctinašobně Irák.

Tento průmyslový a kulturní rozmach sovětských republik probíhá za plného rozvoje všech znaků národa. Vždyť za léta sovětské moci získalo své písemnictví více než 40 národů SSSR. Literatura je vydávána ve 131 jazycích a při sčítání obyvatel v roce 1970 se k jiné, než ruské národnosti, hlásilo 112,7 miliónů z celkového počtu 241,7 miliónu obyvatel.

Současně se však projevují stále hlubší tendence sblížení všech národů. „V letech výstavby socialismu a komunismu v SSSR vzniklo nové historické společenství lidí – sovětský lid“, prohlásil na XXIV. sjezdu KSSS generální tajemník soudruh L. I. Brežněv. Usnesení ÚV KSSS k 50. výročí vzniku SSSR hovoří o základních charakterových rysech sovětského člověka. Mezi kterými na prvním místě staví oddanost komunismu, socialistické vlastenectví a internacionalismus, vysokou pracovní a společenskopolitickou aktivitu, nesmiřitelnost k vykořisťování a útlaču k národnostním a rasovým předsudkům a třídní solidaritu s pracujícími všech zemí.

Kolem 42 miliónů obyvatel sovětské země uvádějí ruský jazyk jako druhý jazyk, který plynne ovládají. Vedle jiných skutečností se v tomto vztahu k ruskému jazyku projevuje vysoké ocenění úlohy a místa, které od prvních dnů Října zaujímá v rodině sovětských národů ruská dělnická třída. Bez její pomoci by nebylo dosaženo těch úspěchů, na které jsou dnes právem hrdé všechny národy SSSR.

Hluboké ocenění významu internacionální spolupráce je jeden ze základních znaků všech bilancí, se kterými předstupují ke společnému výročí jednotlivé svazové a autonomní republiky, oblasti a národnostní okruhy.

„Ve společné práci, v boji za socialismus, v boji za jeho ochranu“, říká zpráva ÚV KSSS na XXIV. sjezdu KSSS, „se rodily nové komunistické vztahy mezi třídami a společenskými skupinami, národy a národnostmi – vztahy přátelství a spolupráce. Naši lidé jsou spojeni marxisticko-leninskou ideologií, vysokými cíli výstavby komunistické společnosti.“

Sovětská armáda je pevnou součástí rodiny sovětských národů, je její oporou a záštitou. Síla a mohutná s lidem své země.

Úspěchy, radosti a těžkosti rodné země se citlivě odrážely v jejím životě. Spojena tisícovými pouty se svým lidem, zvířila nad všemi nepřáteli a dosáhla vrcholů vojenského umění a slávy.

Zárukou její neporazitelnosti je moudré vedení leninskou Komunistickou stranou Sovětského svazu, která vede národy celé země k novým úspěchům při výstavbě komunismu.

Upevňovat sovětský stát znamená upevňovat i jeho ozbrojené síly a všestranně zvyšovat obranyschopnost sovětské země. Taková je vůdčí myšlenka linie XXIV. sjezdu KSSS v oblasti vojenství, s kterou vstupuje Sovětská armáda a lid do druhého půlstoletí své existence.

Posuzování konkrétních podmínek při určování objektů ničení

Nutná, a proto správná zásada o ničení těch cílů, které jsou jako prvky sestavy nepřítele nejnebezpečnější, má za následek že dochází k zobecnění takovýchto hledisek na základě znalosti významu a funkce těchto prvků. Posouzení souvislosti jednotlivých prvků sestavy nepřítele mezi sebou a jejich vztah k celku a význam z toho odvozený se děje cestou zkoumání příčin a následků.

Sestavu nepřítele zkoumáme z dvojího hlediska. První se týká vnitřních vztahů jednotlivých prvků v řetězci: příčina — následek, druhé se týká jejich vztahů (jednotlivě i v celku) k naší sestavě ve stejném řetězci. Je totiž známo, že např. funkce nepřátelského velitelského stanoviště spočívá v řízení boje, ve velení. Nositel velení je proto velitelské stanoviště. Tento vztah k podřízeným vojskům má prvořadou důležitost a jeho porušení nebo zrušení zabrání řízení těchto vojsk a v důsledku toho působí jejich ochromení. Podobně můžeme usuzovat o funkci nepřátelských zbraní hromadného ničení. V době, kdy palba je rozhodujícím činitelem, jsou tyto prostředky nejdůležitějšími objekty, jejichž vyřazení zbavuje nepřítele možnosti jich použít a tím ho staví

do nepříznivé situace. Takových příkladů můžeme analogicky uvést celou řadu. Z toho pak obecně, např. v našich řádech, vyplývá pořadí důležitosti takovýchto objektů a nutnost jejich ničení.

Tato obecně platná hlediska jsou však zároveň při jejich mechanické aplikaci příčinou stereotypních řešení. Protože sestava nepřítele poskytuje síce různé prvky jako cíle, i když zároveň jejich druhové i celkové množství není zdaleka vysoké, dochází v praxi k předem vytýpovaným řešením, k apriornímu vyčíslování a vyjmenování takovýchto objektů jako by pro všechny případy. Takové, svým způsobem zmechanizované rozhodování, zajistí ulehčuje celý rozhodovací proces a zároveň dává přehledný podklad pro činnost vlastních vojsk. To je druhá příčina stereotypních řešení. Soustavné praktické procvičování a z toho pramenící návyky štábů a vojsk vedou k zlepšení a urychlení takové činnosti, umožňující dosáhnout vyšší zhodnocení proti minulým cvičením, nácvikům a ostatním opatřením bojové a operační přípravy. Protože podstatná změna v této praxi by zpočátku značně ztížila situaci, štáby ji různě

ným způsobem dosavadní praxe obhajují. Nové pohledy pak nemění nic na kvalitě takové činnosti, ale týkají se jen dílčích problémů a úprav, které nevybočují z dosavadních zvyklostí.

Tento konzervatismus je další příčinou stereotypních řešení. V tomto směru velmi neblaze působí i snaha po nediferencovaném zmechanizování a zautomatizování jak rozhodovacího procesu, tak jistých činností vojsk. Neblaze proto, že svým způsobem přímo stereotypní programy a vstupy vynucuje. Ačkoli každý jen trochu fundovaný vojenský odborník zdůrazňuje složitost a mnohotvárnost soudobého boje a operace, přece bohužel zapomíná na Hegelovu myšlenku, kterou tak výrazně souhlasně podtrhl V. I. Lenin v jeho Filosofických sešitech; „Čím se myšlenky stávají bohatšími na určenost a tím na vztahy, tím zmatenější na jedné straně a tím svévolnější a nesmyslnější na druhé straně se stává jejich podání v takových formách, jako jsou čísla.“¹⁾

Místo přínosem, stává se faktor zmechanizování a zautomatizování jedním z hlavních příčin stereotypních řešení. Konečně,

i když ne zdaleka jako poslední faktor, příčinou stereotypů je úplně pomíjení teze o konkrétnosti pravdy, která vylučuje přístup k faktům s obecnými formulami a naučenými schémata. Přihlížení ke konkrétní vzájemné souvislosti jevů, rozbor právě panujících podmínek a ne pomíjení změněné situace jsou však požadavky, kterých důrazně nedbáme. S tím souvisí i téměř naprosté pomíjení takového faktoru, který v řetězci příčina — následek hraje důležitou roli, totiž faktoru podmínek nutných k vyvolání jistého účinku na základě jisté příčiny. Všechna schémata příčin a následků jsou obvykle v případě ohodnocení významu a funkce nepřátelských objektů jako cílů schémat naprosto zjednodušená neužívajícími nutné podmínky, a proto schémata nesprávná. Za takového stavu pak není divu, že nám vyplývají takové závěry, jako např.: zničme-li divizní oddíl Honest John, zbavíme divizi rozhodujícího palebného faktoru, zničme-li velitelské stanoviště divize, ochromíme velení divizí atd.

V další části článku chci ukázat, že jde téměř vždy o velmi závažné omyly.

Typický případ zjednodušení

Z mnoha možných případů při hodnocení jednotlivých objektů v sestavě nepřítelů uvedu nejprve případ hodnocení významu velitelského stanoviště divize. Tento prvek obecně pokládáme za prvek, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje bojovou činnost podřízeného svazku, a proto jeho zjištění a zničení věnujeme usilovnou péči.

Usilovná péče v oblasti průzkumu znamená vyčlenění potřebných sil a prostředků k jeho zjištění, tedy i jejich odčerpání z úkolů jiných, a to jak v čase, tak v prostoru. V oblasti ničení pak to znamená určení prostředků a sil k ničení a stejné důsledky spojené s nemožností jich použít jinak a jindy.

Zeptejme se nyní, čeho dosáhneme, když zjistíme a zničme takové velitelské

stanoviště. Podle obecného schématu by mělo dojít k ochromení řízení svazku, popřípadě k dalším, pro nepřítel ještě horším následkům. Toto schéma skutečně platí. Platí však výlučně za jistých podmínek. Nejsou-li tyto dodrženy, pak nejde o pravdu, ale o nepravdu v našich závěrech o významu zničení tohoto cíle.

Které jsou to podmínky, celkem známe. Především nesmí existovat rozvinuté předsunuté nebo dokonce záložní velitelské stanoviště. Dále musí být zaručeno, že velení nemohou převzít přítomné orgány, např. na týlovém velitelském stanovišti. Dále je nutné vyloučit, že velení se neujme např. velitel některé brigády nebo dokonce představitel velení armádního sboru. V případě, že tyto prvky jsou v prostoru divize rozvinuty, pak předpokládaného původního důsledku zničení

¹⁾ V. I. Lenin, Filosofické sešity, SNPL 1954, str. 90

velitelského stanoviště divize dosáhneme jen současným zničením těchto prvků.

To jsou jen některé podmínky, které musíme zvážit, než vyslovíme závěr o důsledcích ničení velitelského stanoviště. Ale nejde jen o ně. Sám fakt konstatování, že velitelské stanoviště je nositelem velení a řízení, je sice pravdivý, ale neznamená, že tomu tak je vždycky. Představuje-li si někdo, že obecný požadavek na nepřetržitost velení může chápat skutečně doslova, že totiž velení probíhá bez přerušování, každou hodinu, či dokonce neustále, pak se hluboce mylí. Na stupni divize se vydávají rozkazy obvykle jednou, dvakrát denně. Jsou-li již vydány, pak velitelské stanoviště pozbývá až do příštího zásadního rozhodnutí v podstatné míře na svém významu. Přitom ovšem nevylučují, že z některého stanoviště se skutečně velí nepřetržitě. To znamená, že se velí buď zdlouhavě, nebo že se velí za podřízené

stupně, nebo že se vydané rozkazy neustále mění. Pak by ovšem bylo lépe takové stanoviště neničit a ponechat vyřazení podřízeného svazku jeho péči. V mnoha dalších případech však velitelské stanoviště divize nemusí ani onu svoji řídicí funkci ještě nebo již plnit. Tehdy nemůžeme proto očekávat při jeho zničení dosažení ani zlomku předpokládaných důsledků. Konkrétně se tak může dít v prostorech soustředění svazku v operační hloubce, po zahájení přesunu, v opevněném prostoru, na široké frontě atd. Jak je vidět, musíme splnit celou řadu nezbytných podmínek k tomu, aby fakt vyřazení velitelského stanoviště skutečně umožňoval očekávat ochromení činnosti svazku. Nebudeme-li k nim přihlížet, bude-li očekávaný efekt vytypován jen podle obecně platných hledisek, hrubě zkreslíme a zjednodušíme situaci, čímž se dostaneme na půdu nereálna.

Faktor souvislosti

Když jsem poukázal na nutnou existenci podmínek, které umožňují vznik jistých následků z jistých příčin, dotkl jsem se v první řadě otázky souvislosti mezi jednotlivými jevy. To, že sestava nepřítel je složitým a vzájemně spjatým souhrnem jednotlivých prvků, velmi dobře známe. Rovněž známe, jak jednotlivé prvky ovlivňují druhé a kdy je ovlivňují. Funkci těchto složek nemůžeme utajit. Můžeme tvrdit, že má obecnou platnost. V tom problém není. Potíže nastávají tam a tehdy, kdy máme pracovat s konkrétními podmínkami, uvažovat o nich a především přesně je znát. To co jsem řekl např. o velitelském stanovišti svazku, může sloužit v tomto směru k dalšímu rozvedení.

Víme, jakou funkci má v systému velení existence záložních, předsunutých a týlových velitelských stanovišť. Víme, co můžeme očekávat od velitelských stanovišť podřízených i nadřízených tohoto svazku. Ta zaprvé. I když je pak zjistíme, někdy nemáme dostatek prostředků k jejich zničení. To zadruhé. V celku nemůžeme očekávat, že by se zjištění i zničení mohlo

týkat celého tohoto souhrnu velitelských stanovišť, což by jedině mohlo způsobit skutečné ochromení velení konkrétního svazku. Z tohoto zřetele jeví se snaha po zjišťování a ničení velitelských stanovišť naprosto neefektivní. Vyřazení jednoho nebo dvojice prvků ze souhrnu, jehož chod je zaručen daleko větším počtem prvků, je očividně zbytečná. Protože však skutečný počet rozvinutých velitelských stanovišť nebudeme znát, ale budeme se spoléhat jen na odhad, pak i očekávaný výsledek ničení (pokud se k němu rozhodneme) bude vymezen tou či onou pravděpodobností. Nemíním v tomto směru pravděpodobnost zásahu cíle jako takového, to je věc jiná a další. My zatím předpokládáme, že cíl bude skutečně zničen, ale že i za této situace se výsledek dostaví s jistou pravděpodobností. Tedy velení ochromíme v tom či onom stupni a časovém rozmezí. Nepříznivě působí ta skutečnost, že vlastně můžeme jen hovořit o pravděpodobnosti našich předpokladů, ale hodnotu této pravděpodobnosti nemůžeme vyjádřit.

Souvislosti, které ovlivňují faktor velení, jsou tak složité (systém úhrad, zastupitelnosti, ale i takových okolností, jako „již odvelení“, nebo „ještě nevelení“), tak mnohotvárné, že si nemůžeme skutečně v konkrétních případech dělat naděje na splnění obecně platné teze: je-li veli-

telské stanoviště nositelem velení a vyřadím je, ochromím činnost vojsk.

Tento příklad rozdílu mezi obecným a konkrétním není jediný. Nemůže být ani jediný, protože vždycky, i když v jiných souvislostech a z jiných důvodů, v praktické činnosti se objevuje prvek konkrétní.

Jiné příklady

V první stati jsem se zmínil o obecné tezi prvořadě nebezpečnosti zbraní hromadného ničení. Budeme nyní konkrétně zkoumat toto konstatování podle dosud neznačeného příkladu s velitelskými stanovišti. Platnost této teze budeme zatím pokládat za bezvýhradně správnou v případě války s použitím jaderných zbraní [jiných prostředků hromadného ničení]. Pro náš příklad si však zvolíme takovou situaci, že válka je vedena bez jaderných zbraní a že konkrétním objektem zkoumání bude divizní oddíl Honest John. Velmi ukvapeně můžeme zaujmout takové stanovisko, které potvrzuje obecnou tezi, a to s odůvodněním, že nikdo neví, kdy může situace přerůst v použití jaderných zbraní, a proto bude věci jen na prospěch, abychom takovýto objekt zničili již předem. Toto stanovisko je typickým příkladem nekonkrétního zkoumání situace. Totiž proto, že vyděluje oddíl Honest John ze souvislostí právě určujících průběh boje, absolutizuje jeho význam a zcela zanedbává ty složky a souvislosti, které konkrétní stav charakterizují. Boj bez jaderných zbraní se zajisté vede jinými prostředky, a to takovými, které umožňují úspěch tohoto boje. Na tom není nic divného, za druhé světové války se bojovalo jenom tak. Boj tedy probíhá podle správného či nesprávného použití těchto prostředků a sil a ne podle toho, že mohou být použity jaderné zbraně. Kdo se bude orientovat na něco, co situaci nepodmiňuje, kdo místo vyřazení těch prostředků, které jsou zasazeny, bude postihovat nezasazené a proto nic neovlivňující, prospěje ne sobě, ale nepříteli. Konkrétně to znamená, že bude-li plnit hlavní palebnou funkci např. dělostřelectvo, pak

vyřazení oddílu Honest John toto dělostřelectvo uchová. Prostředky průzkumu a ničení jsou přece jen omezené a musí být použity na to, co má na boj vliv a ne na to, co nemá, ale někdy by mohlo vliv mít. Po období, kdy tato teze platila neomezeně, zdá se dnes právě uvedený názor jako něco naprosto nového a zároveň nesprávného. Je to pochopitelné, protože přistupovat k věcem s naučenými šablonami a zvyklostmi je pohodlnější, než hledat řešení nová a měnit dřívější stanoviska podle konkrétních podmínek. Přitom ovšem na požadavku neprodle-ného ničení zbraní hromadného ničení i za této nové situace cosi racionálního je.

Je fakt, že vyřazením těchto prostředků si vytváříme příznivou situaci do budoucna a protože nebojujeme jen den nebo dva, je tato snaha racionální. Ovšem za jedné podmínky, že totiž budeme mít v případě války bez jaderných zbraní daleko více prostředků průzkumu a konvenčních prostředků ničení, než v případě války s jadernými zbraněmi. Obrazně řečeno, že provedeme boj ve dvou liniích: konvenčními prostředky proti konvenčním, a to v dostatečných proporcích a zároveň s tím konvenčními prostředky proti zbraním hromadného ničení, a to opět v dostatečně proporcích. Splníme-li tuto podmínku, pak dojde k oslabení hodnoty činnosti v „první linii“ a věci se obrátí v náš prospěch. Jak to dnes vypadá s touto podmínkou, obecně známe.

Nekonkrétní posuzování situace při volbě cílů k ničení je ovšem analogické i s jinými případy. Argument, že totiž ničením oddílu Honest John ještě v době bez použití jaderných prostředků vytváříme podmínky pro činnost v budoucnu, je

prakticky totožný s nekonkrétními rozhodnutími při globálním rozdělení cílů mezi nepřátelskou divizi prvního sledu a operační hloubku. Tento případ se velmi často vyskytuje. Opět argumentujeme tím, že ničením cílů v operační hloubce vytváříme podmínky pro budoucí úspěch naší operace. Zapomínáme ovšem, že tento rozmach může nastat jen v případě, bude-li splněna jedna podmínka: konkrétně v útoku průlom divize prvního sledu. Je opravdu neúčinné ničit cíle v operační hloubce a vlastní prvosledové divizi neumožnit průlom a nebo zničení prvosledové divize nepřítel. Jaké jsou konkrétní možnosti naší divize v tomto směru, opět dostatečně známe.

Nyní se však ještě vraťme k původnímu předpokladu, že totiž vždy platí teze o prvořadě důležitosti oddílu Honest John v jaderné válce. Je to skutečně tak? Jistě. Za určitých podmínek. Ani v tomto případě nemůžeme postupovat automaticky podle šablony. Hned na začátku mohu uvést takový argument, který sice je málo pravděpodobný, ale přece možný. Nebude-li totiž u tohoto oddílu již jaderná munice, pak do

doby, než dojde další, nemůžeme hovořit o platnosti uvedené obecné teze. Zjistit, zda-li u oddílu munice ještě je nebo ne, možné je.

Ale nejde jen o tento případ. Naše divize bude třeba bránit opevněný prostor, ke kterému v celé šířce a hloubce přimkl nepřítel své síly. Ptejme se, na jaké objekty může oddíl Honest John působit, když všude vojska bojují v přímém dotyku? Takovým momentů v boji je jistě více. Rozvinutí všech sil po střetnutí s nepřitelem a opět boj v těsném dotyku je dalším příkladem.

Přítom však upozorňuji, že smysl těchto úvah nemůžeme spatřovat v absolutním popření nebezpečnosti tohoto prostředku nepřítel, ale v tom, že podle konkrétní situace nemusí tento cíl být vždy prvořadě důležitý, že toto označení se může vztahovat na jiné cíle a ty je pak potřeba ničit dříve, než zbraň hromadného ničení.

V šachové partii je král nejdůležitější a přece nemůžeme vždy tvrdit, že je nutné a možné dávat mat prvním nebo prvními tahy...

Polovičaté řešení

Pominutí faktoru souvislosti a nutných podmínek nastává i v jiném případě. Škodlivost a chybnost takových řešení vyplývá ze zjednodušení situace, nepostihnutí podstatných stránek situace, ukvapenosti a nedůslednosti. Něco podobného jsem již popsal při rozboru významu velitelských stanovíšť.

Nyní se obraťme ke dvěma dalším příkladům.

První je problematika protiletadlových řízených střel. Obecná teze stanoví, že činnost těchto prostředků zamezí průletu vlastního letectva, a proto je potřeba vytvořit tomuto letectvu průletová pásma zničením příslušných baterií. Problém je v tom, kolik a kde umístěných baterií máme zničit. Že k tomu nestačí zničit jednu nebo dvě sousední, dostatečně známe. Přesto se ale prakticky velmi často spokojíme s právě takovým způsobem, ačkoli

tím ničeho nedosáhneme. Prostě „narušíme“ systém PVO nepřítel. Že toto „narušení“ ve skutečnosti narušením není, že nepřítel má prostředky k včasné úhradě, to obvykle nezkoumáme.

Vytvořit průletové pásmo znamená konkrétně se ptát:

— kolik baterií vedle sebe a za sebou uskupených v jedné linii vyřadit,

— kolik baterií podle podobných hledisek vyřadit v linii druhé — popřípadě třetí.

Vytvoření průletového pásma jen vyřazením baterií v první linii otevře letectvu cestu pouze do dosahu prostředků umístěných v druhé linii. Prakticky by za této situace mohlo letectvo dosáhnout hloubky, kolem 30 km od předního okraje. Dále již působí druhá linie. Působení letectva však není zrovna především určeno jen do těchto hloubek.

Problém průletového pásma v liních protiletadlových řízených střel nemůžeme proto řešit polovičatě, volbou náhodně zvolených a několika málo baterií. Nejde přece jen o to něco, třeba včas, přesně a úplně zničit, ale zničit za určitým cílem, zámyslem, na základě jehož uskutečnění se dostaví právě tímto zámyslem předvídané důsledky.

Druhý případ můžeme popsat v souvislosti s ničením nepřátelských letišť. Řečeno krátce: budeme-li působit jen proti letišťům, aniž bychom věděli, že jsou obsazena, pak vlastně v podstatě činíme totéž, co v případě ničení protiletadlových řízených střel náhodně a neúplně volených. Opět můžeme hovořit o jistém „narušo-

vání“ činnosti letectva, ale ne o jeho ničení. Konkrétní posouzení vlivu počtu letišť, na které je možné provést manévr letectvem, dá přesnou odpověď na to, čeho jsme vlastně ničením neobsazených letišť dosáhli. To se netýká jen případu působení proti neobsazeným, ale i obsazeným, avšak momentálně bez letadel ve vzduchu operujících.

Oba dva příklady mohou spolu se všemi dosavadními, v případě postupu převážně v jejich smyslu, vytvořit situaci, že vlastně efektivně neničíme nic, ale jen si neustále připravujeme vhodné podmínky pro budoucnost. Takové „narušování“, ale skutečné situaci neodpovídající řešení, nemůže vést k úspěchu.

Kritická doba

Velmi podstatnou složku uplatnění souvislosti při rozhodování o ničení nepřátelských cílů je doba, ve které má ke zničení dojít. Pro ilustraci uvedu příklad efektivně pracující kontrarozvědky. Vyřadit špiónážní síť nebo jednotlivé agenty můžeme kdykoli od okamžiku, kdy je kontrarozvědka zná. Na vyřazení je dvojnásobný názor. První dává přednost prevenci. Tehdy se zatýká ihned po zjištění. Druhý dává přednost nejkritičtější době. Tehdy se zatýká až bude nepřítel nejvíce špiónážní údaje potřebovat. Oba dva způsoby mají své výhody a nevýhody. Výhodou prvního je zamezení realizace potencionální funkce, totiž předávání informací druhé straně od samého začátku. To je zároveň naopak nevýhoda druhého způsobu. Výhodou druhého je však nemožnost zaktivizovat v krátké době další síť a agenty tak, aby právě tehdy, kdy to je nejvíce potřeba, docházely tolik potřebné údaje.

Samozřejmě, že právě opačná možnost je v případě prvním. V operační praxi polních vojsk je ostatně za všechny typický příklad analogický druhému příkladu v práci kontrarozvědky. Je to protipřiprava za obranné operace.

Nemůžeme jednoznačně přijímat jeden z obou příkladů. Zdá se, že obecně můžeme doporučit kombinaci obou, přičemž

převahu bude mít řešení ve smyslu druhého případu. Je výhodné, aby však od začátku zjištění byla sledována činnost nepřítelů a v případě hrozby bezprostředního nebezpečí zasáhnout. Z toho plyne, že volba doby pro zničení má být stanovena tak, aby vzhledem ke konkrétním podmínkám toto zničení mělo pro nepřítel nejnepriznivější dosah.

Platí, že existuje-li čas na aktivizaci a použití úhrady, mívá se samotný ničivý efekt velmi podstatně svým cílem. To je zvláště důležité za situace, kdy nepřítel disponuje množstvím prostředků a sil schopných za jistou dobu plnit dodatečně jinou funkci. Je to důležité i proto, že manévr v soudobých podmínkách je velmi pružný a rychlý.

Kritická doba je proto taková doba, která jednak vyloučí časově únosné řešení jiným způsobem nebo toto řešení znemožní zcela, která zároveň s tím způsobí, že zničením určitých cílů získáme převahu v tom či onom zamýšleném smyslu a posléze dezorganizujeme plánovitý systém nepřítelů a donutíme ho v nejlepším případě k improvizacím.

Kritická doba má ovšem i zpětný vztah k vlastní činnosti, zejména vzhledem k onomu prostředku, který má ničit. Náhorně to vynikne v souvislosti s časovým

použitím protitankových prostředků na tanky nepřítele. I když mají možnost palebně působit na maximální dálky, přece se jí vzdáváme ve prospěch palby na dálky přímého výstřelu. V tomto momentě totiž dosahujeme všech potřebných okolností najednou:

- ničíme tanky v době, která je pro nepřítele nejnepříznivější, protože nemá čas ani prostředky k úhradě zničených;
- pravděpodobnost zásahu je nesrovnatelně větší, než při střelbě na maximální dálky;

- neposkytujeme nepříteli čas na ničení našich prostředků v takové míře, které by mohl dosáhnout, kdybychom zahájili palbu již na maximální dálky.

Je tedy zřejmé, že úvaha o kritické

době ničení je věcí dávné praxe (viz i příklad s protipřípravou) a že v současné době je potřeba ji v souvislosti s použitím třeba i ničivějších prostředků nadále tím více aplikovat.

V každém případě bude předmětem našich úvah a konečného rozhodnutí volba mezi prevencí a zásahem v momentě nejméně příznivém pro nepřítele. Z toho zřetel je pak třeba v konkrétních případech posuzovat, zda je správné automaticky ničit cíl ihned po jeho zjištění. Někdy bude kritická doba totožná s tímto momentem, někdy mu bude naprosto odporovat.

Konkrétní situace vytvářená neopakovatelnými podmínkami to proto bude, kterou musíme brát v úvahu i vzhledem k volbě doby ničení.

Závěry

Každým ničením chceme něčeho dosáhnout. Rozhodnutí o tom, který objekt se má stát cílem takového ničení, vyplývá vždy z posouzení vztahu tohoto objektu k vlastní straně. Není důležité zkoumat sumárně všechny možné cíle a vytyčovat jejich vztahy k vlastní straně, ale postačí omezit se jen na zkoumání vlivu konkrétních podmínek při tomto rozhodování.

Tyto podmínky způsobují, že obecně platné řetězce souvislostí příčin a následků nemůžeme použít pro každý případ a jednou pro vždy.

Prvním úkolem při rozhodnutí bude proto vyjasnění existence těchto nutných podmínek pro vznik očekávaných následků. Spolu s tím pak odvrhnutí jakýchkoli šablon a předem daných schémat. Mezi nejčastěji se vyskytující nutné podmínky patří zejména faktor záložních prvků. Musíme proto vždy zkoumat, zda obecně teze příčin a následků platí, budou-li se v daném případě vyskytovat tyto záložní prvky. Prakticky to znamená, že zastoupí-li funkci zničeného objektu nebo prostředku objekt nebo prostředek jiný, zejména takový, který je k tomu předem určen, pak zničení ztrácí smysl.

Druhou z podmínek je skutečný, v konkrétní situaci existující vztah nepřítel-

ského prostředku k naší sestavě. Nebude-li např. vhodných cílů v naší sestavě, nebude-li k tomu třeba ani munice nebo čas, pak teze o největší a permanentní nebezpečnosti prostředku hromadného ničení ztrácí v této situaci platnost.

Konečně třetí podmínka, kterou bychom měli vždycky sledovat je celková situace, vliv souvislostí jednotlivých prvků nepřátelské sestavy navzájem. Přecenění jedné na úkor druhých, zničení pouze jednoho komplexu a pominutí nebo jen nepatrné narušení druhého způsobí, že výsledné působení našeho ničení se mine účinkem. To je vzpomínaný případ špatné proporce mezi úrovní ničení prvosledových divizí nepřítel a objekty v operační hloubce.

Konkrétní zkoumání situace vyžaduje nejen určen skutečně vhodných cílů, ale také doby, kdy se tyto cíle mají ničit. Nejvhodnější je taková doba, která zneškodní nepříteli včasná dodatečná opatření, mající za účel eliminování ztráty určitého prvku vlastní sestavy. Takovou dobu nazýváme dobou kritickou. Nepomíjitelnou součástí rozhodování ke stanovení druhu ničených cílů a doby, ve které se tak má stát, je i konkrétní situaci odpovídající využití výsledků ničení. V tomto směru se

velmi nepříznivě projeví jakékoli polovičaté řešení, které by bylo pokládáno za řešení důsledné. Následky pramenící z přecenění dosahu ničivé činnosti pak musí nutně způsobit veliké a nepředvídané potíže vlastní straně, což může v konečném důsledku, i vzdor skutečnému zničení některých cílů, přivodit dalekosáhlý nezdár. To je třeba připad s nedůsledným ničením baterií protiletadlových řízených střel. Vždy je třeba klást otázku, co se stane po zničení určitého cíle a jak tím bude ovlivněna situace nepřítele a v důsledku toho i situace vlastní. Efektivní řešení nikdy nebylo a nebude v tom, že se budeme snažit ničít ty objekty v sestavě nepřítele, které sice mají, obecně vzato, ten či onen význam, ale nemusí jej mít v konkrétní situaci. Toto řešení je nesprávné proto, že předpokládá skutečnosti, které nikdy nemohou existovat. Předně předpokládá, že postupně vyřadíme všechny tyto prvky a tedy nakonec zničíme všechno, co by nám mohlo být nebezpečné. To je první hrubý omyl, protože v takovéto činnosti nebudeme mít nikdy ani dost průzkumných ani ničivých prostředků.

Druhá chyba spočívá v nedbání určitých momentů v daném konkrétním případě, pomíjí momentálně rozhodující prv-

ky nepřátelské sestavy a vystavuje nás proto jejich nerušenému působení, zatímco ničení probíhá na vedlejším poli. Bez správné reakce na přítomnost nemůžeme očekávat příznivou budoucnost. To plně platí i v případě tohoto rozhodování. Konkrétnost musí být vyžadována i v ocenění důsledku ničení. Tedy takového ocenění, které by obsáhlo jak prostorové, tak časové důsledky našeho ničení, jak předpokládanou činnost nepřítele bezprostředně v prostoru ničení, tak i v ostatních prostorech, jak bezprostředně po okamžiku zničení, tak v určitých intervalech po něm.

Problematika určování objektů ničení je samozřejmě složitá záležitost, a to nejen vzhledem k tomu, co bylo obsahem tohoto článku. Praxe nám v průběhu let ukazuje neustálou precizaci a stoupající kvalitu této činnosti. Stav, který jsme pokládali za uspokojivý třeba v padesátých letech, dnes pokládáme za zcela nevyhovující. Vývoj jde zde prokazatelně stále k vyšší kvalitě. To ale neznamená, že již v současné době není co zlepšovat, byť i někdy za cenu nepříjemného odmítnutí dosavadní praxe. Jedním z takových směrů nutných zlepšení je právě snaha o prosazení konkrétního pohledu na věc. To bylo také účelem tohoto článku.

ZÁSADY A KONTROLNÍ SYSTÉM

činnosti v ČSLA

Nedílnou součástí velení a řízení je kontrola, která se již u vedoucích funkcionářů užívá jako nástroj poznání a předpoklad pro úspěšné další řízení a ovlivňování činnosti velitelů a štábů všech stupňů.

Zásady a systém kontroly v ČSLA (viz hlava 1 a 2 předpisu Všeob-5-4) vycházejí ze dvou základních požadavků:

— z požadavku **obsahové a organizační jednoty státu a armády**, neboť armáda je mocenským nástrojem státu a její řídicí systém je tedy specifickým podsystémem státního řídicího systému;

— z požadavku **jednoty velení a kontroly**, neboť kontrola je nástrojem řízení, tedy velení a z toho důvodu je pro ni ve všech směrech určující obecný cíl řízení a jeho systém.

Vzhledem k těmto základním požadavkům vycházejí zásady a systém kontroly v ČSLA jednak z obecných zásad a systému kontroly v ČSSR a jednak ze specifiky armády jako „organizace pro boj“.

V ČSLA **platí proto obdobné zásady** pro kontrolní činnost, jaké jsou uplatňovány v celé naší socialistické společnosti. Specifika armády, související s jejím posláním a principy jejího vnitřního života, ovlivňuje obecné zásady kontroly trojím směrem:

- **co do významu**, a tím pořadí důležitosti,
- **co do rozsahu jejich uplatnění**,
- **co do způsobů a metod**, jejichž prostřednictvím se v kontrole uvnitř naší armády prosazují.

1. Obecná zásada povinnosti řídicích orgánů a vedoucích všech stupňů kontrolovat jako nedílnou součást řízení je **základní a rozhodující zásadou kontrolní činnosti v ČSLA**, realizující se jako **povinnost každého velitele, náčelníka a jejich štábů kontrolovat**. Tuto zásadu modifikují všechny řády, předpisy, rozkazy a směrnice touto formou: „**Kdo řídí, ten kontroluje — kdo řídí, ten je kontrolován!**“

Není proto možné kontrolní činnost považovat za „právo“ jen „vyšších“ velitelů, ale naopak za povinnost každého funkcionáře, počínaje velitelem družstva či náčelníkem rádiové stanice. Vždyť velitel či náčelník kteréhokoli stupně je přímo odpovědný za trvalé plnění a prosazování přísahy, předpisů a řádů, za správné a včasné splnění rozkazů a nařízení nadřízených i svých vlastních. Tato přímá odpovědnost je zavazuje k tomu, aby správně a účinně rozvíjeli organizační zajištění těchto povinností a spolu s tím **vykonávali nebo zabezpečovali kontrolu** jejich plnění jako nedílnou součást velení a řízení. **Svým významem je kontrola základním a pro úspěšné velení rozhodujícím prvkem řídicího procesu.**

Charakteristickým znakem velitele je, že odpovídá i za práci druhých, za činnost, kterou sám nekoná. Má-li nést tuto odpovědnost, musí se přesvědčovat, jak jsou jeho rozkazy splněny — musí kontrolovat. Rozkaz — kontrola jsou tedy neodlučitelné jevy, právě tak jako pravomoc a odpovědnost. Odtud lze pochopit, že kontrola je i významnou složkou vedení lidí, výchovy podřízených.

Navíc v armádě, v níž je plnění úkolů organizováno na základě vysokého stupně utajení a v níž platí princip nedílné velitelské pravomoci, tomu ani jinak být nemůže. Kontrola musí prověřit a **prosadit bezpodmínečně plnění rozkazů a uložených úkolů, zejména bojových**. Vzhledem k tomu významným doplňujícím prvkem kontrolní vazby velení, který ovlivňuje obsah i metodu velitelské kontroly, je **zásada hlášení** o splnění rozkazů „zezdola nahoru“, zakotvená v řádech jako kategorická a automatická povinnost každého podřízeného vůči svému nadřízenému.

Je i další aspekt této zásady. Každý, kdo správně kontroluje, **podílí se na zdokonalování řízení**, a to jak řídicí činností své jako velitele a svého štábu, tak podřízeného stupně velení, při současném respektování nedílné velitelské pravomoci tohoto stupně a z toho vyplývající zásady nedělitelné odpovědnosti za stav a výsledky svěřené součásti, příkazující organizovat potřebnou nápravu avšak v žádném případě nevelet „přes hlavy“ mezistupňů velení.

Základní a hlavní zásada „kdo řídí, kontroluje“ ovlivňuje a podmiňuje více nebo méně, tou či onou formou, ale **vždy ostatní zásady** pro kontrolní činnost.

2. **Objektivnost kontroly** zabezpečíme přesným dodržováním metod a metodických postupů a tím, že kontrolní zjištění se opírají o spolehlivě prokázaná fakta.

Dosáhneme ji dodržováním a respektováním řady předpokladů:

a) Posuzováním a porovnáváním skutečnosti **k přesné interpretaci záměru**. Stává se totiž, že kontrolují lidé s různou úrovní myšlení, takže různé kontrolní orgány mají „různou“ interpretaci záměru a výsledkem je, že každý má jiný „metr“.

b) Kontrolní orgány **nemohou posuzovat** kontrolovanou skutečnost subjek-

tivně, tj. nesmí ji ani přikrašlovat ani načernit zvýrazněním nepodstatných jevů a přehlížením skutečných rozhodujících stránek některých jevů.

c) Při posuzování skutečnosti a odchylek od záměru musíme **respektovat** všechny **objektivní příznivé i nepříznivé podmínky** a zvláštnosti a tím i reálné možnosti kontrolovaného objektu při realizaci záměru. Postavení jednotných požadavků např. pro součásti plné a rámcové, rozvelované či „chráněné“, by objektivnosti kontrolních výsledků a jejich porovnávání nepřispělo.

d) V posuzování odchylek skutečnosti od záměru sledovat důsledně nejen **negativní**, ale i **pozitivní odchylky**. Nejen z důvodů objektivnosti, ale i v zájmu zevšeobecnění progresivních zkušeností je nutné, aby kontrolující prověřovali skutečnost vysoce náročně, avšak spravedlivě a zejména citlivě k iniciativě realizátorů.

e) Při posuzování negativních i pozitivních odchylek analyticky pronikat k podstatě věcí a jevů, odhalovat — na základě fakt — příčiny nedostatků a zdroje úspěchů. Kontrola, která jevově popisuje negativní odchylku, zůstává na povrchu, nepronikne k podstatě a nevytváří velení a řízení rozhodující podmínku nápravy: odstranit příčiny, likvidovat kořeny nedostatků. Důsledek toho je, že stejné nebo obdobné nedostatky se později znovu opakují.

f) Posuzováním skutečnosti rovněž z hlediska vnitřních **tendencí**. Vždyť současně dobré plnění úkolů může v sobě skrývat negativní vývojovou tendenci, a naopak, dosud nedostatečné plnění může již v sobě obsahovat zcela jasnou kladnou vývojovou tendenci. Nepostihnou-li se tendence, může dojít k tzv. nepochopitelným zvratům, zjišťovaným v další kontrole.

g) **Seřazováním problémů a jejich příčin**, jež mají různé kvalitativní a tím i řádové hodnoty, **metodou hlavního článku**, podle jejich skutečné „specifické“ váhy a ne podle subjektivních názorů kontrolujícího.

h) **Určením viníků** zjištěných nedostatků **v souladu s funkční odpovědností**. Vymezení viny nemůže být subjektivně ovlivněno „osobními účty“ či jinými vztahy kontrolujícího ke kontrolovanému.

3. **Včasnost a preventivnost kontroly** umožňuje řídicím orgánům plnit funkci aktivní zpětné vazby informace a účinně ovlivňovat, regulovat probíhající dynamické procesy ve sféře velení a řízení.

Nesmírně důležitá je tato zásada rovněž vzhledem k přípravě na boj a plnění bojových úkolů. Důsledné a přesné splnění rozkazů každým jednotlivcem bude mít v soudobém boji velmi často rozhodující podíl na plnění bojového úkolu nejen malých jednotek, ale i útvarů a svazků.

Z těchto důvodů plní v podmínkách armády kontrola svoji výchovnou funkci zcela evidentně a aby svoji výchovnou roli sehrála, bude včasnost a preventivnost jejího uskutečnění **zásadní podmínkou jejího výchovného vlivu**.

Právě proto u nižších jednotek se vyžaduje úplná jednota „rozkaz — kontrola“, což předpokládá, aby **v zápětí po vydaném rozkaze následovala kontrola jeho plnění**, nikoliv až po splnění. Velitel v soudobém boji nemůže být v roli očekávajícího, který neví, zda bude rozkaz důsledně a přesně splněn, ale musí být **přesvědčen a mít jistotu**, že podřízený učiní vše pro splnění rozkazu. A jelikož návyk a vojenskou vlastnost plnit rozkaz přesně a důsledně lze dosáhnout výchovou v mírové přípravě, musí velitel ve své praxi velení zásadu „rozkaz — kontrola“ bezpodmínečně uplatnit, aby i on získal návyk k jejímu realizování v jakýchkoliv bojových podmínkách, pokud to vůbec bude možné.

Rovněž u vyšších stupňů velení se zásada včasnosti a preventivnosti kontroly vyžaduje tím, aby každý nadřízený stupeň velení periodicky organizoval kontrolu (různými formami) **v procesu organizace plnění uložených úkolů**, tj. v etapě přípravy a rozpracování úkolů, krátce v období po zahájení plnění úkolu a vždy v polovině etapy plnění úkolů. Vždyť jedině tím lze **včas** zasáhnout a kontrolou **prosadit** nápravu, aby uložené úkoly **byly** bezpodmínečně splněny.

Nejvyšším řídicím stupňům musí navíc jít o kontrolu správnosti svých záměrů a volby prostředků k jejich uskutečnění, která včas — ještě před fází realizace — ověřuje správnost koncepce a upozorňuje na případné chyby v obsahovém i metodickoorganizátorském pojetí její realizace.

Konečně, kromě objektivního zjištění stavu realizace záměru nadřízeného, včasná a preventivní kontrola současně „popohání“ ty, kteří jsou za realizaci zodpovědní, aby stanovené záměry splnili důsledně a v žádoucím termínu.

4. Cílevědomost a systematičnost kontroly vyjadřuje všestranné zaměření kontrolních orgánů na nejpodstatnější otázky a problémy kontrolovaných objektů, které jsou pro splnění uložených úkolů v dané etapě rozhodující. Kontrola tím přispívá k prosazení takových metod řídicí činnosti a způsobu výcviku a výchovy vojsk, vedoucích k neustálému zvyšování bojové připravenosti ČSLA a spolu s ní i k trvalému upevňování našeho socialistického řádu, uvědomělé kázně a k utváření profilu obránce socialistické vlasti a jejího občana. Požadavek, aby každá kontrolní akce splnila bezpodmínečně své poslání, tj. poznání i nápravu, můžeme splnit jen tehdy, jestliže zabezpečíme, aby žádná kontrola nebyla povrchní, plytká, aby šla na podstatu věci a jevů (nedostatků), odhalovala příčiny negativních jevů a tendencí a **prosadila ihned** přijetí opatření k nápravě.

Cílevědomě vedená kontrola, a to chceme zdůraznit, musí **rovnoměrně rozvíjet obě stránky svého poslání**. V první řadě přinášet informace a fakta o průběhu a úrovni jednotlivých konkrétních disciplín, jakými jsou např. bojová a politická příprava, morálně politický stav, týlové a technické zabezpečení, materiální podmínky apod. Na druhé straně musí být kontrola zaměřena na kritické hodnocení vlastního řídicího systému, ve kterém jednotlivé armádní procesy probíhají, tj. přinést fakta k úrovni řízení na jednotlivých stupních velení bez ohledu, co je předmětem řízení. Bez hlubokého sledování řídicích procesů nemůže kontrola vytvářet podmínky k dlouhodobé, trvalé nápravě a tím i předpoklady k soustavnému zkvalitňování velení a řízení.

Kontroly musíme též organizovat systematicky (v určitých časových obdobích) tak, aby byl zabezpečen dostatečný tok informací spolu s ohodnocením výsledné činnosti objektu. Proto soudruh ministr přijal zásadu o každoročních inspekčních prohlídkách či komplexních prověrkách všech svazků, vláda přijala zásadu o periodických revizích hospodaření u každé VHO v tříletém rozmezí apod.

5. Efektivnost kontroly se projevuje v její účelnosti, kvalitě a účinnosti (tj. skutečné nápravě). Dá se posuzovat podle toho, jaký aktivní podíl má kontrola na řízení, jak přispívá k dosažení žádoucího optimálního stavu.

Účelnosti kontroly můžeme dosáhnout především důsledným uplatněním **metody hlavního článku** v obsahu kontrolované skutečnosti, ve výběru objektů kontroly, ve volbě termínu pro kontrolní zásahy, ve volbě nutné doby na kontrolní akce, v organizaci, způsobu a metodách každé kontroly.

Kromě toho podmiňuje účelnost kontroly rovněž **koordinace** kontrolní činnosti. Jde o to, aby na jedné straně bylo zabezpečeno cílevědomé zaměření kontrol a pokryty jí všechny svazky, útvary a zařízení, ale na druhé straně aby nedošlo k dublování kontrolních akcí různých nadřízených orgánů na jednom objektu, dokonce se stejným cílem a ve stejném nebo téměř překrývajícím se časovém termínu.

Kvalitu kontroly podmiňuje příprava na každou kontrolní akci a schopnost kontrolujících uplatnit cílevědomé a účelné metodické postupy v kontrole, jimiž bude objektivně identifikována kontrolovaná skutečnost poznáním fakt a analýzou těchto fakt.

Účinnost kontroly můžeme posuzovat jen skutečnou nápravou. Velitelé a náčelníci kontrolovaných součástí jsou povinni učinit bezodkladně všechna opatření k odstranění závad a nedostatků a zabránění jejich opakování v budoucnosti. Kontrolující orgán opakuje kontrolu až ke skutečnému prosazení nápravy. Upuštění od následné kontroly, stejně jako její „přehánění“ podřízeným nepomáhá, ale škodí.

Prosazení zásady efektivnosti ve vztahu v uvedeném podmiňujícím zásadám účelnosti, kvality a účinnosti je v podmínkách armády vůbec a ČSLA zvláště **objektivně nutné a potřebné**. Nic nedělat zbytečně vyžaduje nejen soudobý boj, ale i současný mírový život naší armády.

Dojde-li k situaci, že některý stupeň velení musí konstatovat nesplnění rozkazů a uložených úkolů, pak je třeba jej brát k odpovědnosti především za **kontrolní činnost**. Pokud uložené úkoly byly reálné a pokud nedošlo k objektivním zásahům, které nelze předvídat nebo jim zabránit, pak příčina tkví především v nedostatečném respektování zásad kontrolní činnosti a tím v nízké úrovni a kvalitě kontroly.

6. V podmínkách armády má podstatné odlišnosti (obecná) **zásada povinnosti řídících orgánů**, vedoucích všech stupňů a kontrolních orgánů **kontrolovat v těsné součinnosti s pracujícími** a jejich zájmovými složkami. Přesto k uplatnění i této obecné a společenské zásady **jednoty kontroly shora a zdola** jsou v ČSLA vytvářeny podmínky. Její formy nejsou a ani nemhou být v ČSLA vzhledem k nedělitelné velitelské pravomoci tak úplné, jako je tomu v celé naší socialistické společnosti.

Předpoklady ke splnění této zásady můžeme realizovat těmito způsoby:

a) Podle našich řádů má každý voják hlásit služebně vše, co ohrožuje bojovou pohotovost, morální stav či narušuje bojovou a politickou přípravu vojsk.

b) V ČSLA jsou vytvořeny objektivně příznivé podmínky k tomu, aby stranické organizace uplatnily svá práva a povinnosti a včas signalizovaly všechny nedostatky života armády velitelským stupňům ze zdola nahoru až po HPS nebo ÚV KSČ, přímo nebo cestou politických orgánů. Toto právo a povinnost komunistů a stranických organizací je silným mobilizujícím prvkem kontroly v ČSLA zdola, vyplývajícím z vedoucí úlohy strany v armádě a dávajícím možnost, aby nezůstalo „ukryto“ nic, co brání splnění rozkazů a uložených úkolů velitelů a náčelníků všech stupňů.

c) Při inspekční prověrce převzetí funkce nového funkcionáře a jiných příležitostech je uložena povinnost vyzvat příslušníky součástí k rozmluvě a jejich sdělení angažovaně řešit.

d) Kontrolní orgány v průběhu své činnosti informují a opírají se o názory a poznatky funkcionářů stranické, mládežnické či odborové organizace.

Náplň a systém řízení a tím i kontroly jsou v našem státě určovány jeho **společenským zřízením a stěžejními principy** zakotvenými v Ústavě ČSSR, zejména tím, že vedoucí silou ve společnosti i ve státě je KSČ a veškerá moc patří pracujícím; všechny organizace a všichni občané jsou povinni vynaložit nejvyšší úsilí a vyvinout co největší iniciativu, aby byl úkol splněn co nejlépe, a řadou dalších principů.

Tyto principy jsou v naší společnosti realizovány v řídicí a tím i kontrolní činnosti a proto základní články systému kontroly v ČSSR jsou:

- a) orgány a organizace KSČ,
- b) společenské organizace, občané,
- c) řídicí orgány a vedoucí pracovníci ve sféře státního a hospodářského života.

Jedním z důležitých hledisek, které určují působnost a vztahy kontrolních orgánů, je rozlišení na orgány vnitřní a vnější kontroly.

Vnitřní kontrola je charakterizována tím, že probíhá po linii přímého řízení, kdy kontrolující a kontrolovaný jsou ve vztahu přímé nadřízenosti a podřízenosti.

V ČSLA ji organizují, řídí a vykonávají funkcionáři s velitelskou a odbornou pravomocí v rozsahu své působnosti především těmito způsoby:

- a) **osobní kontrolou**, kterou konají samostatně jako trvalou součást své řídicí práce,
- b) **delegovanou kontrolou**, přenášením kontrolní povinnosti a pravomoci ke kontrole na podřízené orgány a organizace s dočasným nebo trvalým oprávněním ke kontrolám.

Vnitřní kontrola vychází tudíž z **přímé řídicí činnosti** a její rozsah a obsah je dán rozsahem a obsahem řídicí činnosti.

Vnější kontrolu vedou naopak orgány, které nejsou ke kontrolovaným ve vztahu nadřízenosti a jejich činnost jde mimo sféru přímého řízení (patří k nim např. VLK, SBČS aj.).

V ČSLA ji ve stanoveném rozsahu vykonávají federální a národní orgány výslovně k tomu zmocněné zákonnými ustanoveními, vládními předpisy a nařízeními.

Články systému kontrol v naší armádě (při respektování obecných principů výstavby kontrolního systému v ČSSR) proto tvoří:

- a) kontrola strany,
- b) kontrola velitelská,
- c) určité prvky kontroly jednotlivců a vojenských mas,
- d) určité formy vnější kontroly nadresortních orgánů a orgánů státu, jejichž práva stanoví zákony a vládní nařízení.

My chceme podrobněji rozebrat kontrolu velitelskou a o ostatních člancích systému kontrolní činnosti se zmíníme jen velmi stručně.

Kontrola strany

KSČ, jako vedoucí síla naší společnosti, vykonává kontrolu ČSLA těmito základními formami:

— ÚV KSČ a jeho orgány uskutečňují kontrolu ČSLA jako kontrolu **přímou a úplnou**:

— prostřednictvím politických orgánů a stranických organizací se uskutečňuje kontrola v rámci okruhu jejich působnosti jako **kontrola přímá, avšak částečná**;

— prostřednictvím územních stranických orgánů (KV a OV KSČ) se uskutečňuje kontrola v rámci jejich působnosti jako kontrola **nepřímá a částečná**

— prostřednictvím velitelů a náčelníků komunistů a náčelníků politických orgánů uplatňuje strana vliv na obsahové pojetí a systém kontroly po služební linii, což je, vzato do důsledků, rovněž nepřímou formou kontroly, neboť za svoji služební činnost odpovídají komunisté (velitelé a náčelníci) straně, přesněji řečeno stranickému nebo politickému orgánu, který je má v kádrovém pořádku. Tato nepřímá forma kontroly strany díky kádrovému pořádku není bez významu; naopak, umožňuje straně uplatnit silný vliv na život a plnění úkolů v ČSLA.

Ústřední výbor KSČ svými orgány kontroluje v ČSLA plnění usnesení **jak obecného charakteru** (zavazující všechny resorty státní správy), **tak zvláštního konkrétního charakteru**, tj. usnesení přijatých zvláště pro oblast ozbrojených sil.

Politické orgány v duchu Stanov KSČ a Směrnic ÚV KSČ pro práci politických orgánů v ČSLA působí svým vlivem na všechny základní otázky života armády a zvláště organizování kontroly stranickopolitické práce, uskutečňované po linii služební, stranické i po linii masových organizací, se významně podílejí v oblasti stranické kontroly. Na základě své kontrolní činnosti organizované samostatně nebo formou společné kontroly s velitelskými orgány mají možnost na místě zajišťovat nápravu nebo k odstranění nedostatků významně napomáhat svými rozborů a návrhy opatření cestou služebních orgánů. Kromě toho mohou přímo informovat vyšší politické orgány až ÚV KSČ o svých kontrolních poznatcích, získaných informací komunistů nebo kontrolou, a to i těch otázek, za něž nese odpovědnost nadřízený orgán velení.

Obdobně stranické organizace v souladu se Stanovami KSČ a Směrnicemi ÚV KSČ pro práci organizací KSČ v ČSLA uplatněním svých práv a povinností v rozvoji kritiky a sebekritiky na stranické půdě (viz str. 9—10 Směrnic) a svoji včasnou a pravdivou informací vyšších politických orgánů spolupůsobí významně v oblasti stranické kontroly. Stranické organizace působí přímo k nápravě — na stranické půdě odhalených — nedostatků také tím, že celou svoji činností upevňují bojovou sílu ČSLA a vedou komunisty i bezpartijní k bezvýhradnému plnění vojenských povinností, rozkazů a nařízení (str. 4—5 Směrnice).

Rovněž **komunisté** na všech služebních funkcích důsledným plněním povinností a práv dle Stanov a Směrnic svým způsobem obohacují vliv a kontrolu strany ať už vzorným plněním služebních a stranických úkolů nebo nepřímým včasným upozorněním na nedostatky po služební či stranické linii.

Kontrola — součást a nástroj velení ČSLA

Systém kontrolní činnosti po služební velitelské linii má dvě charakteristické podoby:

— jako kontrola splývající s formami velení (na stupni útvar),

— jako kontrola „relativně samostatná“, uskutečňovaná různými formami (hlavní formy kontrolní činnosti v ČSLA viz hl. 4 předpisu Všeob-5-4) a kombinací těchto forem (na stupni svazek a výše).

V rámci útvaru se kontrola splývající s formami velení nejklasičtější projevuje u velitele družstva až roty, zatím co na stupni prapor — pluk vlivem existence štábu jako orgánu velení přechází v některých směrech k samostatným akcím.

Na nejnižších stupních velení požadavek, aby velitel nejen nařizoval plnit určité úkoly, ale aby je současně organizoval i kontroloval, je zcela pochopitelný a evidentní. Velitel jednotky při organizaci úkolu současně kontroluje jeho plnění a obráceně, při jeho kontrole jej dále organizuje. Toto určité splývání kontroly s formami velení a organizátorskou prací velitele prosadil sám život nejen z hlediska mírové přípravy, ale i z důvodů potřeb soudobého boje.

Otázka použití formy kontroly na řešeném stupni je zodpovězena tím, že v rámci útvaru nemůže být kampaňovitost v kontrolní činnosti, protože život vyžaduje **kontrolu stálou, každodenní**, jako součást organizátorské práce velitelů těchto stupňů. Směrnice pro kontrolní činnost v ČSLA (Všeob-5-4) uvádí v čl. 18, že na nižších velitelských stupních je vhodným druhem tematické prověrky **kontrolní zaměstnání**. Tato forma není a ani nemůže být na základě předem stanoveného konstatování rozhodující a základní, i když poznatky získané při kontrolním zaměstnání se využívají především k poskytnutí pomoci prověřovanému a ke zkvalitňování vlastní řídicí práce, ale doplňující formou vytvořeného systému **každodenní osobní kontroly** vedoucích funkcionářů a příslušníků jejich štábů.

Vzhledem k tomu, že na stupni velení pluku vystupují kromě velitele i odborní funkcionáři, je oprávněn požadavek, aby kontrola na tomto stupni velení byla již obohacena prvky koordinace úkolů a opatření. Je tomu tak právě proto, že právě štáb útvaru, vlivem odbornosti jeho funkcionářů, vyžaduje již některé prvky relativně samostatných odborných kontrol, které jsou vůči nižším stupňům sebekontrolou.

V zásadě na stupni útvar je oprávněný požadavek **jednoty kontroly a pomoci**, neboť kontrolující velitel (náčelník) při své kontrole v četě, rotě, současně instruuje, jak plnit úkoly a **sám činí opatření** po služební linii k jejich plnění. Tento požadavek — v minulosti nesprávně zprofanován — za současné kádrové naplněnosti vystupuje výrazně do popředí a to nejen směrem k velení praporu a pluku, ale i k vyšším stupňům a to v tom smyslu, že „čím nižší stupeň velení, tím větší pomoc při kontrole“.

Kontrolní činnost **na stupni svazek a výše** se již projevuje v její klasické podobě jako relativně samostatná součást velení. Uskutečňuje se směrem k útvarům jako „akce“ periodicky, prostřednictvím určitého systému **velitelských osobních kontrol, osobních kontrol odborných náčelníků a skupinových komplexních a tematických kontrol**, plánovaných již na celý výcvikový rok.

Přesto i zde v použití kontrolních forem jsou některé rozdíly. V prvé řadě jen soudruh ministr (z jeho rozhodnutí jím pověřený funkcionář) má právo k inspekční prohlídce. Jen kontrolní orgány MNO nebo okruhů (leteckých svazů) mají právo — po předchozím souhlase ministra — při komplexních prověrkách stanovit hodnocení známkou. Jiných rozdílů formálně není. Současná praxe ovšem ukazuje, že zralým problémem k řešení je **komplexní kontrola na stupni svazek**. Je tomu z několika důvodů.

1) Úkol, který vyhlásil s. ministr a je již třetí rok realizovaný — každý rok prověřit všechny svazky — znamená každoroční prověrku v podstatě všech

útvárů divize. Připojí-li se další stupně, a tak tomu také v praxi je, nastává (a každoročně se opakuje) situace, že řada útvarů je prověřována komplexně dvakrát (a jsou i případy i třikrát) v roce. Připočteme-li vysoké počty tématických kontrol vedených z těchto stupňů opět ke stejným útvarům, pak docházíme k závěru, že volání po snížení kontrolních akcí je **oprávněné**. A máme-li snižovat, pak je třeba začít u svazku.

2. Druhým, neméně vážným důvodem je skutečnost, že velitel svazku nemůže čekat, až budou úkoly splněny (a potom „prověřovat“ stav jejich plnění), ale denodenně jako osobně zodpovědný funkcionář za stav svazku se přesvědčovat, zda jsou vytvářeny všechny předpoklady pro jejich splnění a ze svého stupně k vytváření odpovídajících podmínek přijímat potřebná opatření. Hlubokou a trvalou znalost situace u všech útvarů svazků nezabezpečí jen komplexní prověrka u několika útvarů.

3. Vpředu jsme zdůraznili potřebu poskytnout maximální pomoc (fyzickou i morální) podřízeným. Nejvýhodnější pro splnění tohoto cíle je pro velitele svazku tématická prověrka, která by se měla stát hlavní formou kontrolní činnosti na stupni svazek.

Od stupně svazek a výše se začínají projevovat „problémy“ kontroly „jako takové“, tj. problémy včasnosti, permanence, komplexnosti, kvality, úrovně, účinnosti a efektivnosti.

Spolu s uvedenými problémy kontrolní činnosti se od svazku výše objevuje zároveň problém „dotahování“ kontroly k řídicí práci podřízeného a vlastního štábu, tedy problém jednoty cílů v kontrole k ověření výsledků řízení a řídicí práce samotné.

V souvislosti s tím vystupuje do popředí i problém „přemíry kontrol“ vyšších orgánů velení u pluku a nižších jednotek. Hlavní příčinou je na jedné straně nedostatek hodnověrné a kvalitní informace potřebných fakt z hlediska řízení, na druhé straně zde působí setrvačnost a návyky a nepochopení požadavku: **kontrolovat nejbližší podřízený stupeň**. Vžitý zvyk na všech stupních „znát situaci v rotách“, v „praporech“ nebyl dosud překonán ani na MNO, čehož důsledkem je konzervování těchto návyků na všech stupních od shora dolů a metoda „superkontrol“, namísto metody kontroly nejbližší podřízeného stupně.

Na **nejvyšších stupních velení** existují samostatné kontrolní útvary nebo jednotliví pracovníci — kontroloři.

Profesionální kontrolní orgány nenahrazují kontrolní působnost odpovědných náčelníků. Jejich úkolem je uskutečňovat takové kontrolní akce, které nadřízený náčelník kontrolního orgánu považuje za účelné — vzhledem k povaze věci a vážnosti kontrolované problematiky — svěřit ke kontrole přímo profesionálním kontrolorům, aby měl možnost učinit závažné rozhodnutí na základě vysoce kvalifikované a objektivní kontroly a analýzy výsledků kontroly, tedy na základě optimálně objektivních podkladů.

Prvky kontroly zdola za účasti vojenských mas v ČSLA

Kromě spolupůsobení stranických organizací a politických orgánů v kontrole „zdola“, existují v ČSLA ještě tyto prvky účasti příslušníků ČSLA v kontrole:

— organizací celodenní směny, která je sice velitelským orgánem, avšak účastí vojáků v ní umožňuje, aby v oblasti zabezpečení vojáka sami vojáci projevili svoji aktivitu;

— stanovenou povinností každého vojáka hlásit vše, co by narušovalo bojovou pohotovost, morální stav a bojovou a politickou přípravu.

Charakteristické na těchto prvcích kontroly je to, že převážně plní jen svoji poznávací funkci, neboť nápravu musíme organizovat a prosadit po velitelské linii.

Celodenní směna umožňuje, aby se vojáci přímo podíleli na organizaci pořádku a přesného chodu služby. Určení dozorců z řad vojáků mají možnost svoji správnou službou, např. v kuchyni, zabezpečit, aby vojáci dostali všechny předepsané náležitosti. Záleží jen na řádném výkonu celodenní směny, aby tento „služební“ prvek „kontroly zdola“ byl jedním z nejdůležitějších článků systému kontrol v ČSLA.

Zákl-1-3, čl. 84, stanoví: „Zjistí-li voják kdekoli rozkrádání nebo poškozování vojenského i jiného národního majetku, nezákonné plýtvání peněžními prostředky nebo jiné zřejmé nesprávnosti v zásobování vojsk, nedostatky ve stavu techniky nebo jiné skutečnosti poškozující bojeschopnost ozbrojených sil, je povinen hlásit to služebním postupem a zároveň podat písemné hlášení s případnými vlastními návrhy na odstranění nedostatků vyššímu nadřízenému, popřípadě až prezidentu republiky“.

Tento prvek charakteru „kontrolního pozorování“, tj. poznání při práci, je jistě významným prvkem systému kontroly, do něhož touto formou vstupuje **každý příslušník armády**. K plnění této povinnosti je však nutné podřízené učit a náročně vést.

* * *

Kontrola je důležitou součástí řízení ČSLA, působí k rozvoji a vyšší její připravenosti, k efektivnosti ve výcviku i k účelnému vynakládání prostředků poskytování ji naší socialistickou společností. Je proto povinností všech vojáků a občanských pracovníků neustále prohlubovat kontrolu v duchu uvedených zásad a zkvalitňovat systém kontrolní činnosti. Zde máme ještě velké rezervy, související s otázkami organizace a metod kontrolní činnosti, kontrolních akcí na všech stupních velení.

Ke zkvalitnění samotné kontrolní praxe na všech stupních ČSLA přispěje i další prohloubení teoretické přípravy pracovníků, kteří kontrolu organizují a uskutečňují. Zařazení těchto otázek do přípravy velitelů a štábů v r. 1973 přispěje ke zkvalitňování řídicích procesů a bude i plně odpovídat požadavkům závěrů jednání plána ÚV KSČ z února 1972.

K EFEKTIVNOSTI

vojenskovodecké práce

Věda v obecném slova smyslu se stala samostatnou výrobní silou a zasahuje do všech oblastí materiálního a společenského bytí člověka. Věda stále více ovlivňuje dynamiku společenského života a stává se jedním z rozhodujících činitelů dalšího rozvoje společnosti. Má-li věda toto své funkční poslání i nadále plnit, je třeba její další rozvoj jako obecně jakýkoliv funkční systém, optimálně organizovat a řídit, aby prostředky společnosti, které na vědu vynakládá, byly co nejefektivněji realizovány ve společenském produktu.

Na hodnocení kvality vědecké práce a její efektivity je řada názorů. Praktická realizace vojenskovodecké práce, její organizování a řízení, hodnocení vědecké práce a její odměňování v současné době není u nás uspokojivě řešena a do značné míry zaostává za požadavky nastoupené vědeckotechnické revoluce. Rozvoj vědy, efektivního využívání jejích výsledků i řízení vědeckovýzkumné práce na principech marxismu-leninismu stanovil XIV. sjezd KSČ jako jeden z rozhodujících prostředků budování socialistické společnosti.

V článku chci uvést hlavní kritéria pro posuzování efektivity vědeckých prací v ČSLA a současně ukázat metodu pro stanovení efektivity konkrétních vědeckých prací a zhodnocení jejich výsledků.

Kritéria pro posuzování efektivity vědeckovýzkumné činnosti v ČSLA

Efektivnost vědecké práce můžeme rozdělit do dvou oblastí, které se nejvíce podílejí na dosahování jejího stupně. Je to na jedné straně celková struktura systému vědecké práce a jeho fungování, tj. **organizování a řízení vědecké práce** a na druhé straně **vlastní činnost vědeckého pracovníka nebo kolektivu** při konkrétním řešení jednotlivého vědeckého úkolu.

K organizaci a řízení vědecké práce

Z hlediska efektivnosti i hospodárnosti je rozhodující organizování a řízení vědecké práce. Z hlediska organizovanosti je třeba vyzdvihnout faktor **plánovitosti** ve smyslu společenské zakázky zásadních a tematických směrů rozvoje vědy a ve smyslu organizace vědeckých sil a prostředků. Protože v současné době (světový trend výzkumné práce to ještě více podtrhuje) značná část výzkumných objevů byla učiněna na hraničních směrech rozvoje jednotlivých vědních oborů (ve vojenské vědě tato skutečnost je ještě výraznější), tím více pro rozvoj vědy jako celku je třeba komplexní organizace, tj. **jednotného řízení**. Je také samozřejmé, že rozvoj vědy a její zabezpečení vyžadují i přípravu vědeckých kádřů, finanční a materiální zabezpečení atd., tj. **cílový přístup**.

Máme-li daného cíle dosáhnout, musíme vyřešit v zásadních otázkách:

- proporcionální směřování rozvoje vědy v jednotlivých jejích oblastech, tj. i v oborech vojenství;
- optimální strukturu systému vědecké činnosti;
- optimální podmínky pro činnost jednotlivých druhů prvků tohoto systému;
- fungování systému vědecké činnosti jak uvnitř jednotlivých prvků systému, tak i v systému jako celku a ve vzájemných vazebních činnostech prvků systému;
- ekonomické nebo společenské využití výsledků vědecké činnosti.

Věda se neobyčejně rozvinula do hloubky i šířky, tj. ve vertikálním a horizontálním směru a nadále se prudce rozvíjí. Tomu musí odpovídat i síť vědeckých pracovišť. Tato síť je v současné době vyvinuta na základě historicky vznikajících potřeb i do značné míry na základě subjektivních názorů jednotlivců. Hlavní problém tkví dnes v tom, co nejlépe organizovat tuto složitou síť při současném jejím jednotném řízení jako důsledek jednotné vědecké politiky státu a armády s potřebnou pravomocí a prostředky řízení. Efektivnost se zvýší tím, že se odstraní současné nedostatky, tj.

- současný paralelismus v práci řady vědeckých institucí a pracovišť, které jsou podřízeny různým orgánům, nebo jejichž práce nejsou náležitě koordinovány a ve výzkumu v ČSLA především odstranění nepokrytosti některých rozhodujících komplexních úkolů;
- nejsou vůbec nebo jen pomalu uváděny v život výzkumné instituce nebo pracoviště pro některé důležité směry rozvoje vojenské vědy;
- úzký produkt některých vědeckých pracovišť na jedné straně a nízký koeficient užitečné činnosti informační sítě (podle některých pramenů nepřevyšuje 20 %) na druhé straně.

Pro stimulaci tempa rozvoje vědy ve smyslu jejího lepšího plánování je třeba využít možnosti kvalitativního ocenění vlastních poznání a prací na základě rozvoje teorie informace (veškerá vědecká práce není nic jiného, než získávání nových vědeckých informací).

Organizace, vzniklá struktura a její funkčnost je tedy přímo závislá (rovněž zde působí zpětná vazba) na formulování směrů rozvoje jednotlivých vědních oborů a v dalším i na stanovení závažnosti vědeckých prací. Tato otázka nabývá zvláštní důležitosti zejména ve vojenskovědecké práci, kde vlivem armádního centralismu může dojít k subjektivnímu i resortnímu ovlivňování rozvoje. Pak rozpracování problémů, které je nutné objektivně řešit, je nedostatečné

a způsobuje rozpracování druhých problémů na nich závislých. Proto je třeba, aby závažnost jednotlivých komplexních i dílčích úkolů posuzovali vybraní vysoce kvalifikovaní odborníci kolektivně. Tím je dáno i základní hodnotové ocenění významnosti toho kterého vědeckého úkolu jako jeden z ukazatelů odměňování za hotovou práci.

Na tento proces pohlížím jako na základní anotační řízení vědeckého úkolu, které by mělo dát jednoznačnou odpověď na možné náklady, na prémie, časové lhůty a co je nejdůležitější — musí stanovit správný, jednoznačný a splnitelný cíl vědecké práce. Výjimku mohou tvořit práce badatelského výzkumu, který však ve vojenské vědě byl u nás uplatňován jen v omezené míře.

Řízení vědecké práce vyžaduje i zpětnou vazbu, tj. kontrolu vědeckých prací a její nepřetržitě usměrňování. Tato činnost nám nepřináší jen informace o průběhu a kvalitě zpracovávané nebo zpracované práce, ale především informace o kvalitě a možnostech toho kterého pracoviště i jednotlivého vědeckého pracovníka. To umožňuje produkt vědecké práce, který u některých současných vědeckých pracovišť je nízký, a tím i vyloučit tato vědecká pracoviště nebo i jednotlivé vědecké pracovníky z vědecké produkce. Rovněž dává možnost statistického zjištění specializované práce a schopnosti jak jednotlivých pracovišť, tak i jednotlivých vědeckých pracovníků. Bez přihlédnutí k této skutečnosti ztrácí současná vědecká práce svoji hodnotu, je povrchní a tak vynaložené úsilí i efektivnost je velmi malá. V tom vidím v ČSLA největší možnost zvýšení hodnotové produktivity vědeckých pracovníků, tj. zvýšení koeficientu užitečnosti ve vědecké práci.

Kvalita organizace a řízení vědeckovýzkumné práce je rozhodující pro zvyšování efektivnosti vojenskovědecké práce. Ohodnocení jednotlivých kvalifikačních ukazatelů organizace a řízení vojenskovědecké práce platí obecně pro jakoukoliv organizovanou a řízenou činnost. Důležitost této organizační a řídicí činnosti zdůraznily i závěry XIV. sjezdu KSČ. Podrobným rozborem této efektivnosti „ve velkém“ se však zabývat nebudu.

Obecně musí být výsledky vždy v konečném efektu realizovány v materiální výrobě nebo ve společenském produktu a musí dávat určitý ekonomický efekt. Proto v některých studiích je míra ekonomického efektu považována za jeden z hlavních ukazatelů produktivity práce. To však nelze aplikovat u vojenskovědeckých prací.

Rovněž nelze jednoznačně uvažovat počet vydaných publikací pro posouzení efektivnosti vědeckovýzkumné činnosti a jako míru vědecké práce, jak některé materiály tento problém řeší. Publikace by mohly být pomocným kritériem při posuzování vědeckovýzkumné činnosti, a to ještě jen u základního výzkumu, zejména u badatelského výzkumu. Publikace ještě totiž neopravňuje ke stanovení kvality jejího obsahu a může být poplatná různým okamžitým tendencím a okolnostem, např. módnosti rozvíjejícího se nového směru, v daném čase, dosažené úrovni poznání daného problému v té či oné zemi apod. Protože nelze klást na informační službu požadavek zhodnocení úrovně poznání v tom či onom problému v daném čase, mohou být publikace i prostým přenosem poznání daného problému z jiné země, kde již tento problém a jeho řešení může být i zastaralé apod. To ještě více platí u vojenskovědecké práce, kde informační služba ani nebude mít dostatek podkladů pro získávání potřebných údajů ve světě, ani v rámci socialistického tábora z důvodů utajení řešené problematiky.

Efektivnost práce jednotlivců ve vědeckovýzkumné činnosti

Jedině na základě vytvoření podmínek organizace vědecké práce můžeme přistoupit ke stanovení kritérií efektivnosti vědecké práce jednotlivců nebo kolektivu vědeckých pracovníků, tj. k efektivnosti „v malém“. Všeobecné požadavky na kvalitativní kritéria pro posouzení vědecké práce mohou shrnout do těchto závěrů:

- snaha po dosažení maximální univerzálnosti a použitelnosti kritérií pro jakýkoliv druh výzkumu;

- objektivnost a jednoznačnost kritérií, tj. stejné číselné vyjádření pro libovolné pozorovatele;

- přímou mírou pro zhodnocení vědecké práce musí být především přínos k poznání objektivní reality a nikoliv jen její okamžitá praktická využitelnost nebo dokonce vyjádření její hodnoty počtem publikací. Musí být svázána s vynaloženou prací a musí připouštět podle možností individuální vědeckou produkci;

- kritéria musí být relativně nezávislá na lhůtách, úplnosti a měřítku využitelnosti vědecké práce jako určujícího faktoru efektivnosti, tj. musí umožňovat započítat jak využitelnou, tak i nevyužitelnou produkci;

- kritéria musí vylučovat prvky, které nezávisí na vědeckém pracovníkovi (materiálně technické, finanční, publikační možnosti atd.).

Na základě dostupných podkladů, pojednávajících o kritériích efektivnosti vědecké práce mohou učinit závěr, že jedním ze základních kritérií, které splňuje tyto požadavky, je množství nových vědeckých informací v té či oné vědecké práci. Základní obecné vlastnosti každé vědecké činnosti tkví v tom, že jako výsledek této činnosti se objevují nová, dříve neznámá poznání, tj. produktem práce je vědecká informace. Již před zahájením vlastní vědecké práce nelze v jejím průběhu bez shromáždění všech informací v daném problému dojít k žádné zákonitosti, nelze učinit žádný objev ve vědě. Zde velmi názorně vystupuje do popředí platnost zákona přechodu kvantity v kvalitu, tj. odkrytí nových zákonitostí. Produktivita vědeckého pracovníka je tak dána množstvím nových vědeckých informací za určitou dobu a efektivnost vědecké práce vědeckého pracovníka kvalitou nových vědeckých informací, které splňují plánovaný cíl vědecké práce (zadané řešení problému) v míře stanovených omezujících podmínek v zadání vědecké práce (doba, materiálně technické a finanční zabezpečení, kvalifikace vědeckého pracovníka, závažnost a obtížnost vědeckého úkolu, přesná formulace zadání vědeckého úkolu apod.). Tyto omezující podmínky můžeme vcelku hodnotit jako pomocná kritéria pro stanovení efektivnosti dané konkrétní práce, a tím i míru možnosti vědeckého pracovníka získat nové vědecké informace. Jako výchozí kritérium efektivnosti vědecké práce bereme v úvahu **přesnost, úplnost a jednoznačnost zadání vědeckého úkolu**, podle kterého jediné můžeme hodnotit dosažení stanovených cílů vědecké práce.

Nejdůležitější složkou hodnocení efektivnosti vědecké práce je tudíž stanovení množství a kvality nových informací, které přináší ta která vědecká práce. Jsou již vypracovány obecné metody stanovení množství informací, které umožňují stanovit závislost množství informace a potřebného času k získání této informace. O možném způsobu stanovení množství informací pojednává článek G. A. Lachtina: „O kvalitativních kritériích efektivnosti vědeckovýzkum-

né práce“ Akademie věd SSSR — Efektivnost vědeckotechnické tvůrčí činnosti.

Uvedený závěr nechápeme v tom smyslu, že budeme hledět na vědeckou informaci jako na výrobek. Při stanovení nutného času pro určení „jednotky“ informace je třeba přihlížet k úrovni kvalifikace vědeckého pracovníka a zejména k cílovému zaměření vědecké práce. Rovněž nelze zaručit plnou objektivnost hodnocení významu nové vědecké informace z hlediska celospolečenského. Naše informační služba nemůže zejména ve vojenských vědách zajistit všechny známé informace k danému problému. Proto ohodnocení vědecké informace ve vědecké práci bude zatíženo do určité míry subjektivním názorem hodnotících činitelů a především jejich odbornou znalostí, kvalifikací a jim dostupnými informacemi o daném problému. Bude především záležet na poctivosti vědeckého pracovníka při řešení úkolu, který bude mít větší možnost vyhledat při studiu podkladových materiálů — dosud známých informací o daném problému, aby v případě již dřívějšího řešení daného problému toto přiznal. To nemění nic na podstatě dané vědecké práce a na případné odměně za ni. Naopak urychluje to řešení daného problému, zejména když čas v řešení je rozhodující. Proto při zadání vědecké práce musíme vycházet z poznání současného stavu věcí a práci musí zadávat **ne jednotlivec, ale skupina — kolektiv odborníků**, který pracuje v daném oboru a je do značné míry obeznán se stavem dosavadního řešení dané problematiky. Rovněž tíž odborníci by měli opakovat zadanou vědeckou práci a měli by rozhodovat při ohodnocení splnění plánovaného cíle, tj. ohodnocení přínosu nových vědeckých informací.

Takový způsob hodnocení vědecké práce podle množství nových vědeckých informací spolu s ostatními uvedenými kritérii můžeme plně použít v aplikovaném výzkumu a v jeho rozpracování i v technickém rozvoji. Tento bude probíhat na stupni oborovém a nižším, kde je dostatek odborníků pro posouzení přínosu informací. Tak bude zachována maximální objektivnost a dosáhne se co největšího přiblížení hodnocení k hodnocení celospolečenskému.

Kritéria a metody stanovení efektivnosti vědecké práce

V ČSLA dosud obecně a statutárně nepoužíváme přesná kritéria a metody pro stanovení efektivnosti vědecké práce. Úkoly vědecké práce byly zpravidla stanovovány podle okamžité potřeby nebo podle perspektivního plánu, kde objektivizace naléhavosti a důležitosti řešení jednotlivých úkolů, nebyly hmotně — premiově — oceňovány na základě podrobného rozboru obtížnosti a významu úkolu. Většinou byla přeceněna nebo nedoceněna naléhavost a důležitost zadávaného úkolu.

Rozhodující pro stanovení kritérií hodnocení vojenskovědecké práce je množství nových vědeckých informací, které musí korespondovat s cílem vědecké práce (daným v jejím zadání). Formulovaný cíl vědecké práce v jejím zadání musí odrážet potřebu vyřešení daného problému, jeho účelovost a využití, tj. vyžaduje zjištění nových informací o zkoumaném objektu. Výsledek vědecké práce, případně její praktické využití zkonfrontované s cílem zadané práce, nám umožňuje hodnotit míru dosaženého výsledku a tím i podle významu a naléhavosti daného úkolu i míru hodnoty zpracované vědecké práce. Vezmeme-li v úvahu i pomocná kritéria při hodnocení vědecké práce — omezující podmínky — tj. vynaložený a potřebný čas pro zpracování, materiálnost technické a finanční podmínky, kvalifikaci vědeckého pracovníka, obtížnost

řešeného problému apod., můžeme se dostatečně přiblížit k objektivnímu zhodnocení efektivnosti konkrétní vědecké práce.

Přítom způsob a postup zpracování daného problému nás bude zajímat jen z hlediska, zda se práce úspěšně rozvíjí k plánovanému konci, zda nevyžaduje případnou změnu omezujících podmínek pro úspěšné dokončení apod. Výsledek práce však podle těchto ukazatelů nemůžeme hodnotit a je věcí individuálního přístupu vědeckého pracovníka nebo kolektivu, jakým způsobem, postupem a metodou budou daný problém řešit. Splnění jakékoliv objednávky, věci nebo díla se totiž nehodnotí podle toho, jak bylo zpracováno, ale především a jedině podle toho, zda výsledek svou hodnotou a použitím, svými parametry **splňuje formulovanou objednávku jak z hlediska kvality, tak i z hlediska nákladů.** To si máme uvědomit zejména při zadávání vědecké práce, abychom její objednávku formulovali co nejpřesněji. Čím přesněji formulujeme zadání a úkoly vojenskovědecké práce, tím větší nároky pak můžeme uplatňovat na její hodnotu a výsledky a tím objektivněji můžeme ocenit zpracovatele nebo kolektiv.

Shrňme-li dosavadní úvahy, dospějeme k jednoznačnému závěru, že ke stanovení hodnoty a efektivnosti vědecké práce je třeba:

- a) stanovit závažnost zadávaného vědeckého úkolu, tj. jeho zařazení do seznamu vědeckých úkolů podle naléhavosti a důležitosti;
- b) přesně a jednoznačně formulovat cíle a úkoly vědecké práce, tj. zadání vědeckého úkolu;
- c) stanovit omezující podmínky vědecké práce, tj. vymezení vlivu vnějších a vnitřních podmínek na zpracování vědecké práce;
- d) zhodnotit výsledky vědecké práce.

Jako samostatný bod, který přímo neovlivňuje hodnotu zpracovaného vědeckého úkolu, ale je nutným stimulem pro kladný průběh řešení daného úkolu a dává přehled o jeho plnění i operativní možnost zásahu do řešení, je kontrola zpracování vědeckého úkolu.

Stanovení závažnosti zadávaného vědeckého úkolu

Závažnost vědeckého úkolu stanoví komise na základě předem vypracovaného seznamu úkolů pro každý druh ozbrojených sil. Tuto komisi by měli tvořit odborníci, kteří znají potřeby našich ozbrojených sil, naléhavost a důležitost řešení klíčových otázek rozvoje ozbrojených sil a jsou schopni objektivně posoudit z celoarmádního hlediska závažnost vědeckých úkolů, které navrhli náčelníci jednotlivých resortů. Metoda postupu práce stanovením závažnosti vědeckých úkolů je v dostatečné míře uvedena v literatuře pod názvem QUEST (Metoda kvantitativního určování významnosti vědeckého výzkumu a technického rozvoje). Význam úkolů je tak ohodnocen od 0 do 100 bodů a je tak dáno pořadí jejich důležitosti, která podle kapacitních možností vědeckovýzkumných pracovišť ovlivňuje jejich pořadí zpracování či odložení řešení na pozdější dobu.

K zařazení takto hodnocených vědeckých úkolů z hlediska naléhavosti, významu a operační důležitosti je třeba, aby komise měla k dispozici:

— kapacitní možnosti jednotlivých vědeckých pracovišť podle jejich specializací (vyjádřenou v hodinách vědecké práce);

— předpokládanou kapacitu pracovních hodin pro vyřešení daného vědeckého úkolu, kterou musí stanovit ten příslušný resortní zadavatel, který připravil pro komisi i závažnost vědeckého úkolu v rámci svého resortu.

Při stanovení závažnosti jednotlivých úkolů je třeba, aby komise přihlížela k takovým aspektům vědeckého úkolu, jako je:

— stanovení proporcionálního směřování rozvoje vědy v jednotlivých oborech vojenství;

— význam řešení, tj. zda jde o úkol koaliční, celonárodní nebo místní;

— naléhavost úkolu, tj. zda jde o úkol především z hlediska časového o okamžitě naléhavý, nutný nebo užitečný;

— charakter úkolu, tj. jde o úkol mezinárodní, oborový nebo úkol instituce;

— přínos řešení úkolu, tj. z hlediska společenského, ekonomického nebo funkčního a ohodnocení míry tohoto přínosu v uvedených aspektech.

Přítom komise nesmí ve svém rozhodování ovlivňovat případné náklady ani technologické obtíže při jejich zabezpečování.

Přesné a jednoznačné formulování cíle a úkolů vědecké práce je rozhodující jak pro stanovení efektivnosti vědecké práce, tak i pro stanovení odměny za vědeckou práci. Přesně formulovat cíle a úkoly vědecké práce je povinen zadavatel vědecké práce. Anotční komise musí je projednat s určeným zpracovatelem nebo kolektivem a ten je musí potvrdit. Na formulaci cíle a úkolů vědecké práce se dívám jako na smlouvu, kterou uzavírá zadavatel a zpracovatel k realizaci určité činnosti, podle které výsledek této činnosti bude hodnotit a hmotně odměňovat. Formulace musí obsahovat především:

— účel a potřebu řešení problému a cíl využití vyřešeného problému;

— současný stav poznání o zkoumaném objektu nebo otázce v základních pohledech;

— konkrétní požadovanou kvalitu nové vědecké informace o zkoumaném objektu nebo otázce, a to jak vcelku, tak i v jednotlivých dílčích úkolech;

— stupeň požadované rozpracovanosti zadaného problému, tj. např. dovést řešený problém až ke konkrétním organizačním (strukturálním) změnám, nebo k projektové přípravě apod.;

— případné požadavky na použití konkrétních metod nebo prostředků (metody opravního výzkumu, SAPO apod.) a další.

Protože nebude vždy v silách zadavatele, anotační komise ani zpracovatele u všech problémů přesně a jednoznačně formulovat uvedené požadavky, je třeba vyjádřit stupeň formulace přiřazením číselného ukazatele od 1 do 50, kde vyšší číslo znamená menší stupeň úplnosti a přesnosti formulovaného cíle a úkolů vědecké práce.

Stanovení omezujících podmínek vědecké práce

Ne každý vědecký úkol bude mít stejné vstupní vnější i vnitřní podmínky, které do značné míry ovlivňují konkrétní činnost a hodnotu výsledku vědeckého pracovníka nebo kolektivu. Proto při hodnocení efektivnosti vědecké práce a zejména při hmotném odměňování vědeckého pracovníka nebo kolektivu je třeba ty podmínky, které jsou nezávislé na zpracovateli, brát v úvahu a chceme-li dosáhnout srovnatelnosti hodnot vědeckých prací, tyto vyloučit. K tomu lze stanovit číselné ukazatele jednotlivých vstupů a ohodnotit míry vlivů těchto vstupů na konkrétní činnost vědeckého pracovníka nebo kolektivu. Jde především a tyto podmínky:

a) klasifikace zadávaného úkolu z hlediska obtížnosti jeho zpracování, kde vystupují do popředí;

— rozsah statistického šetření (shromažďování a množství dosud známých informací o daném objektu nebo problému),

— původnost problému,

— exaktnost úkolu,

— jiné konkrétní požadavky na zpracování, které ve svém důsledku zvětšují obtížnost úkolu.

Každý podbod je třeba hodnotit přiřazením číselného ukazatele od 1 do 5, kde čím větší číslo, tím je v jednotlivých podbodech úkol obtížnější.

b) Kvalifikace zpracovatele nebo zpracovatelského kolektivu. I když z hlediska organizace a plánování vědecké práce by každý vědecký úkol měl být zadán kvalifikovanému a graduovanému vědeckému pracovníku, současná vojenská vědeckovýzkumná základna tuto základní podmínku dosud nesplňuje. Při hodnocení přiřazení číselného ukazatele od 1 do 5 je třeba přihlížet především k těmto kritériím kvalifikace:

— zda daný úkol je totožný se specializací zpracovatelů,

— graduovanost zpracovatele,

— zkušenost a praxe zpracovatele ve vědecké práci.

Čím více se úkol bude blížit optimálním podmínkám, tím menší číslo ukazatele bude v daném bodu přiřazeno.

c) Materiálně technické a finanční zabezpečení úkolu.

V tomto bodu je třeba přihlížet k:

— možnostem zpracovatele experimentovat a zabezpečit jemu materiálně technickou základnu (laboratoř),

— možnostem zpracovatele vést měření a konzultaci i v zahraničí nebo příbuzných vědeckých pracovištích,

— míře finančního zabezpečení požadovaných složek, měření a s tím spojených služebních cest apod.,

— množství vyčleněných pomocných sil a spolupodílejících se na pomocných úkolech vědecké práce podle požadavků zpracovatele,

— ostatním otázkám vyplývajícím z konkrétní situace při zpracování vědecké práce, které ovlivňují míru materiálně technického a finančního zabezpečení.

Souhrn uvedených podmínek můžeme ohodnotit přiřazením číselného ukazatele od 1 do 10, kde vyšší číslo znamená obtížnější materiálně technické a finanční podmínky.

d) Vymezený čas na zpracování vědeckého úkolu. Při hodnocení času podle stanovení kapacity pracovních hodin pro vyřešení daného vědeckého úkolu (kapacitu pracovních hodin stanovuje zadavatel ve spolupráci s koordinátorem vědeckého úkolu) je třeba přihlížet především:

— zda kapacitní možnosti zpracovatelů nebo kolektivu odpovídají kapacitě pracovních hodin pro vědecký úkol v požadované době jeho skončení, tj. bude práce probíhat v časové tísní, či s časovou rezervou.

— k ostatním úkolům zpracovatele (kolektivu), které ovlivňují jejich potenciální kapacitu,

— k možným časovým ztrátám vzniklým z konkrétně neuzavřených dohod pro experiment, zkoušky apod. v době zadávání vědeckého úkolu s jinými institucemi a zařízeními.

Souhrn podmínek můžeme chodnotit přiřazením číselného ukazatele od 1 do 5, kde vyšší číslo vyjadřuje těžší časové podmínky.

e) Zadavatel nebo spolupracující orgány a instituce poskytnou pomoc zpracovateli.

V tomto bodě vyjádřit míru poskytované pomoci podle konkrétního znění anotační zprávy a podle toho přiřadit číselný ukazatel od 1 do 5, kde vyšší číslo znamená poskytovanou pomoc v menší míře. Jde-li o úkol, který nevyžaduje konkrétní pomoc nebo spolupráci, k tomuto bodu přiřadíme číslo 1.

f) Další jiné podmínky zpracování vědecké práce.

Zde zařadíme ty podmínky, které vyplývají z konkrétní specifiky zadané vědecké práce a nebyly postihnuty v předcházejících podmínkách. Je ohodnotíme obdobným způsobem. Nevyskytnou-li se tyto podmínky, pak přiřadíme tomuto bodu číselný ukazatel 1.

Jako výsledek anotačního řízení ohodnotíme každé zadání vědecké práce číselným vyjádřením, které bude kvantifikovat danou práci jak z hlediska její společenské potřeby, tak z hlediska její náročnosti, obtížnosti a podmínek zpracování. To umožní nejen sledovat a vyhodnotit efektivnost vědecké práce, ale především hmotně odměnit zpracovatele.

Přiřazením uvedených číselných ukazatelů jednotlivým vstupům ovlivňujícím hodnotu a efektivnost vědecké práce dostaneme minimální a maximální možné ohodnocení vědecké práce (viz tabulka 1).

Číselné ukazatele považujeme za přibližně subjektivní odhady závažnosti jednotlivých kritérií. Ke stanovení objektivních hodnot těchto kritérií by bylo třeba provést statistické šetření a rozboru dosud hotových vědeckých prací od kolektivu vědeckých pracovníků.

Čím bodové ohodnocení vědecké práce bude vyšší, tím zadaná vědecká práce bude obtížnější, původní a bude přinášet větší společenskou potřebu a účelovost. V praxi by kritérium formulování cíle a úkolů vědeckých prací mělo překračovat hodnotu číselného ukazatele přes 30 jen u prací základního výzkumu nebo u zcela výjimečných problémů řešení aplikovaného výzkumu.

Zhodnocení výsledků vědecké práce

Již jsem poukázal na to, že hodnocení množství a kvality nových vědeckých informací je velmi obtížné. Proto pro běžnou praxi posouzení výsledků vědecké práce a jejího ohodnocení bude dostačovat (dokud nebude naše informační služba schopna zajistit nejen shromažďování a třídění informací, ale i jejich zhodnocení) kvalifikace splnění cílů a úkolů dané vědecké práce podle zadaných parametrů.

a) Porovnání, zda formulovaný cíl a dílčí úkoly ve vědecké práci byly v závěrech práce (nové vědecké informace) splněny a v jaké míře. K posouzení míry splnění cílů a úkolů vědecké práce poslouží oponentské posudky dané vědecké práce, které musí stanovit, v čem a jak byly stanovené cíle a úkoly splněny a jaké nové vědecké informace přináší. Dále vyjádření zadavatele, do jaké míry byly splněny jeho požadavky. Bylo by účelné, aby celkové hodnocení na základě oponentského řízení a vyjádření zadavatele zpracovala anotační komise, která danou vědeckou práci anotovala za účasti zpracovatele a koordinátora vědecké práce.

Tabulka 1

	Kritérium	Číselný ukazatel		Kdo stanoví veličinu číselného ukazatele
		dílčí	celkový	
Formulace úkolu	- účel a potřeba řešení problému - současný stav poznání - požadovaná kvalita nové vědecké informace - stupeň požadovaného rozpracování - požadavky na použití metody - další kritéria	1 – 50 1 – 50 1 – 50 1 – 50 1 – 50 1 – 50	1 – 50	zadavatel ve spolupráci s anotační komisí
Omezující podmínky	a) Klasifikace zadávaného úkolu - rozsah statistického šetření - původnost problému - exaktnost úkolu - jiné konkrétní požadavky	1 – 5 1 – 5 1 – 5 1 – 5	1 – 5 1 – 5 1 – 5 1 – 5	Anotační komise se zpracovatelem
	b) Kvalifikace zpracovatele - totožnost se specializací - graduovanost zpracovatele - zkušenost a praxe	1 – 5 1 – 5 1 – 5	1 – 5	Anotační komise
	c) Materiálně technické a finanční zabezpečení - - - - -	1 – 10 1 – 10 1 – 10 1 – 10 1 – 10	1 – 10	Zadavatel s anotační komisí
	d) Vymezený čas na zpracování - - -	1 – 5 1 – 5 1 – 5	1 – 5	Zadavatel s anotační komisí
	e) Poskytovaná pomoc - -	1 – 5 1 – 5	1 – 5	Zadavatel
	f) Další podmínky - -	1 – 5 1 – 5	1 – 5	Zadavatel Anotační komise Zpracovatel
	Bodové ohodnocení práce			10–101

Obdobně jako v předchozí části je třeba vyjádřit stupeň splnění stanoveného cíle a úkolů vědecké práce přiřazením číselného ukazatele od 1 do 20, kde vyšší číslo znamená vyšší stupeň splnění zadaného cíle a úkolů vědecké práce.

b) Způsob řešení a přínos nových vědeckých informací.

V tomto bodě posoudíme kvalitu vědeckých informací, které přináší vědecká práce, a to zejména z hlediska jejich původnosti, celistvosti a významu. Přitom přihlížíme i ke způsobu řešení zejména z hlediska racionalizace a možnosti uvedení nové vědecké informace do praxe bez dalšího pokračování výzkumu, tj. je-li úkol uzavřen zjištěnou novou vědeckou informací.

K ohodnocení daného přiřadíme hodnotu číselného ukazatele od 1 do 20, kde vyšší číslo znamená větší přínos nových vědeckých informací. Obdobně i zde bude účelné, aby míru číselného ukazatele na základě oponentského řízení určila anotační komise se zadavatelem za účasti zpracovatele.

Číselné ukazatele a) a b) jsou rozhodující pro stanovení výsledků vědecké práce a nejsou-li tyto body hodnoceny alespoň stupněm 10, nelze považovat vědecký úkol za splněný nebo dokončený. V daném případě musí zadavatel rozhodnout, zda má zpracovatel v úkolu pokračovat nebo má být přeřazen na jiné pracoviště. V tomto případě nepřísluší zpracovateli plánovaná odměna a je třeba požadovat, aby zpracovatel zdůvodnil proč úkol nesplnil. Komise pak posoudí objektivnost uváděných příčin nesplnění úkolu.

c) Časové splnění úkolu:

Je třeba posoudit, zda úkol byl splněn:

- s podstatným zpožděním,
- s přípustným zpožděním,
- v plánovaném čase,
- s předstihem,
- s podstatným předstihem, tj. nejméně v 75 % vyčleněné doby.

Podle uvedených kritérií přiřadíme hodnotu číselného ukazatele 1 do 5, kde vyšší číslo znamená časově kratší splnění. Při splnění úkolu s takovým zpožděním, kterým již zanikla potřeba řešení daného úkolu, se vědecký úkol již nehodnotí a v případě, že zpracovatel zaviní toto zpoždění, zadavatel vyvodí z této skutečnosti příslušné hmotné nebo i kádrové důsledky.

d) Dosažené úspory:

Je třeba zhodnotit hospodárnost zpracovatele při plnění vědecké práce, tj. jak nakládal s plánovanými náklady pro zadaný vědecký úkol. Z tohoto hlediska splnění úkolu posuzovat, zda byl splněn:

- s podstatným překročením plánovaných nákladů o 15 % a více,
- s překročením plánovaných nákladů v rozmezí 5 až 15 %,
- v plánovaném rozmezí nákladů,
- s úsporami od 5 do 20 %,
- s podstatnými úsporami nad 20 %.

Podle uvedených kritérií přiřadíme hodnotu číselného ukazatele od 1 do 5. Při překročení plánovaného rozpočtu na daný vědecký úkol, musí toto překročení zadavatel povolit již v průběhu zpracování. Na druhé straně je třeba přísně posuzovat úspory oproti plánovaným nákladům, zda nejdou na vrub kvality řešení zadávaného vědeckého úkolu a zda nesnižují úroveň průkaznosti nově získaných informací.

V celkovém hodnocení výsledků vědecké práce, jsou-li body ad a) a b) hodnoceny alespoň stupněm 10 může být minimální hodnocení vědecké práce označeno hodnotou číselného ukazatele 22 a maximální 50. Výše bodového ohodnocení nám udává stupeň výsledků vědecké práce co do její kvality a splnění stanovených cílů.

Pro zjištění efektivity vědecké práce a její hodnoty máme tak vytvořeny tři soubory číselných ukazatelů, a to:

1. Závažnost zadávaného vědeckého úkolu (ukazatel 1—100).
2. Formulace cíle a úkolů vědecké práce s omezenými podmínkami (ukazatel 10—100).

Míra efektivity vědecké práce

Rozhodující pro důležitost a naléhavost zpracování vědeckého úkolu je jeho závažnost, tj. potřeba společenské objednávky v daných konkrétních podmínkách a míra efektivity je dána výsledkem vědecké práce v daných konkrétních podmínkách.

Proto ke stanovení pořadí důležitosti a naléhavosti plánovaného vědeckého úkolu vyjádřeného závažností tohoto úkolu (číselný ukazatel 1—100) je třeba připočíst bodové ohodnocení formulace cílů a úkolů vědecké práce, jak uvádím v tabulce 1. Tím je vyjádřena jak potřeba společenské objednávky, tak i očekávaná hodnota práce a její obtížnost zpracovatele na zadaném úkolu, tj. úkol je „normován“. Čím vyšší číslo tomu kterému úkolu přiřazujeme, tím je úkol pro vykonavatele obtížnější, složitější a společensky významnější z hlediska odpovědnosti za jeho splnění.

Při hodnocení vědeckého úkolu bereme rovněž v úvahu (při jeho úspěšném splnění) i konkrétní podmínky, za kterých jej zpracovatel plnil. Proto k souhrnu číselných ukazatelů výsledku vědecké práce musíme připočítat i souhrn bodového ohodnocení práce (viz tabulka 1). Protože však úspěšný výsledek vědecké práce má při hodnocení splnění vědeckého úkolu rozhodující váhu, číselné ukazatele konkrétních podmínek plnění mohou být v celkovém souhrnu až 2krát vyšší (tabulka 1) než souhrn číselných ukazatelů ohodnocení výsledků vědecké práce. Ohodnocení výsledků vědecké práce je třeba proto zvětšit 2× před jeho připočtením k bodovému ohodnocení z tabulky 1 (číselní ukazatelé ohodnocení výsledků vědecké práce jsou vyjádřeny v polovičních hodnotách — bod a), b), c), d) za účelem zjednodušení při konkrétní kvantifikaci jednotlivých parametrů.

Míra efektivity vědecké práce je pak dána poměrem váhy vědeckého úkolu v daných konkrétních podmínkách k souhrnu shora upravených ukazatelů ohodnocení výsledku vědecké práce v daných konkrétních podmínkách.

Vysvětlení: Protože konkrétní podmínky vědeckého úkolu při jeho zadání nejsou pro společenskou objednávku rozhodující, nelze zahrnout při stanovení míry efektivity vědecké práce všechna kritéria z tabulky 1 k váze vědeckého úkolu v daných konkrétních podmínkách. Vždy však je nutné k váze vědecké práce připočíst hodnotu danou formulací cíle a úkolu vědecké práce (z tabulky 1), která je věcí zadavatele vědeckého úkolu, tj. společenské objednávky.

Bude-li tato vypočtená míra efektivity vědeckého úkolu rovna 1 a nižší, pak můžeme danou vědeckou práci pokládat za splněnou s vyšší efektivitou. Bude-li míra efektivity v intervalech 1—1,1, můžeme práci pokládat za splně-

nou v přípustných mezích efektivnosti. Bude-li však výsledek větší než 1,1, můžeme na danou práci pohlížet již jako na zcela neefektivní. V závěru této části chci podotknout, že na uvedené číselné ukazatele je třeba pohlížet především z hlediska metody zhodnocení efektivnosti práce a je třeba v dalším je prověřit statistickým šetřením a vyhodnocením dosud zpracovaných vědeckých prací v ČSLA.

Závěr

V článku jsem nastínil možný způsob hodnocení efektivnosti vědeckého úkolu i způsobu odměňování vědeckých pracovníků, kteří se na zpracování úkolu podíleli. Jsem si vědom toho, že navržený způsob i jednotlivá kritéria, číselné ukazatele a koeficienty, nejsou vyčerpávající a dostatečně podložené, zejména statisticky. Shrnuł jsem poznatky a zkušenosti, které jsem získal víceletou praxí s využitím dostupné literatury, neboť tato problematika nebyla v ČSSR předmětem systematického a komplexního zkoumání. Protože ve vojenských vědách, zejména v obecných problémech vojenství, v operačním umění, a taktice, v teorii velení apod. jde o vědy výrazně společenského charakteru, záměrně jsem potlačil otázku ekonomické efektivnosti, která je pro uvedené oblasti atypická.

Ke konečnému řešení daného problému pokládám za nutné:

- Ověřit uvedené číselné ukazatele a kritéria na základě statistického rozboru zpracovaných vědeckých prací.

- Prověřit současnou strukturu a systém vědecké práce v ČSLA, tj. její organizování a řízení s cílem zajistit jednotné centrální řízení tohoto systému a vytvořit optimální síť vědeckých pracovišť jak v horizontálním, tak i vertikálním směru.

- Stabilizovat takto vytvořenou síť vědeckých pracovišť vytvořením optimálních podmínek pro činnost vědeckých pracovníků s důrazem na výchovu vědeckých pracovníků, jejich kvalifikaci a hodnocení efektivnosti jejich práce.

V neposlední řadě zpracovat v ČSLA hlubokou analýzu a delimitaci vědecké práce v rámci koalice států Varšavské smlouvy k odstranění duplicit ve vědecké práci, snížení nákladů na ni a dosažení jednotného cílového řešení všech otázek zabezpečení obranyschopnosti našeho státu v rámci Varšavské smlouvy při vedoucím postavení a pomoci SSSR.

- Zkoumat a zajistit možnosti co nejrychlejšího společenského využití výsledků vědecké práce.

Je ještě mnoho dalších otázek a problémů, které je třeba v novém oboru vědy o vědě řešit. Proto by bylo výhodné, aby k řešení těchto otázek bylo vytvořeno zvláštní vědecké pracoviště, které by v sobě zahrnovalo odborníky různých vědních oborů, především vědce — organizátory. Bez vyřešení základních problémů organizování a řízení vědy a konkrétně vědecké práce od zadání problému až k jeho využití v praxi, nelze v pravém slova smyslu řešit otázku stimulační rozvoje vědy, efektivnosti vědecké práce a adekvátní odměňování výsledků této vědecké práce.

PROSTŘEDKY STŘEDNÍ MECHANIZACE VE ŠTÁBECH

Analýzy podmínek soudobého boje potvrzují, že jeho nová kvalita vyžaduje též novou kvalitu forem, metod a prostředků velení vojskům. Bojová činnost klade důraz na rychlé a operativní rozhodování velitelů. Zatížení pracovníků štábů je stále větší a urychlit jejich práci můžeme kromě jiného využitím prostředků mechanizace a automatizace. To znamená co nejvíce opakujičích se pracovních operací vykonávat dnes dostupnými prostředky malé a střední mechanizace a současně zmechanizovat, popřípadě zautomatizovat výpočetní práce.

Potřeba urychlit a zkvalitnit proces velení vedla ke snaze zavést především

samočinné počítače jako nejprogresivnější současnou techniku.

Automatizační technika je však pro stupně velení od svazku níže nejen nedostupná, ale zatím i neúčelná. Provoz samočinných počítačů je velmi drahý a tím méně vhodný pro řešení úloh, které mohou zpracovávat i současné prostředky střední mechanizace.

Ze všeobecného rozboru činnosti velitelů a štábů v poli vyplývá, že štáby jsou v období plánování a organizace boje velmi zatíženy různými kalkulacemi a propočty. Při řízení boje toto zatížení stupňuje nepředvídatelné ztráty, přesuny, zvyšující se únava a podobné příčiny.

K využití střední mechanizace

V práci štábů v polních podmínkách používáme prostředky malé mechanizace (psací stroj, kalkulačky, jednoduché rozmnožovací přístroje) a na štábech vyšších stupňů velení i **samočinný počítač. Úplně chybí mezistupeň, který tvoří dostupné prostředky střední mechanizace** (nejlépe výpočetní a organizační automaty).

Přechod od využívání prostředků malé mechanizace k samočinným počítačům představuje **příliš velký skok v myšlení lidí.** Školení bývá nárazové a nesystematické.

Dochází k tak zvané nezaměstnanosti samočinného počítače, protože **uživatelé nedovedou zadávat pro automatizační techniku úkoly. Tento stav lze překonat zařazením prostředků střední mechanizace.** Je ovšem nutné zvážit pečlivě otázku hospodárnosti při zavádění nejmodernějších prostředků střední mechanizace, které se v současné době vyrábějí. To znamená nakoupit jen určitý počet kusů pro omezený počet vybraných štábů, etapově je nahrazovat novými modernějšími prostředky a ty zastarávající přesunovat tam, kde dosud nebylo nic.

Postupně se tak příslušníci všech štábů naučí využívat složitější techniku, zejména zadávat pro ni úkoly. Tím se zmenší i jejich nedůvěra a ostych před samočinnými počítači.

Výstupní údaje z prostředků střední

mechanizace mohou být vstupními daty pro samočinný počítač. Prostředky střední mechanizace mohou také pro některé úkoly zdvojit samočinný počítač v případě jeho vyřazení z provozu, samozřejmě pouze zjednodušenou variantou řešení.

Nejmodernější dostupné prostředky střední mechanizace v ČSSR

Jsou to:

- **organizační automaty** (CONSUL 253)
- **účtovací, fakturovací stroje** (ASCOTA 117, 170)
- **výpočetní automaty** (SOEMTRON 385 — výrobek NDR, CONSUL 261 — výrobek Zbrojovky Brno, n. p.).

Organizační automaty C-253 (obr. 1) jsou nejméně vhodné, protože nemají výpočetní jednotku a nemohou tedy usnadnit štábům nejpracnější činnost: dlouhotrvající, mechanické a opakující se výpočty pro různé kalkulace při plánování, organizaci a řízení bojové činnosti.

Účtovací a fakturovací stroje ASCOTA 117, 170 jsou konstruovány s příliš úzkým zaměřením na vyhotovování faktur. Mají mnoho počítadel (až 55) pro sečítání, ale již ostatní základní matematické operace jsou obtížné. O jejich využití můžeme uva-

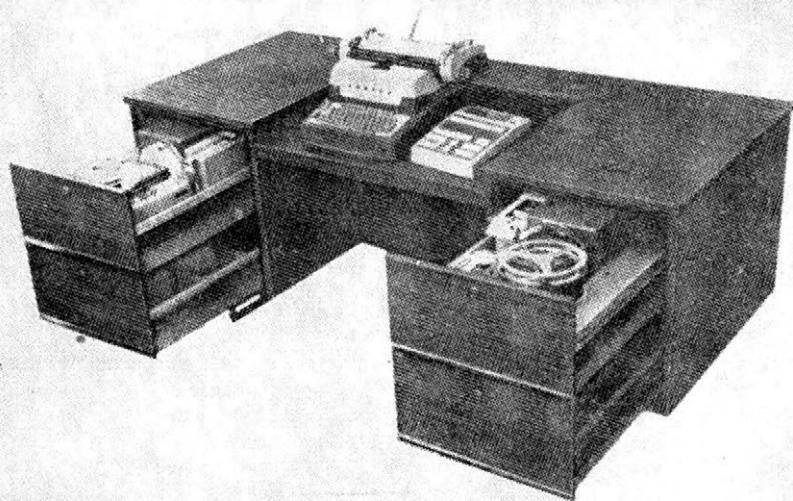
žovat hlavně k řešení některých úloh v materiálně technické oblasti.

Výpočetní automaty SOEMTRON 385 jsou podle dosažitelných informací vybavena mobilní pracoviště štábů NLA NDR.

Výpočetní automat CONSUL 261 (obr. 2) je zařízení ryze komerční a zatím s ním nemáme zkušenosti z práce v polních podmínkách. Pravděpodobně se nepodaří ani v budoucnu prosadit u výrobce úpravy pro podstatné zvýšení spolehlivosti C-261 pro polní podmínky.

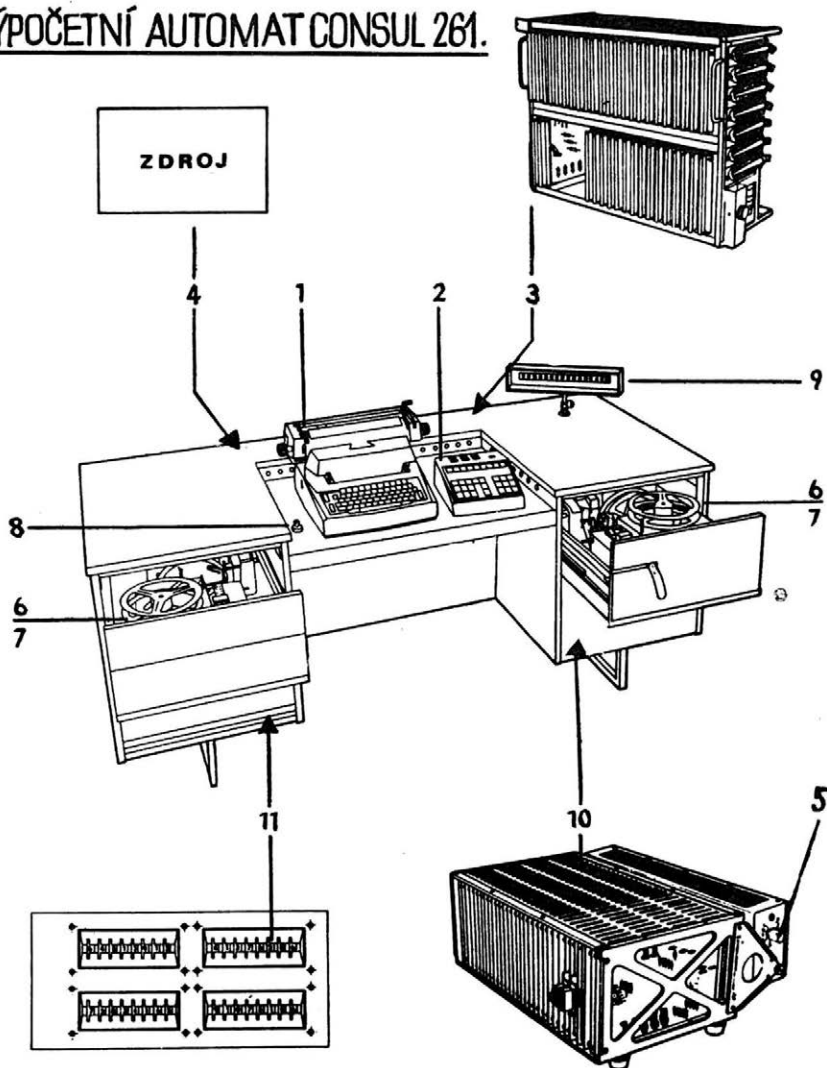
Výrobce chce v budoucnu doplnit výpočetní automaty magnetickopáskovou jednotkou nebo i magnetickodiskovou jednotkou. Tím by se možnosti stroje podstatně zvýšily a více přiblížily funkci samočinného počítače. Zatím však nejsou známy ani konkrétní návrhy ani časové lhůty výroby.

TRANZISTOROVÝ ORGANIZAČNÍ AUTOMAT CONSUL, MODEL 253

Obr.1

WYPOCETNI AUTOMAT CONSUL 261.

OBR.2

1. Psací jednotka
2. Funkční klávesnice
3. Elektronická řídicí část
4. Napájecí zdroj
5. Přepínač počtu desetinných míst
6. Snímač typu 336.5
7. Děrovač typu 332.5
8. Hlavní vypínač výpočetního automatu
9. Optická indikace
10. Výpočetní jednotka
11. Paměť konstant

Přesto všechno **výpočetní automat CONSUL 261** je uznán jako vhodný pro mechanizaci v armádě z těchto důvodů:

- C-261 je v současné době nejmodernějším čs. výrobkem tohoto druhu;

- jako čs. výrobek je tedy pro ČSLA nejednodušší;

- jsou s ním již nejzákladnější zkušenosti ve stacionárním provozu;

- v ČSLA je pro C-261 již vyškolen alespoň malý počet programátorů;

- v ČSLA se již používá organizačních automatů C-253, které tvoří podstatnou část C-261; nedojde tedy vlastně k dalšímu rozšiřování druhé techniky;

- C-261 lze opravovat v n. p. Kance-

lářské stroje, kde je možné vyškolit i vlastní techniky, zejména pro polní potřeby;

- na C-261 může navazovat i výpočetní technika vyššího řádu;

- vojenská technika tohoto druhu dosud neexistuje ani v ČSSR ani v ostatních armádách států Varšavské smlouvy;

- C-261 umožní v budoucnu snazší přechod na progresivnější stupeň výpočetních automatů.

Charakter práce, rozměry stroje a příslušenství jednoznačně určují pro C-261 samostatný štábní automobil. Operátorem u C-261 by měl být voják z povolání (praporčík), který bude C-261 přímo sám obsluhovat a který bude obeznámen s chodem služby na VS (TVS).

CONSUL 261, programovatelný elektronický výpočetní automat

Programovatelný elektronický výpočetní automat CONSUL 261 má kromě všech funkcí organizačního automatu C-253 navíc možnost **sčítání, odečítání, násobení, dělení, umocňování, odmocňování, automatického výpočtu procent, výpočtu trigonometrických funkcí a počítání s nimi, samočinného zaokrouhlování výsledků na zvolený počet desetinných míst, přípravu tabulek hodnot a podobně.**

C-261 je určen:

- k automatizaci zpracování dokladů technického, administrativního, korespondenčního a evidenčního charakteru, pokud jsou nutné početní operace, s možností potřebných výpočtů a sřídání nebo vkládání číselných dat;

- jako periferní zařízení k přípravě dat pro samočinné počítače;

- pro pořizování programových děrných pásek a okrajově děrovaných karet, určených k ovládání výpočetního automatu.

Programovací schopnost tohoto automatu umožňuje řídit všechny funkce výpočetního automatu programem předem připraveným na děrné páse, přičemž je zaručeno vždy stejné opakování početního postupu, který se samočinně zastavuje pro ruční vkládání údajů. Je tak zabráněno možnosti opomenout vložit některou z potřebných instrukcí. Sled operací může při

tom být i velmi dlouhý a může se alternativně upravovat podle dosažených dílčích výsledků nebo podle hodnoty vkládaných čísel.

Kombinace samočinně vkládaných informací s ručně vkládanými daty a údaji vkládanými z paměti automatu nebo z paměti konstant dovoluje široké možnosti využití pro zpracování dokladů, obsahujících střídavě údaje, opakované a údaje proměnné se současnou možností aritmetických výpočtů a děrování vybraných údajů do nové děrné pásky k dalšímu zpracování.

Shodný výchozí kód výpočetního automatu CONSUL 261 s organizačním automatem CONSUL 253 umožňuje zpracování údajů připravených na automatu CONSUL 253 na výpočetním automatu 261 a naopak. Tak můžeme složitější výpočetní automat CONSUL 261 hospodárně využívat.

Programování se uskutečňuje mezinárodním osmistopým kódem IBM BCD v základním provedení, který lze převodníkem upravit i na pětistopý kód dálnopisů a šifrovacích strojů. Má také logickou funkci pro uvolnění automatického přeskočení programu v závislosti na výsledku výpočetní jednotky (podmíněné skoky).

Plocha potřebná pro provoz C-261 je 2×2 m.

Aplikace možností C-261

— v polních podmínkách

Na základě analýzy zavádění prostředků střední mechanizace pro zpracování informací ve štábech můžeme konstatovat, že v polních podmínkách je mechanizace nejúčelnější a nejpotřebnější **napří-**

klad při zpracování informací tohoto charakteru:

Operační

- vyvedení a přesuny vojsk
- grafikon přepravy

- plánování použití vzdušného výsadku
- časový plán přípravy boje
- poměr sil

RVD

- palebné možnosti
- možnosti zničení nepřátelských tanků a obrněných cílů vlastními PT prostředky
- palebná příprava
- topogeodetické připojení polárních souřadnic
- procento spolehlivosti zasažení cíle

chemické

- překonávání zamořených prostorů
- nárůst dávky ozáření
- údaje potřebné pro činnost radiačního průzkumu
- výsledky radiačního průzkumu
- pravděpodobnost procenta ztrát u nepřítele po vlastních chemických úderech
- pravděpodobnost procenta ztrát po jaderných úderech nepřítele

ženijní

- budování obrany
- časové možnosti minování vzhledem ke vzdálenosti skladů a způsobům minování
- možnosti zatarasování klasickými prostředky a jadernými minami
- přehled zabezpečení ženijním materiálem a technikou

týl

- kapacita automobilního praporu (brigády) vzhledem ke konkrétní situaci
- kalkulace přisunu
- zásobování PHM, proviantním a výzbrojním materiálem
- výpočty tonáže

technické

- ztráty tankové a automobilní techniky v procentech

- zásoby a přísun tankového a automobilního materiálu vzhledem k sortimentu

- rozvahy rozježděnosti tankové a automobilní techniky
- proběh kilometrů vzhledem ke spotřebě PHM

- spotřeba náhradních dílů
- potřeba doplňování PHM pro přesun

- porovnání plánované činnosti se skutečnými výsledky v procentech
- průměrná rychlost při přesunu na určitých obtížných úsecích vzhledem k různému profilu pochodové osy.

Většinu těchto činností tvoří dlouho-trvající mechanické výpočty, které se v průběhu boje často opakují.

V mírové službě

Využití C-261 při činnosti štábů v polních podmínkách reprezentuje však pouze 4–6 týdnů za rok. Aby byl C-261 vytištěn i ve zbývajících 10–11 měsících roku, bude nutné připravit program k využívání i v mírové službě.

V chodu mírové služby můžeme využít C-261 ještě intenzivněji než v poli, **například:**

- v přípravě vševojskových a odborných cvičení;
- ke zpracování přehledu výsledků ve výcviku;
- k přípravě příkladů na úplnou přípravu prvků střelby;
- ke sledování hospodaření korunami;
- ke zpracování statistických výkazů;
- k výpočtu výsledků technických prohlídek;
- k výpočtu čtvrtletní spotřeby ženijní munice;
- ke zpracování čtvrtletního přehledu provozu různých druhů techniky;
- ke zpracování plánů zabezpečení různými druhy materiálu apod.

Po získání praktických zkušeností bude jistě možné uplatnit vlastnosti C-261 i při zpracování dalších informací.

V procesu plánování, organizace a řízení bojové činnosti řeší štáby v poli celou řadu různorodých úloh. Všechny tyto úlohy musí řešit ve vzájemných souvislostech vzhledem ke skutečné bojové situaci a v krátkých časových lhůtách. V mírové práci štábů je tomu obdobně. To vše klade zvýšené požadavky na kvalitu systému velení a spojení.

Zavedení prostředků střední mechanizace do práce štábů vyplní mezeru vzniklou mezi dosud používanými prostředky malé mechanizace a SAPO a může značnou měrou přispět k usnadnění, urychlení a zkvalitnění činnosti štábů.

MOŽNOSTI PŮSOBENÍ LETECTVA NEPŘÍTELE NA MÍSTA VELENÍ

Vojenské velení USA a jejich spojenců ve vojenských blocích věnuje mimořádnou pozornost dalšímu rozvoji vojenského letectva a kosmických sil a zdokonalení způsobů jejich bojového použití. Těmto silám se připisuje mimořádně významná úloha.

Nepřátelské letectvo je jednou z nejúčinnějších a nejpravděpodobnějších prostředků použitých k ničení míst velení v podmínkách evropského válčiště.

Značná hustota letectva v zájmovém prostoru, technické parametry i výzbroj umožňují napadnout místa velení ve všech fázích bojové činnosti ve dne i v noci a to širokou škálou prostředků: jadernými, chemickými, biologickými i konvenčními. Výzbroj letounů je plně účinná na živou sílu a techniku míst velení. Kromě zbraní hromadného ničení jsou nebezpečné nově zaváděné „plošné“ zbraně, které umožňují ničení bez úplných zpravodajských podkladů.

Na základě vyhodnocení dislokace nepřátelského letectva a důležitosti jednotlivých operačních směrů může do prostoru ČSSR a proti vojskům ČSLA působit do 600 letounů, z toho do 300 stíhacích bombardovacích, do 150 stíhacích, 100 průzkumných a 50 bombardovacích.

Některé zásady bojového použití stíhacího bombardovacího, bombardovacího a vojskového letectva

Stíhací a bombardovací letectvo tvoří základní údernou sílu taktického letectva a proto se podílí na plnění všech nejdůležitějších úkolů. Hlavní náplní je ničení prostředků jaderného napadení a letectva protivníka v rámci boje o jadernou a vzdušnou nadvládu v jaderné válce (ničení letectva protivníka v rámci boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderné válce), ničení a narušování dopravy a přesunů při plnění úkolů izolace bojiště a přímá letectvá podpora boje pozemních vojsk. Plní rovněž úkoly leteckého průzkumu, protivzdušné obrany a může se účastnit i další

speciální činnosti jako např. vedení psychologické války apod.

Rozdělení bojového úsilí na plnění jednotlivých úkolů při zahájení války a v jejím průběhu, vedené jadernými zbraněmi a konvenčními prostředky uvádí **tabulka 1.**

Nepřítel věnuje umlčování a ničení míst velení, zejména operačního a operačně taktického stupně, mimořádnou pozornost. Tyto cíle staví v pořadí důležitosti na druhé až třetí místo, hned za prostředky jaderného napadení a letectvo protivníka. Místa velení jsou cílem úderů jak při

Tabulka 1

Úkol	Omezená válka		Jaderná válka	
	na začátku války %	průběh %	na začátku války %	průběh %
Vybojování jaderné a vzdušné nadvlády	70	20	80	50
Izolace prostoru bojové činnosti	—	10	—	20
Vedení vzdušného průzkumu	20	20	20	20
Přímá letecká podpora boje pozemních vojsk	10	50	—	10

plnění úkolů boje o jadernou a vzdušnou nadvládu, tak i při přímé podpoře boje pozemních vojsk.

Při rozmístění letišť stíhacího bombardovacího letectva ve vzdálenosti 200 až 400 km od linie fronty na začátku války a průměrně 300 km v jejím průběhu a míst velení vševojskové armády do 100 km, činí vzdušná vzdálenost 300–500 km. Dolety používaných typů letounů plně zabezpečují přilet letounů v malé a přízemní výšce, což usnadňuje překonání PVO protivníka a získání momentu překvapení, jakož i potřebný manévry v prostoru cíle. Také dosah používaných radionavigačních prostředků zabezpečuje přesný přilet do prostoru cíle i za ztížených povětrnostních podmínek a v noci.

Bombardovací letectvo plní obdobné úkoly jako stíhací bombardovací letectvo. Také tento druh letectva může umlčovat a ničit místa velení, zejména velitelská stanoviště operačního stupně, v rámci boje o jadernou vzdušnou nadvládu a při přímé podpoře boje pozemních vojsk. Jak ukazují zkušenosti z války v Koreji a Vietnamu, není použití bombardovacího letectva při podpoře boje pozemních vojsk, zvláště při vedení války pouze konvenčními zbraněmi, žádnou zvláštností. Radionavigační zabezpečení umožňuje uskutečňovat úderů za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci, přesné nalétnutí na cíl a automaticky shoz pum.

I když jsou počty vojskového letectva značně vysoké, je jejich výzbroj k ničení odolných cílů poměrně málo účinná. Také prostor jejich bojové činnosti je omezen na malou hloubku. Proto se dá předpokládat, že vojskové letectvo z míst velení vševojskové armády bude zpravidla napadat pouze předsunutá velitelská stanoviště.

Nezbytným předpokladem k uskutečnění úderů na místa velení je zjistit jejich

rozmístění. Pravděpodobný nepřítel je schopen komplexním využitím prostředků průzkumu vést průzkum do celé hloubky operační sestavy armády a pohotově soustředovat tyto prostředky do zájmových prostorů. Z hlediska míst velení vševojskové armády jsou z prostředků průzkumu nejnebezpečnější rádiový průzkum, diverzní průzkumové jednotky hloubkového průzkumu a vzdušný průzkum.

Je velmi nesnadné jednoznačně stanovit, zda bude nepřítel ničit místa velení ihned po jejich zjištění nebo bude dobu jejich ničení přizpůsobovat celkovému zámyslu operace, tj. napadat je v rozhodujících fázích (např. před zahájením útoku apod.). V tomto případě budou sice místa velení vyřazována z činnosti v době pro nepřítel nevhodnější, avšak současně tento způsob poskytuje určitou možnost vyhnout se úderům nepřítelů manévrem do prostoru nového rozmístění. Vzhledem k důležitosti míst velení operačního stupně můžeme předpokládat, že velitelská stanoviště vševojskové armády budou spíše napadána ihned po jejich zjištění.

Místa velení vševojskové armády bude tedy nejčastěji napadat stíhací bombardovací letectvo. Způsob úderů bude záviset zejména na

- použitých prostředcích ničení (ZHN, klasické zbraně);
- povětrnostních a geografických podmínek v prostoru rozmístění míst velení;
- účinnosti PVO míst velení.

K ničení a umlčování míst velení vševojskové armády nelze vyloučit ani použití bombardovacího a vojskového letectva.

Doba úderu po zjištění místa velení bude záviset zejména na

- zámyslu nepřítelů;
- druhu a fázi bojové činnosti;
- důležitosti zjištěného místa velení.

Počty letounů, potřebné k umlčení a ničení míst velení vševojskové armády

Při stanovení počtů letounů, potřebných k umlčení a ničení míst velení vševojskové armády, je třeba vycházet z charakteristiky jednotlivých míst velení, upřesnit pojem umlčování a ničení a osvětlit vliv stupně ženijního budování míst velení na účinnost použitých prostředků ničení.

V soudobých podmínkách, kdy je nutné předpokládat i při zahájení války pouze klasickými zbraněmi přechod na použití jaderných zbraní, se prostory rozmístění míst velení značně zvětšily. Možné velikosti prostorů rozmístění (v km²) jednotlivých míst velení vševojskové armády jsou:

VS vševojskové armády 10

PVS vševojskové armády 1

TVS (ZVS) vševojskové armády 4—9

Hlavním místem velení vševojskové armády je velitelské stanoviště. Osoby a technika, rozmístěné na VS, se zpravidla člení do několika skupin, jako např. skupina velitele, skupina druhů vojsk, skupina zabezpečení, spojovací uzel apod. V uvedeném prostoru rozmístění VS nejsou tyto skupiny umístěny rovnoměrně po celé ploše, ale v dílčích celcích tak, aby jejich rozptýlením byly vytvářeny příznivé podmínky z hlediska ochrany proti jaderným zbraním. Z hlediska funkce VS nemají vytvářené skupiny stejnou důležitost a vyřazení jednotlivých skupin tedy ovlivní výkon funkce nestejným způsobem. Také rozdělení osob a techniky do těchto skupin není rovnoměrné. Tomu odpovídá i různá plocha, kterou zaujímají (zpravidla nepřesahuje u jedné skupiny 0,3 km²).

Pod pojem umlčení místa velení chápeme vyřazení do 20 % živé síly a techniky místa velení nebo přerušení činnosti na dobu 1—2 hodiny. Pod pojmem ničení místa velení rozumíme zničení minimálně 40 % živé síly a techniky místa velení nebo dlouhodobější vyřazení z činnosti.

Čím lépe bude místo velení po ženijní stránce vybudováno, tím větší počet letounů bude třeba k jeho umlčení nebo zničení. K usnadnění výpočtů je možno používat tzv. „stupně ochrany“, které jsou charakterizovány tím, že k ukrytí živé síly a techniky je využito:

0 stupeň: nekrytá živá síla a technika;

1. stupeň: okopů a zákopů;

2. stupeň: nakrytých okopů, zákopů a sklepů budov;

3. stupeň: úkrytů jednoduchého typu, zpevněných sklepů budov;

4. stupeň: úkrytů lehkého typu;

5. stupeň: úkrytů těžkého typu;

6.—7. stupeň: pozemních krytů.

Výhodou tohoto seřazení je, že se zasažená plocha při použití stejných ničivých prostředků bude postupně vždy při vyšším stupni snižuje asi na polovinu.

Při budování míst velení v polních podmínkách bude využíváno v menším rozsahu 3.—4. stupně, široce 1.—2. stupně ochrany.

Použití zbraní hromadného ničení

K umlčování velitelského a týlového velitelského stanoviště vševojskové armády může nepřítel použít jaderné pumy ráže 40, 60 a 75 kt, k umlčení předsunutého velitelského stanoviště ráže 2 a 10 kt. Ke splnění tohoto úkolu postačí 1—2 jaderné pumy, tj. dvojice až dva roje letounů.

K ničení jednotlivých míst velení vševojskové armády by mohl nepřítel použít:

— k ničení PVS jaderné pumy ráže 10 a 40 kt;

— k ničení VS a TVS jaderné pumy ráže 60, 75 a 130 kt.

Ke splnění úkolu by byly potřebné 2 až 4 jaderné pumy, tzn. 1—4 roje letounů.

Potřebný počet letounů k umlčení a ničení míst velení vševojskové armády při použití otravných látek typu sarin a yperit udává **tabulka 2**.

Tabulka 2

Typ letounu	PVS		VS		TVS	
	sarin	yperit	sarin	yperit	sarin	yperit
a) umlčení stíhací bomb.	2—4	4—8	8—16	20—40	6—12	16—30
bombardovací	—	—	1—2	3—6	1—2	2—4
b) ničení stíhací bomb.	4—8	8—16	16—32	40—80	12—24	30—60
bombardovací	—	—	3	6—12	3	6—9

Tabulka 3

Prostředky ničení	Plošný účinek ničení jednoho letounu typu (m²)		
	F-4C	F-104G	G-91
Letecké pumy	40 000—50 000	10 000—15 000	2 000—3 000
Letecké rakety	70 000—90 000	15 000—25 000	20 000—30 000
Řízené střely	25 000—30 000	10 000—15 000	6 000—8 000
Letecké pumy	B-52	VULCAN	VAUTOUR
	150 000—200 000	60 000—80 000	20 000—30 000

Nejúčinnější bojová otravná látka je VX GAS. Při jejím použití se počet letounů, potřebných k umlčení a ničení míst velení, sníží na třetinu až čtvrtinu ve srovnání se sarinem.

Použití bojových biologických prostředků letectvem by bylo z hlediska potřebného počtu letounů vysoce efektivní, poněvadž k zamoření jednoho místa velení by postačoval jediný letoun. Nevýhodou použití těchto prostředků je opožděné působení (až po uplynutí inkubační doby).

Použití klasických prostředků ničení

Při výpočtu letounů, potřebných k umlčení a ničení míst velení při použití klasických prostředků ničení, můžeme vycházet z plošných možností ničení jednotlivých druhů letecké výzbroje. Tyto možnosti charakteristických typů stíhacích bombardovacích letounů a bombardovacích letounů při nultém stupni ochrany živé síly a techniky uvádí **tabulka 3**.

Z tabulky vyplývá, že nejúčinnější prostředek ničení nekryté živé síly a techniky jsou letecké rakety. Použití protizemních

řízených střel s konvenční náplní by bylo vzhledem k jejich ceně málo efektivní.

Na základě výpočtů je možné přistoupit ke stanovení potřebných počtů letounů k umlčení a ničení jednotlivých míst velení vševojskové armády. Tyto údaje jsou uvedeny v dalších tabulkách.

a) Předsumuté velitelské stanoviště:

Vzhledem k soudobým bojovým podmínkám a možnostem ženijního budování lze předpokládat, že u PVS bude dosaženo zpravidla pouze prvního stupně ochrany, tj. vybudování okopů a zákopů. Za tohoto předpokladu by byly žádoucí k umlčení a ničení předsumutého velitelského stanoviště počty stíhacích bombardovacích letounů podle **tabulky 4**.

VS a TVS mohou být v soudobých podmínkách vybudovány buď v lesích, osadách nebo kombinovaným způsobem. Stupeň ženijní ochrany nepřestoupí zpravidla v průměru 2.—3. stupeň při přesunu jednou za den, 2. stupeň při častějších přesunech. Tomuto předpokladu odpovídají počty letounů k umlčení a ničení podle **tabulky 5**.

Tabulka 4

Stupeň ženijního budování	Typ letounu		
	F-4C	F-104G	G-91
a) umlčení:			
Nekrytá živá síla a technika, PVS na přesunu	1	1—2	1—2
Živá síla a technika v okopech nebo zákopech	1—2	2—4	4—6
b) ničení			
Nekrytá živá síla a technika, PVS na přesunu	2	2—4	2—4
Živá síla a technika v okopech nebo zákopech	2—4	6—8	8—12

Tabulka 5

Stupeň ženijního budování	Typ letounu		
	F-4C	F-104G	G-91
a) umlčení: Nekrytá živá síla a technika, VS (TVS) na přesunu	3 – 4	10 – 12	10 – 12
Živá síla a technika v okopech, zákopech, sklepích, úkrytech	12 – 16	24 – 32	48 – 64
b) ničení Nekrytá živá síla a technika, VS (TVS) na přesunu	6 – 8	20 – 24	20 – 24
Živá síla a technika v okopech, zákopech, sklepích, úkrytech	24 – 32	48 – 64	96 – 128
a) umlčení Živá síla a technika v okopech, zákopech, sklepích, úkrytech	B-52	VULCAN	VAUTOUR
	4 – 6	12 – 16	36 – 45
b) ničení Živá síla a technika v okopech, zákopech, sklepích, úkrytech	8 – 12	24 – 32	72 – 90

Tabulka 6

Způsob rozmístění VS a doba ženijního budování	Počty letounů		
	30 F-104G	15 F-4C	6 B-52
Rozmístění VS v terénu:			
– po 3 hodinách ženijního budování	70	92	42
– po 6 hodinách ženijního budování	42	60	25
– po 12 hodinách ženijního budování	20	30	12
Kombinované rozmístění:			
– po 3 hodinách ženijního budování	62	82	40
– po 6 hodinách ženijního budování	40	57	25
– po 12 hodinách ženijního budování	6	19	3
Za přesunu:	85	100	80

Vliv stupně ženijního vybudování a způsobů rozmístění VS je možno také vyjádřit procenty předpokládaných ztrát na živé síle při leteckém úderu (viz tabulka 6).

Úkol umlčet nebo i ničit místa velení vševojskové armády neklade tedy na letectvo nepřítel při použití zbraní hromadného ničení vysoké nároky co do počtu po-

třebných letounů (bez úvahy účinnosti vlastní PVO).

Při použití konvenčních prostředků ničení mají největší účinek na ženijně vybudovaná místa velení letecké pumy. Proti nekryté živé síle a technice jsou vysoce efektivní letecké rakety.

Enormní zvyšování potřebného počtu letounů k umlčování a ničení míst velení

při ženíjním budování prostoru rozmístění ukazuje, že efektivní způsob napadení míst velení bude působení proti těmto cílům:

- při zaujímání nového prostoru rozmístění;
- při opouštění vybudovaného prostoru rozmístění;

Bojové možnosti pravděpodobného nepřítele při leteckých úderech na místa velení

V další úvaze vycházím z pravděpodobných počtů letectva nepřítele, které mohou působit proti vojskům ČSLA, bojového úsilí letectva a rozdělení bojového úsilí na plnění jednotlivých úkolů. Tyto údaje jsou uvedeny v 1. a 2. části.

V uváděných počtech letounů nejsou zahrnuty možnosti jejich snížení v důsledku:

- ztrát, způsobených činnostmi vlastního letectva, raket a prostředků PVO;
- technické mobilnosti letounů;
- vyčlenění záloh letounů nebo letounových vzletů.

Při započtení koeficientu technické pohotovosti letounů (0,7–0,8) a vyčleněných záloh (20 %) je možné stanovit, že úderů se může zúčastnit cca 190 stíhacích bombardovacích letounů.

Bojové úsilí je v různých fázích boje rozdílné, ale v průměru se pohybuje v rozmezí 2–3 vzlety na letoun denně, tzn., že uvedený druh letectva může denně vykonat průměrně 475 vzletů.

Nepřítel ničí místa velení jak při plnění úkolů vybojování jaderné a vzdušné nadvlády, tak i přímé podpory boje pozemních vojsk, což podle tabulky v 2. části představuje v průměru 70 % stanoveného bojového úsilí.

Poněvadž však při plnění těchto úkolů jsou napadány i jiné cíle, než pouze místa velení, nutno podle zkušeností stanovit úsilí, jež bude vyčlenováno k umlčování a ničení míst velení. Vzhledem k důležitosti míst velení, zejména velitelských stanovišť, můžeme předpokládat, že z vyčleněného úsilí bude použito proti místům velení do 30 % vzletů, určených k vybojování jaderné a vzdušné nadvlády a podpoře boje pozemních vojsk, tj. do 21 % všech bojových vzletů, což podle našich předpokladů představuje cca 100 letounových vzletů denně.

V 3. části byly stanoveny počty letounů, potřebných k umlčení a ničení míst velení vševojskové armády. Kromě nich bude nepřátelské letectvo napadat i místa velení frontu a divizí. Při použití klasických prostředků ničení je zapotřebí k dosažení stejných výsledků vzhledem k množství sil a prostředků (rozloze) a stupni ženíjního

— za přesunu místa velení do nového prostoru.

V těchto etapách se totiž jednak zvyšují demaskující příznaky, umožňující zjistit místa velení a jednak se podstatně snižují obranné a ochranné možnosti místa velení.

budování (době setrvání na jednom místě) při úderech na místa velení frontu pěti až desetinásobně, na místa velení divize osminy až desetiny počtu letounů ve srovnání s místy velení vševojskové armády. Za tohoto předpokladu nebude zpravidla ničit (vzhledem k potřebnému počtu letounů) VS a TVS frontu stíhací bombardovací letectvo.

Kromě toho je nutné při výpočtu četnosti působení nepřátelského letectva proti místům velení vycházet z těchto zjednodušujících předpokladů:

— nemění se složení jednotlivých druhů letectva;

— výzbroj a používané typy letounů stíhacího bombardovacího letectva se přibližují typu F-4C, tzn., že při dalších výpočtech budou jako základní brány normy tohoto typu letounu;

— i při použití jaderných zbraní budou VS svazků a všechna PVS ničit konvenční zbraně;

— nejsou zvažovány možnosti nepřátelského průzkumu zjišťovat místa velení a potřebný čas od zjištění cíle k jeho napadení;

— není brána v úvahu pravděpodobnost přiletu k cíli a pravděpodobnost zásahu cíle.

Za těchto předpokladů by bylo žádoucí k umlčení míst velení pravděpodobné počty letounů **podle tabulky 7.**

K ničení míst velení by byly nutné pravděpodobné počty letounů podle **tabulky 8.**

Ze srovnání počtů letounových vzletů, které může pravděpodobný nepřítel denně vyčlenit k úderům na místa velení (100) a potřebného počtu letounů k umlčení (48 až 194) nebo k ničení (96–220) míst velení je možné vyvodit tyto závěry:

— nepřítel může v jaderné válce denně umlčet všechna místa velení na stupni divize—front, v bezjaderné válce nejméně 50 % těchto míst velení;

— nepřítel může v jaderné válce denně zničit nejméně polovinu míst velení na stupni divize—front, v bezjaderné válce téměř polovinu míst velení na stupni divize—armáda;

— nepřítel může různě kombinovat tyto možnosti.

Tabulka 7

Místa velení	Prostředky ničení	Počet letounů
a) v jaderné válce 1 PVS F, 2 PVS A	klas.	8 – 14
1 VS, 1 TVS F	jader.	4 – 16
2 VS, 2 TVS A	jader.	8 – 32
14 – 16 VS d	klas.	28 – 32
	celkem	48 – 94
b) v omezené válce: 1 PVS F, 2 PVS A	klas.	8 – 14
1 VS, 1 TVS F	BOL, BBP	42 – 84
2 VS, 2 TVS A	klas.	48 – 64
14 – 16 VS d	klas.	28 – 32
	celkem	126 – 194

Tabulka 8

Místa velení	Prostředky ničení	Počet letounů
a) v jaderné válce: 1 PVS F, 2 PVS A	klas.	16 – 28
1 VS, 1 TVS F	jader.	8 – 32
2 VS, 2 TVS A	jader.	16 – 64
14 – 16 VS d	klas.	56 – 64
	celkem	96 – 188
b) v omezené válce: 1 PVS F, 2 PVS A	klas.	16 – 28
2 VS, 2 TVS A	klas.	96 – 128
14 – 16 VS d	klas.	56 – 64
	celkem	168 – 220

Pravděpodobnost umlčení nebo zničení míst velení vševojskové armády

Pravděpodobnost umlčení nebo zničení míst velení vševojskové armády závisí na pravděpodobnosti

- zjištění míst velení,
- napadení míst velení,

- přeletu letounu k cíli,
- zásahu cíle.

Pravděpodobnost zjištění míst velení vševojskové armády se podle studií katedry 403 VA AZ pohybuje v rozmezí 0,5 až

Tabulka 9

Místo velení	Počet	Koeficient
VS frontu	1	40
TVS frontu	1	25
VS armády	2	7
TVS armády	2	4
PVS frontu	1	3
VS divize	14 – 16	1
PVS armády	2	0,5

0,9. Při konkretizaci je nutné uvažovat řadu faktorů jako např. druh bojové činnosti, činnost vlastního místa velení, terén v prostoru rozmístění, povětrnostní podmínky apod. Hodnotu pravděpodobnosti rovněž ovlivňuje skutečnost, jde-li o PVS, TVS nebo VS. Obecně však můžeme stanovit, že pravděpodobnost zjištění VS může být 0,75, TVS 0,65, PVS 0,6.

Pravděpodobnost napadení míst velení vševojskové armády bude záviset především na možnostech vzdušného nepřítelů a důležitosti jednotlivých míst velení. Možnosti vzdušného nepřítelů jsou vyjádřeny v závěru čtvrté části. Podle důležitosti můžeme místa velení jednotlivých stupňů, uváděná ve čtvrté části zařadit podle tabulky 9.

Při stanovení koeficientů byl brán v úvahu průměrný počet svazků (svazů), kterým velí nadřazený stupeň velení. Za základ byl vzat svazek (VS divize = 1). Důležitost míst velení na jednom stupni je vyjádřena poměrem: 10 (VS) : 6 (TVS) : 1 (PVS). Výsledná čísla byla zaokrouhlena.

Stanovené pořadí důležitosti jednotlivých míst velení ovlivňuje i pořadí napadení cílů. Při nedostatku bojového úsilí k napadení všech cílů — míst velení — budou přednostně napadány cíle s vyšším koeficientem, tj. především VS a TVS frontu a armád. Tento předpoklad podporuje skutečnost, že jde o omezený počet cílů

(6), ztím co největší počet cílů (okolo 60 % všech cílů) tvoří VS divizí. Volbu cílů však budou ovlivňovat i další skutečnosti.

Porovnáním možností vzdušného nepřítelů a důležitosti jednotlivých míst velení vševojskové armády můžeme stanovit pravděpodobnosti napadení (viz tabulku 10).

Pravděpodobnost přiletu k cíli ovlivňuje zejména účinnost vlastní PVO, technická kvalita letounů, dále kvalita radionavigačního zabezpečení, povětrnostní podmínky, výška letu, terén, stav výcviku leteckého personálu apod. Tato pravděpodobnost bude zpravidla nejnižší na počátku války v době, kdy vojska bojují v blízkosti státní hranice (PVOS a PVOV brání společně vzdušný prostor). Průměrná hodnota pravděpodobnosti přiletu k cíli může (na základě porovnání s účinností vlastní PVO) dosahovat hodnotu 0,6–0,7.

Pravděpodobnost zásahu cíle je závislá zejména na účinnosti PVO cíle, kvalitě výcviku osádek, přesnosti radionavigačních zařízení, povětrnostních podmínek, použitých prostředků ničení, způsobu úderu na cíl, terénu v prostoru cíle, maskování a velikosti cíle apod. Většinou jde o malorozměrné, zamaskované cíle. Pravděpodobnost zásahu cíle bude tedy v konkrétních podmínkách značně kolísat, v průměru však může dosahovat hodnoty 0,4–0,6.

Pravděpodobnost umlčení nebo zničení

Tabulka 10

Druh války	VS		TVS		PVS	
	umlčování	ničení	umlčování	ničení	umlčování	ničení
jaderná	1	1	1	1	1	0,2
omezená	0,9	0,8	0,6	0,5	0,1	0,05

Tabulka 11

Druh války	VS		TVS		PVS	
	umlčování	ničení	umlčování	ničení	umlčování	ničení
jaderná	0,18–0,315	0,18 až 0,315	0,156–0,273	0,156 až 0,273	0,144–0,252	0,029 až 0,051
omezená	0,162–0,284	0,144 až 0,252	0,094–0,164	0,078 až 0,137	0,014–0,025	0,007 až 0,013

míst velení vševojskové armády můžeme za uvedených podmínek matematicky vyjádřit takto:

$$P_{\text{umlčování}} = P_{\text{zjištění}} \cdot P_{\text{napadení}} \cdot P_{\text{přiletu}} \cdot P_{\text{zásahu}}$$

Konečné hodnoty pravděpodobnosti umlčování nebo ničení míst velení vševojskové armády po dosažení důležitých pravděpodobností udává **tabulka 11**.

Z tabulky vyplývá, že na základě uvedených předpokladů má největší pravděpodobnost umlčení nebo zničení VS, dále TVS a nejmenší PVS. Pravděpodobnost vyřazení je větší v podmínkách vedení jaderné války.

Uvedené hodnoty pravděpodobnosti udávají možnosti nepříteli napadat místa velení vševojskové armády v průběhu jednoho dne.

Pravděpodobnost napadení PVS se však zvýší v důsledku bojové činnosti vojskového letectva, která nebyla při výpočtech zvažována.

Vysoká pravděpodobnost napadení míst velení vševojskové armády letectvem představuje vážnou угрозу nepřetržitosti velení a tím i úspěchu operací vlastních vojsk. Ke snížení tohoto nebezpečí je nutné přijímat konkrétní opatření, směřující zejména ke zvýšení ochrany osob a techniky míst velení před ničivými účinky nepřátelských vzdušných úderů.

Nepřímé působení nepřátelského letectva na místa velení

Do nepřímého působení nepřátelského letectva na místa velení můžeme zahrnout především vedení vzdušného průzkumu, omezení činnosti míst velení v důsledku leteckých poplachů, popř. jiné vlivy.

Vzdušný průzkum je důležitým zdro-

jem informací o rozmístění a činnosti míst velení. Jeho předností oproti jiným druhům průzkumu je zejména rychlé vyhodnocování získaných zpráv a možnost bezprostředního využití získaných zpráv, tj. napadení cíle ihned po zjištění.

Další možností nepřímého působení nepřátelského letectva na místa velení je omezení jejich činnosti v důsledku vyhlašování leteckých poplachů. Vzdušný poplach se vyhlašuje při přiblížení nepřátelských letounů do prostoru rozmístění místa velení nebo směřuje-li trať letu do tohoto prostoru. Při tom cílem úderu nemusí být ve většině případů místo velení, ale cíle v jeho blízkosti nebo i v hlubokém týlu.

Dalším možným případem nepřímého působení je snižování odolnosti osob i techniky v důsledku:

- účasti letectva v psychologické válce (shoz letáků, tiskovin apod.);
- snižování psychické odolnosti při uvědomění si nebezpečí, plynoucího z leteckých úderů;
- rušení rádiových, radioreléových a jiných technických prostředků rušiči, umístěnými na palubě letounu;
- snižování fyzické odolnosti příslušníků míst velení nevyspáním při systematické činnosti nepřátelského letectva;
- působení na organizační strukturu míst velení. Např. zvětšováním vzdálenosti jednotlivých pracovišť, oddělení a skupin se ztěžuje práce štábu, zamořením prostoru se může zvýšit počet přemístění míst velení apod.

Tyto možnosti nepřímého působení nepřátelského letectva na odolnost míst velení by bylo nutné podrobněji rozpracovat, zejména s důrazem na vyhodnocení účinku a tím i důležitosti tohoto vlivu.

V případě rozpoutání a vedení války je nepřátelské letectvo důležitým prostředkem umlčování a ničení míst velení, zejména operačního stupně. Při vedení bezjaderné války je prakticky jediným prostředkem plnění uvedených úkolů. Hlavní úderná síla taktického letectva je stíhací bombardovací letectvo, které se vyznačuje vysokou rychlostí letu, vysokou únosností a doletem. Pravděpodobný počet vzletů spolu s používanými prostředky ničení umožňuje vážně narušovat celý systém velení od stupně front až po stupeň divize.

PROGRESIVITA MOSTNÍ TECHNIKY ČSLA

Jedním z podstatných rysů útočných operací v podmínkách soudobého boje při respektování všech ovlivňujících faktorů je manévrový ráz bojové činnosti, charakterizovaný jak manévrem palbou, tak bojovými prostředky, při vzájemném ovlivňování obou druhů manévru.

Pohotový manévr vojsk na válčišti ovlivňuje řada faktorů, především však překážky, z nichž nejobtížnější jsou zpravidla překážky vodní, buď řeky (vodoteče) nebo plavební kanály či vodní zdrže. Úspěšné překonávání vodních překážek zůstává i v soudobých podmínkách bojové činnosti při aplikaci nejmodernější palběné a zabezpečující techniky trvale jedním z nejobtížnějších úkolů pozemních vojsk, jež budou překonávat všechny druhy vodních překážek prakticky na všech druzích přepravišť. Jejich počet, kapacita a doba provozu bude záviset nejen na charakteru vodních překážek samotných včetně přístupů k nim, ale i na řadě časově variabilních operačně taktických činitelů.

Vojska se budou přepravovat přes vodní překážky na plavidlových, brodových, podvodních, přívozových a mostových přepravištích. Ve zvláštních případech, např. v zimě, mohou se vojska prvního sledu v některých situacích přepravovat po ledě, v letních měsících je možné počítat s přepravou některých jednotek plaváním.

Nejvýkonnější druh přepravišť jsou mostová přepraviště, k jejich zřizování se používají různé druhy i typy mostů a mostových souprav, v přímé závislosti na taktické a operační situaci a na kategorii

vodní překážky, popř. i úzké suché překážky.

Zvláštností je využití mostů či mostových souprav k přemostění některých mostních polí permanentních teritoriálních mostů.

Druhy a typy mostů

Pro druhy a typy mostů je specifická variabilita různých aspektů, ovlivňujících klasifikaci a tím často i organizační zařazení mostů a mostových souprav. Podle způsobu výroby jednotlivých prvků se dělí ženíjní mosty na normované a improvizované (výpomocné).

Normované mosty a mostové soupravy jsou vyráběny sériově v továrnách a ve specializovaných provozech. Mosty ČSLA i ostatních armád států — účastníků Varšavské smlouvy jsou převážně ocelové; posídní typy mostových souprav využívají jakostní vysokopevnostní ocel. Obdobná situace je i v kapitalistických armádách, které však navíc v řadě případů používají k výrobě mostů i celé soupravy či jejich speciální nosné části, různé lehké slitiny, což pochopitelně ovlivňuje celkovou hmotnost mostu a v souvislosti s tím i řadu poměrových srovnávacích ukazatelů (např. hmotnost 1 bm mostu, specifická délka mostu dopravovaná na 1 vozidlo apod.).

Prvky improvizovaných mostů si vyrábějí jednotky převážně samy. Nosné prvky se vyrábějí většinou ze dřeva, spojovací součásti z běžně dostupných profilů

oceli kruhového a obdélníkového průřezu, z plechu apod., nebo se používají komerční spojovací prostředky (skoby, drátěnky, trny, svorníky, šrouby apod.).

Další důležité možné hledisko je druh podpory (podpěr), podle nichž rozlišujeme mosty na nehybných (pevných) podporách (podpěrách) a mosty na plovoucích (pruhových) podporách (podpěrách), tj. pontonové mosty, nazývané též prostě plovoucí mosty.

U většiny typů klasických pontonových mostových souprav se oba druhy podpory (podpěr) kombinují, tzn. že část mostu se staví na plovoucích podporách (vlastní říční část) a část mostu na nehybných podporách (krajní — pobřežní část).

Nejnovější pontonová mostová souprava používaná v ČSLA, souprava PMS, je typ soupravy se souvislou plovoucí podporou (podpěrou) bez přechodové části na nehybných podporách, což umožňuje speciální plovoucí pobřežní díl PMS (oboustranně mostu po 1 kuse pobřežního dílu).

V souvislosti s únosností a organizačním začleněním se dělí ženíjní mosty a mostové soupravy podle jednotlivých stupňů velení. U každého typu či druhu mostu není však příslušná kategorie zcela jednoznačná.

Podle předpokládané délky doby provozu, charakteru bojové akce, v níž se most používá a podle zvláštností jeho použití vůbec, je možné ženíjní mosty a mostové soupravy dělit na

- útočné,
- doprovodné,
- takticko-operační,
- polopermanentní (obvykle vysoko-
vodní mosty),
- týlové (obvykle normované přehra-
dové mosty na pevných podporách o vel-
kých rozpětích jednotlivých polí).

V další části zaměřím se na porovná-
ní československé mostní techniky s ka-
tegorizačně obdobnou technikou kapita-
listických armád.

V odborných pramenech imperialisti-
ckých armád z posledních doby se konstatu-
je, že pozemní vojsko po řadu let zaned-
bávalo svůj program výzkumu a vývoje
vojenské mostové techniky, kterému bylo
stanoveno v porovnání se zbraňovými sy-
stémy relativně nízké pořadí důležitosti,
což se projevilo především v koncepčním
zaostávání uvedeného oboru, majícího klí-
čový vliv na zabezpečení manévru vojsk
na válčisti. Avšak nedávné zvýšené úsilí
v této oblasti dává předpoklad k význam-
nému zlepšení vojenských mostů jak na

plovoucích podporách, tak i na nehybných
(pevných) podporách včetně útočných
mostů dopravovaných a pokládaných obr-
něnými vozidly k zabezpečení taktické bo-
jové činnosti.

Za prvořadý cíl budoucího použití vo-
jenských mostů si kladou západní odborní-
níci podstatně zlepšení zabezpečení po-
hybu obrněných, aeromobilních a mecha-
nizovaných jednotek. Počítají s mostovými
systémy a soupravami schopnými poho-
tověji manévrovat vyřešením zvýšené po-
hyblivosti. Požadují současně možnost ry-
chlejšího překonávání překážek, delší ži-
votnost v polních podmínkách a snazší
sestavení i rozebrání, než je možné u do-
savadních prostředků. A obdobně jako
u ostatních vojenských kompletů a systé-
mů vyžadují i u vojenské mostové tech-
niky důležité snížení nákladů po celé ob-
době její životnosti a považují za žádoucí
rozšířit výrobní základnu.

Přestože západoněmečtí odborníci kon-
statují, že v oboru ženíjních mostů a v ce-
lé oblasti ženíjní přepravní techniky bu-
de velmi obtížné dosáhnout překvapující
modernizační principy, plánují průběžný
vývoj ženíjní přepravní techniky se za-
měřením na mosty a mostové soupravy do
roku 1983.

V kategorii západoněmecké mostní
techniky k rychlému překonávání překá-
žek o šířce do 40 m mají vývojové etapy
určitý předstih s celkovým efektem urych-
lení o cca 5 let. Celá problematika se ře-
ší partnerskou spoluprací mezi spolkovou
armádou a západoněmeckým průmyslem.

Útočné mosty

Americký standardní mostní tank AVLB
(Armored Vehicle Launched Bridge) o ú-
nosnosti 60 t a délce 18 m byl zaveden
do výzbroje v polovině padesátých let. Sa-
motný most váží 15 t a může být položen
během 2—3 minut. Později byl vyvinut
lehký útočný most vezený a pokládaný
obrněným transportérem M-113. Váhová
omezení bylo nutné přísně dodržet, aby
nebyla zhoršena pohyblivost a manév-
rovací schopnost podvozku OT M-113 s mos-
tem. S využitím svařitelných hliníkových
slitín o velké pevnosti a ortotropického
povrchu kolejí bylo dosaženo váhy mostu
pro dopravní mechanizační podvozek OT
M-113 do 1270 kg při schopnosti přemos-
tění překážky 10 m a funkční únosnosti
plně naloženého transportéru. Po praktic-
kém použití bylo zjištěno, že přemostění
umožňuje přejezd vozidel až o dvojnásob-
né váze v porovnání s původně udanou
únosností.

Obr. 1. Mostní tank MT-55A při výjezdu z podvodního přepraviště

V současné době se vyvíjí verze normovaného 18 m dlouhého mostu o únosnosti 60 t při vlastní hmotnosti 15 t. Nový funkční vzor mostu bude údajně vážit asi 7 t. Uvedené řešení má umožnit vestavení 9 m dlouhé vnitřní střední části mostu mezi obě nájezdové části lehkého mostu. Tím se má délka mostu zvětšit na 27 m. Koncepce této varianty mostu je řešena na bázi tanku M-60.

Zkušební s mostem vedeným a pokládáním podvozkem OT M-113 ukázaly potřebu tzv. středního mostu délky 18 m při únosnosti 30 t pro použití vozidly třídy M-551 Sheridan. V předběžné studii je navrhován hydraulicky ovládaný most nůžkového typu s truhlíkovými kolejovými nosníky z hliníkových slitin vysoké pevnosti. Řešený prototyp mostu má údajně vážit pouze 3,5 t.

Porovnáním čs. mostního tanku MT-55A, zavedeného již několik let do ČSLA se současnými mostními tanky imperialistických armád i v souvislosti s předpokládaným či řešeným, avšak dosud nedokončeným vývojem vynikne progresivita naší techniky kategorie útočných mostů. Koncepce včetně operačně taktických aspektů i nej-

důležitějších dat a porovnávací tabulky s dosavadními mostními tanky používanými v moderních armádách obou politickoekonomických systémů, byla uveřejněna v článku „Mostní tank MT-54A“ ve VM č. 4/71. Progresivita čs. mostního tanku MT-55A vyplývá i z některých jeho unikátních vlastností jako např.

- schopnost jízdy pod vodou (viz obr. 1) a možnost pokládání mostu ve vodě, což může mít v některých výjimečných případech značný význam,

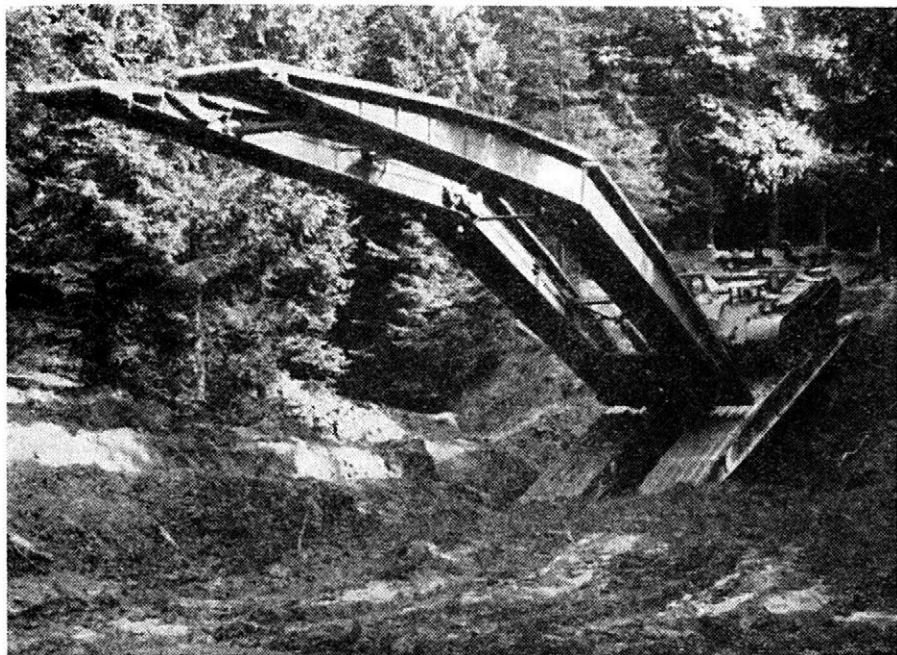
- možnost použití 2 mostů za sebou s dílčím tzv. „V“ překrytím k nouzovému přemostění překážky široké asi 30 m (viz obr. 2),

- výjimečné položení i 3 mostů MT-55A (tzv. „W“ překrytím) k přemostění překážky o šířce až asi 40 m,

- programované pokládání i nakládání mostu probíhající automaticky, avšak se současnou možností ručního zásahu či kompletního ovládání třemi ručními pákami jak z místa řidiče, tak i velitele, bez vystoupení osádky z bojového prostoru podvozku,

- možnost nouzového položení mostu využitím energie baterií tankového pod-

Obr. 2. Pokládání druhého mostu MT-55A přes překážku

vozu při eventuální dílčí poruše elektrohydraulického ovládacího systému,

— most může položit i naložit osádka zevnitř prostoru mostního tanku (podvozku) nejen bez vystoupení z bojového prostoru tankového podvozku, ale i při zcela uzavřených poklopech, což má význam jak v akcích v přímém dotyku s nepřítelem, tak i v zamořeném terénu,

— schopnost pokládat i nakládat most v určitém výškovém rozmezí terénního stupně při značném podélném sklonu ve všech možných alternativách kombinací funkčního pracovního cyklu a v dostatečném příčném sklonu; možnost pokládat most do snížení má výhodu v tom, že při povlovném okrajovém sklonu břehu překážky lze položit most pod úroveň terénu a přemostit tak mostem o délce 18 m i překážku širší než 18 km,

— praktická ekvivalentní schopnost manévru s bojovými tanky T-55A vzhledem k tomu, že celková hmotnost MT-55A nepřevyšuje celkovou hmotnost bojového tanku T-55A.

Při porovnání parametrů a poměrových ukazatelů s ostatními v současné době za-

vedenými mostními tanky imperialistických armád dosahuje v 50 % parametrů čs. mostní tank MT-55A první místo a v 17 % případů druhé místo, při čemž některé z parametrů jsou navíc unikátní. Z celkového hlediska představuje čs. mostní tank MT-55A svým koncepčním i detailně technickým řešením špičkovou variantu své kategorie vzhledem k progresivitě parametrů i poměrových ukazatelů jak z operačně taktického, tak i z technického hlediska.

Nové základní takticko-technické požadavky na řešení mostních tanků imperialistických armád, popř. útočných mostů vůbec, nepřevyšují v podstatě u nás již dosažené parametry v úspěšné variantě MT-55A.

Mosty na nehybných (pevných) podporách (podpěrách)

Nejproslulejší normovaný most na nehybných (pevných) podporách z období 2. světové války byl příhradový most s dolní mostovkou Bailey Bridge (BB, v záp. armádách označovaný též jako M-2), vyvinutý na sklonku 30. let v Anglii pod ve-

dením sira Donalda Baileyho. Tento ručně stavitelný, stavebníkový systém je možné používat v sestavách s jedním, dvěma až třemi příhradovými nosníky vedle sebe i nad sebou, takže podle délky přemostění se používají jedno- až třístěnné (rozuměno na každé strany mostovky) hlavní nosníky v jedno- až třípatrových variantách. Nejdelší most o jednom poli je postaven ve variantě třístěnných třípatrových nosníků; při únosnosti 60 t dosahuje rozpětí až 55 m. Stavba této maximální a současně náročnější varianty vyžaduje asi 21 pracovních hodin stavebního oddílu o 226 mužích, celková hmotnost materiálu v této variantě je asi 159 t.

Nevýhodou této klasické anglické soupravy BB je relativně úzká vozovka (šířka 3,28 m) pro soudobou vojenskou, především pásovou obrněnou techniku.

V poválečné době byla souprava BB používána v ČSLA nejen ke stavbě mostů na nehybných (pevných) podporách, ale i na plovoucích (pružných) podporách. Tato souprava řešila také řadu provizorií civilních přemostění, z nichž některá na podružných komunikacích místního významu slouží svému účelu dodnes.

V současné době se vyrábí pro západní armády souprava zesilovaná lany formou vzpínadel. Objem prací se při stavbě uvedeného systému mostu snižuje o více než jednu třetinu. Vojenské zkoušky s touto soupravou prokázaly, že modernizovaný most BB o délce 55 m s jednoduchou mostovkou zvyšuje svou únosnost z původních 4 t pomocí soupravy vzpínadlových lan na únosnost 60 t za běžných podmínek provozu. Celková hmotnost materiálu se snižuje na 84 tun, což je asi 53 % v porovnání s klasickou variantou třístěnného třípatrového mostu BB téhož rozpětí. Stavební oddíl se snižuje na 135 mužů, což je asi 60 % v porovnání s klasickým mostem BB. Rovněž doby stavby se snižují na 9,5 hodiny, což je asi 36 % v porovnání s potřebou u původního mostu BB.

Jako variantu možné náhrady za most Bailey vyvinuli v Anglii střední trámový most MGB při využití nových materiálů i koncepce konstrukčního řešení, jež vedlo ke snížení vlastní hmotnosti i celkové doby pro stavbu; únosnost 60 t byla zachována při rozpětí 1 pole 30 m. Dvouproutovou mostní konstrukci o rozpětí 30 m je schopna postavit vycvičená ženijní jednotka za 1 hodinu.

Pro použití v americké armádě je žádoucí rozšířit maximální rozpětí mostu o 1 polí na 49 m. Proto se pro anglickou soupravu MGB vyvíjí v USA doplněk soupravy pro vzpínadlové zesílení lany.

Základem k normalizaci perspektivní mostové soupravy na nehybných (pevných) podporách s taktickým určením v imperalistických armádách budou výsledky porovnávacích zkoušek souprav MGB ve variantách zvětšení délky mostu formou zesílení hlavních nosníků vzpínadlovými lany (USA) nebo mezilehlé podpory (V. Británie).

Rovněž v kategorii mostů na pevných podporách má ženijní vojsko ČSLA značný předstih, především v kategorii mostů operačně taktického určení a to nejen v porovnání se soupravami kapitalistických armád, ale i armád lidově demokratických států. Obdobná situace je též v kategorii mostu tylového a teritoriálního určení.

Čs. těžká mostová souprava TMS má v současné době teritoriální význam. Její parametry a poměrově ukazatele ji řadí na přední místo mezi tylovými a teritoriálními mostovými soupravami ve světovém měřítku.

Operačně taktický význam má čs. mostová souprava MS, která vyniká vysokou pohotovostí stavby při mechanizované montáži pomocí běžných komerčních jeřábů odpovídající únosnosti (3–4 t) při potřebném montážním tzv. světlem vyložení nosného lana s hákem. Doba stavby se zrychlila zhruba 5krát při současné asi pětinašobné úspoře počtu stavební jednotky. Vyniká unikátním montážně podvěšovaným pilířem, montovaným na vysouvaný konec mostu souběžně v průběhu stavby mostu při parciálním vysouvání. Jedna souprava představuje v podstatě 60 t most délky 42 m s mezilehlou podporou (s výškově hydraulicky regulovaným mezilehlým pilířem), je dopravována na 7 běžných automobilech T-111 nebo T-128 (6 automobilů mostních a 1 pilířový), opatřených na valníkové plošině uloženým roznášecím rámem. K soupravě patří 2 automobilní jeřáby jako mechanizační prostředky ke stavbě vzhledem k blokovému systému mostní konstrukce i pilíře. Jeden mostní pilíř představuje 3 kompletní běžné metry 60 t mostu, na 1 mostním automobilu lze dopravit 3 mostní díly, tj. 9 běžných metrů únosnosti 60 t. Most o 1 poli s rozpětím 21 m únosnosti 60 t je dopravován na 3 mostních automobilech. Stavební jednotku tvoří četa v počtu 2+4+18 (kromě řidičů 7 vozidel a 2 dvoučlenných obsluh obou automobilních montážních jeřábů).

Doba stavby mostu MS o 2 polích (42 m mostu 60 t) trvá 100 až 120 minut podle charakteru překážky, povětrnostních podmínek, roční doby a dalších faktorů. Most o 1 poli (21 m mostu 60 t) je pohotově sestavitelný za 35–45 minut, v závislosti

na vycvičenosti ženijní mostní jednotky. V ideálních podmínkách kvalitně vycvičená jednotka postaví most MS o 1 poli i do 20 minut (dosaženo při zkouškách prototypu MS před více než 10 lety).

Problematika mostových souprav TMS a MS vyžadovala samostatné články s operačně taktickými aspekty, neboť otázky související s oběma typy souprav budou ještě po mnoho let aktuální.

Kategorizace mostových souprav na nehybných podporách je trvale aktuální v závislosti na odpovídající kategorizaci železničních přepravních překážek.

Mosty na plovoucích (pružných) podporách (podpěrách)

Soudobým klasickým normovaným mostem na plovoucích podporách v americké armádě je M4T6, který kombinuje funkci 24 t nafukovacího pontonu (s kovovým rozdělným rámem) s nosnou konstrukcí řešenou z lehkých slitin a ze dřeva. Staví se ručně, má únosnost 60 t a je určen pro obrněné a pěší divize. Doba stavby mostu je při délce 91 m realizovatelná včetně terénních úprav asi za 10 hodin. Mostová souprava M4T6 je po částech přepravitelná vzduchem, což podstatně zvyšuje její manévrovací schopnost. Vzhledem k perspektivní bojové činnosti mechanizovaných a tankových jednotek je z hlediska operačně taktického nezbytné radikálně snížit dobu stavby mostů na plovoucích podporách.

Ve výzbroji pozemních vojsk armády USA je zavedený most MFAB-F, pozůstávající z obojživelných podvozků a dvou typů mostních sekcí (vnitřních a koncových polí) namontovaných na podvozcích. Obojživelný podvozek je na souši samohybným vozidlem a na vodě plavebně motorizovaným pontonem. Rychlost přesunu na souši je až 65 km/h. Jednotlivé samohybné komplety mohou vjíždět do vody přímo bez předchozí přípravy. Ve vodě se přenáší pohon od kol podvozku na lodní šroub (vrtuli). Po vjezdu do vody se nosné pole mostovky otočí o 90° do pracovní polohy a připojí se k dalším dílům, čímž lze sestavit buď most nebo samohybné souloží o nosnosti 60 t (podle některých pramenů 70 t, případně i 100 t, zřejmě pro tzv. rozložená břemena).

Plovoucí most MFAB-F únosnosti 50 t (event. 60 t) o délce 91 m postaví jednotka o 36 mužích asi za 20 minut; podle dřívějších pramenů byla dávana rychlost stavby mostu 120 bm/h.

Uvedený most je sice vysoce účinný, ale po finanční stránce nákladný mostní

systém, určený pro vybrané specifické případy použití; chybí mu univerzálnost ke zřizování přepravišť za libovolných podmínek vodní překážky.

Západoněmecká armáda je vyzbrojena kromě klasických typů pontonových souprav obojživelným mostem ALLIGATOR, který je možné hodnotit jako nejnovější a nejprogresivnější typ obojživelné mostní soupravy imperialistických armád; předčí ostatní obojživelné typy mostů v maximální únosnosti, šířce vozovky a rychlosti přesunu po komunikacích, dále v nejmenší šířce při manévru mostních vozidel na souši vzhledem ke koncepci oboustranně sklopných plováků s doplňkovými plovákovými lodními vrtulemi schopnými zvýraznit účinnost hlavní trupové lodní vrtule při manévru na vodě.

K doplnění obojživelné mostní soupravy MVAB-F univerzálním plovoucím mostem vyvíjí ženijní vojsko USA zdokonalený taktický plovoucí most, nazývaný „Stuhový most“, řešený v podstatě formou pásového mostu. Tento most navazuje svou koncepcí na Sovětskou pontonovou soupravu PMP, která je licenční formou aplikovaná již po řadu let v ČSLA jako PMS na dopravu mechanizačních podvozků T-138 a nyní již na modernějších progresivnějších podvozcích terénního provedení T-813, vyznačujících se výtečnými manévrovacími schopnostmi i v nejobtížnějších terénních podmínkách, zvláště na přístupech k přepravištím.

Americký pásový most se skládá, stejně jako naše PMS, z vnitřních říčních dílů a rampových pobřežních dílů dopravovaných na 5 t mostních automobilech. Koncepce spoštění dílů na vodu a stavby mostu je v podstatě shodná s PMS. Třinápravové podvozky této americké soupravy se však únosností a jízdními vlastnostmi včetně terénní průchodivosti zdaleka nevyrovňají našim dopravně mechanizačním podvozkům T-813, které pontonové mostové soupravy PMS dávají kvalitativně vyšší stupeň z hlediska manévru po souši včetně nejobtížnějších terénních podmínek i pohotovosti ke stavbě mostu v nejrůznějších variabilních podmínkách nepříznivých říčních břehů at již přirozených nebo i regulovaných, jež jsou svou přístupovou obtížností charakteristické na předpokládaném válcíšti.

Podle názorů amerických odborníků může souprava pásového pontonového mostu nahradit dosavadní klasickou pontonovou soupravu M4T6 a vytvořit pro obrněné a mechanizované jednotky podmínky k výraznému zvýšení kapacity přepravy při překonávání vodního toku na přívozních přepravištích, motorizovaných plavebně

ženijními čluny, hlavně však při přepravě po plovoucích mostech.

Dřívějším řešením pásového plovoucího mostu v kapitalistických armádách byla a dosud je západoněmecká verze tzv. HOHL-PLATTENBRÜCKE, jež však svými parametry nedosáhla ani hodnoty dosavadní klasické čs. pontonové soupravy SMS. Její výzram proto zůstal na úrovni týlové a teritoriální plovoucí mostové soupravy.

Některé parametry klasické čs. pontonové soupravy SMS nejsou dosud překonány, např. její plavební vlastnosti, které umožňují stavbu mostu a provoz na něm i při rychlosti proudu až 7 m/s (prakticky bylo prokázáno před několika léty při povodních na Slovensku).

Přechod ženijních přepravních prostředků imperialistických armád v čele s USA ke koncepci pontonové soupravy, používané přes 10 let v Sovětské armádě a již po řadu let i v naší ČSLA, ukazuje na výraznou progresivitu mostů na plovoucích podporách v armádách států — účastníků Varšavské smlouvy.

Obojživelnou variantou techniky zabezpečující přívozové přepraviště prvosledových tankových jednotek v ČSLA je „Pásové samohybné souloží GSP“, jehož charakteristika včetně všech operačně taktických a technických aspektů byla uvedena ve VM č. 3/68 spolu s porovnáním se zahraničními typy obojživelných mostů. Rovněž v této kategorii ženijní přepravní techniky vykazuje GSP sovětského původu největší počet nejlepších parametrů a poměrových ukazatelů v celkovém srovnání s obdobnou technikou kapitalistických armád.

Čs. ženijní přepravní technika, především mosty a mostové soupravy včetně odpovídající mechanizace a motorizace, získala potřebný předstih před obdobnou výzbrojí imperialistických armád. K tomuto důležitému výhodnému stavu byla využita součinnost s výzkumnými a vývojovými orgány Sovětské armády, především v kategorii plovoucích mostů a samohybných pásových souloží.

Dosavadní úspěch v oboru ženijních přeprav je zásluhou vojenských odborníků ČSLA ženijního výzkumného, vývojového, operačního a materiálně technického zaměření v součinnosti se specializovanými vývojovými, výzkumnými a výrobními provozy čs. průmyslu.

Dosažený předstih nás však zavazuje k trvale pokračující kontinuitě technického rozvoje oboru ženijních přeprav i funkčně navazujících oborů a specializací.

Úspěch čs. ženijní přepravní techniky, zvláště mostů a mostových souprav, přispívá výrazným podílem k zabezpečení bojeschopnosti armád států — účastníků Varšavské smlouvy.

Perspektivní výzkum ženijní mostní techniky kapitalistických armád

K zabezpečení progresivní koncepce konstrukcí, výroby i zkoušek mostů a mostových souprav zkoumají západní odborníci, především v USA, souběžně nová konstrukční řešení i nové materiály. Zpracovávají programy návrhů a hodnocení mostů pomocí výpočetní techniky k možnosti komplexních analýz konstrukcí a funkce systémů před zahájením vlastní výroby prostředků a zařízení. Výzkum mostních materiálů zahrnuje kovové i nekovové konstrukce a komponenty. Vyvíjí se nové technologické postupy lisování k co nejvyšší výrobě dílů mostních konstrukcí komplexních tvarů. Ověřují se nové způsoby nedestruktivního měření napětí se zaměřením na odstranění vnitřního prnutí svařovaných dílů. Nové metody zkoušení plastických hmot, slitin a kovů při zvýšených teplotách poskytují možnost přesnějšího odhadu i výpočtu životnosti materiálů v podmínkách odpovídajícího jmenovitého provozního zatížení v prostředí funkčního zasazení; odpovídající výpočty a prognózy jsou údajně zpracovatelné v několika dnech.

K využití zahraničních zkušeností a k zajištění komplexní použitelnosti nejnovějších řešení ženijní mostní techniky armád USA i jejich spojenci, organizuje se výzkum v součinnosti s NSR a Anglií. Cílem součinnosti je snaha zajistit, aby zřizování mostových přepravišť v 80. letech bylo na úrovni s trendem rostoucích požadavků na bojovou činnost mechanizovaných, obrněných a aeromobilních jednotek.

TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ OZBROJENÝCH SIL

Technické zabezpečení je důležitý druh zabezpečení soudobého boje a operace. Z čistě technické záležitosti se stalo jedním z vážných faktorů zabezpečení vojsk. Za poslední 2—3 desetiletí v důsledku rozvoje vědy a techniky, zbraní hromadného ničení a rozvoje vojenské vědy, dosáhly změny v ozbrojených silách nebývalého rozsahu. Vzrostla nasycenost vojsk válečnou technikou. Tato se stala značně složitější, tvoří stále častěji soupravy a komplety, skládající se z techniky několika druhů vojsk. Soudobé podmínky boje a vedení operací vytvářejí i pro řešení technického zabezpečení novou situaci a přinášejí řadu vážných problémů.

Údržba techniky je velmi náročná. Ztráty značně vzrostly. Procento požadovaných oprav je daleko větší. Kromě toho vzniká problém komplexnosti oprav. Časové a kapacitní možnosti jsou velmi napjaté. Značný prostor, hloubky operací a jejich rozmach, spolu s ničením komunikací ztěžují podmínky manévru prostředky technického zabezpečení a velení jim, odsunů, poškozené techniky, technického uzamykání, zásobování skupinami a podskupinami apod.

Hlavním obsahem technického zabezpečení je komplex opatření především **u vojsk**. Jejich cílem je udržet techniku v bojeschopném a provozně spolehlivém stavu a poškozenou techniku rychle navrátit do bojových sestav. Patří k němu i vyprošťování a odsuny poškozené techniky do mimovojskových opravárenských zařízení apod.

Mimořádný význam však mají opravy poškozené techniky na všech stupních. Ztráty techniky bude možné uhrazovat prakticky převážně jen opravenou technikou. Průměrné denní ztráty v útočných operacích při použití jaderných zbraní protivníkem se předpokládají: u tanků 10—12 %, u obrněných

transportérů 5—6 %, u automobilů 7,5—9 %, u děl 3—4 % počátečního stavu. Při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní mohou být ztráty menší a to průměrně denně u tanků 8 %, u obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty 3—4 %, u automobilů 4—5 % apod. Při tom větší část ztrát vznikne v začátcích operací (bližší úkol). Pokud jde o rozsah poškození, počítá se z celkového počtu ztrát tanků a automobilů:

	Tanky	Automobily
— v rozsahu běžné opravy	40 — 50 %	65 %
— v rozsahu střední opravy	20 — 30 %	14 %
— v rozsahu generální opravy	5 — 10 %	7 %
— zničených	20 — 25 %	14 %

Prostředky polních vojsk mohou opravit značné počty techniky. U tanků a obrněných transportérů to představuje denně hodnotu jedné tankové divize, u automobilů až 5 divizí. Hlavní těžiště je však na vojskových prostředcích, jež jsou k dispozici již v míru. Mají velké vlastní kapacity a kromě toho vytvářejí podmínky k práci prostředků technickému zabezpečení vyšších stupňů velení (příprava opravného fondu na shromaždištích poškozené techniky, klasifikace poškození apod.). Proto je nutné věnovat jejich přípravě daleko větší pozornost.

Větší nároky musí být kladeny na technickou přípravu řidičů, osádek a obsluh, aby byly schopny uskutečňovat nejen údržbu, ale i jednodušší běžné opravy určené techniky. Kapacita opraven všech stupňů musí být zvyšována, především růstem produktivity práce dílenských specialistů a efektivním využitím pracovní doby. Během operace by mělo být uskutečněno 100 % běžných, do 50 % středních a do 5 % generálních oprav. Nejsložitější situace v provádění potřebných oprav u operačních svazů vznikne při plnění bližších úkolů.

Významný vliv na využití dílenských útvarů a jednotek má jejich dovedný manévr. Ty z nich, jež jsou určeny k provádění středních oprav, by měly pracovat na místě nejméně dva až tři celé dny, při opravách složitých souprav až čtyři dny. Doporučuje se tvořit sledy dílenských a vyprošťovacích prostředků a manévr řešit jejich překračováním.

V oblasti oprav techniky v polních podmínkách je mnoho problémů. Na prvním místě je to kapacitní zabezpečení, a plné využití současných kapacit, jež by splňovalo uvedené úkoly. Je nutné řešit je intenzivním způsobem, tj. zvyšováním produktivity práce v těchto směrech:

— důsledným zavedením agregátového způsobu oprav (jeho zabezpečení dopravou — i vrtulníky, řešení oprav agregátů, včetně jejich oprav generálních a k tomu mít pojízdné závody apod.),

— plynulým přísunem potřebných náhradních dílů, skupin a podskupin a jiného technického materiálu,

— zdokonalováním vybavení pojízdných dílen až k automatizaci některých prací, bezdemontážní diagnostiky k vyhledání poruch a poškození,

— zdokonalováním organizační struktury dílenských útvarů jednotek a jejich dovedným řízením,

— vysokou kvalifikací dílenských specialistů (znalosti konstrukce techniky, technologie oprav a technických podmínek prověřované a přezkušované techniky i provedených prací).

— dovedným manévrem prostředky technického zabezpečení, jež by omezoval časové ztráty na minimum.

Nemalou úlohu zde má i dokonalost konstrukčního řešení techniky i její výrobní kvalita. Vysoká spolehlivost a bezporuchovost techniky, malé nároky na údržbu, možnost uplatnění agregátového způsobu oprav, jednoduchost montážních a demontážních prací apod., to jsou některé z požadavků na konstrukci moderní techniky.

Úsilí o zdokonalení systému technického zabezpečení musí být tedy soustředěno především do vojenského opravárenství, ve kterém je prakticky jediný zdroj doplňování vojsk technikou po ztrátách způsobených činnostmi nepřítelů i technickými příčinami. Současně při propracování řešení návratu poškozené techniky k útvarům a svazkům z opraven svazů, je nezbytné řešit i způsob doplňování osádkami a obsluhami, zda doplňovat vojska jednotlivými zbraněmi nebo celými jednotkami (např. tankovými rotami) apod.

Druhý současný problém v technickém zabezpečení je řešení součinnostních vztahů a to

- mezi technickými službami jednotlivých druhů vojsk (a služeb),
- mezi druhy vojsk (služeb) a vševojskovým štábem a
- mezi nimi a týlem.

Nejvíce problémů je v součinnosti mezi technickými službami druhů vojsk a mezi nimi a technickým zabezpečováním tankové a automobilní techniky. Především v oblasti komplexních oprav poškozené techniky, která je soupravou techniky různých druhů vojsk (např. opravy speciální nástavby a podvozku jsou téměř u všech druhů vojsk a služeb). Jednotlivé technické služby používají rovněž obdobné dílenské stroje a zařízení, některé druhy technického materiálu apod. V těchto případech jde pak o jejich efektivní využití i ve prospěch všech.

Nedořešené jsou i problémy velení značnému počtu dílenských prostředků operačních svazů, se kterými není zatím jiné spojení než pohyblivými pojiťkami a polní poštou. Obdobně je tomu i při řešení jejich všestranného zabezpečení. Řada problémů vzniká při řešení technického zabezpečení operací, vedených společně svazky a svazy spřátelených armád.

Řešením všech základních problémů technického zabezpečení, jak je přinesl soudobý rozvoj vojenství a výstavby ozbrojených sil, se zabývají všechny armády států — účastníků Varšavské smlouvy. Cesty k řešení hledají samostatně i na společných jednáních. Na jejich řešení jsou u jednotlivých armád různé názory a různé přístupy. Mezi hlavní patří především:

- hledat způsoby lepšího využití a zdokonalení dosavadního systému, ve kterém jsou ještě velké možnosti,
- někteří navrhuji k řízení a koordinaci orgánů technického zabezpečení na všech stupních vytvořit potřebný řídicí a koordinující orgán, jako je na stupni útvar—svazek;
- uskutečňovat útvary technického zabezpečení operačních svazů v poli do technických základů.

Na řešení problémů kapacit, přípravy specialistů, mobilizačního rozvíjení a další otázky jsou v podstatě shodné názory. Shodné jsou i názory, že je nutné se vyvarovat ukvapených závěrů a řešení, a před jejich přijetím všestranně zvážit každý nový krok a každé řešení. Tuto otázku bude nutné zkoumat velmi intenzivně a během 2—3 let přijmout konečné závěry. Dlouho však čekat nelze. Otázky technického zabezpečení bude proto žádoucí bedlivě zkoumat i při všech cvičeních včetně všech souvislostí.

Při řešení otázek technického zabezpečení se doporučuje dodržovat tato hlediska:

- hlavním kritériem celého systému musí být jeho funkce v polních podmínkách. V míru mohou být úkoly úspěšně plněny v různé organizaci;
- prozkoumat, zda jsou využity všechny možnosti dosavadního systému technického zabezpečení, který obsahuje osvědčené principy: specializace, nedílné odpovědnosti za splnění úkolu i jeho zabezpečení aj.;
- v řešení tak vážného faktoru zabezpečení bojové schopnosti vojsk vzrůstá úloha vševojskových štábů a štábů druhů vojsk;
- v celém komplexu otázek týlového a bojového zabezpečení, spojení s útvary technického zabezpečení apod. má významnou úlohu štáb týlu. V týlovém prostoru vyvíjejí činnost všechny druhy vojsk a služeb;
- k úspěšnému zabezpečení vedení bojové činnosti a operací v koaličních uskupeních je nezbytné, aby v rámci armád států — účastníků Varšavské smlouvy byl vytvářen jednotný systém technického zabezpečení, jednotná organizace, systém informací, plánovací dokumentace, připravené kádry, technické vybavení prostředků technického zabezpečení apod.;
- to vyžaduje v této oblasti všemi silami a prostředky zabezpečovat již v míru vysokou bojovou pohotovost a trvalou spolehlivost vojenské techniky, její řádný stav, potřebnou zálohu životnosti (MH, km), úplnost a plné zvládnutí i z hlediska údržby a oprav;

— k údržbě a opravám techniky mít připraven již v míru dostatečný počet specialistů, zejména nedostatkových odborností;

— rozpracovat a všestranně připravovat agregátový způsob oprav, jako základní a nejvhodnější pro soudobé podmínky;

— vytvářet a rozmísťovat zásoby technického materiálu na jednotlivých směrech;

— řešit zdokonalení celého systému mobilizačního rozvinování útvarů a zařízení technického zabezpečení;

— propracovat způsob plného využití možností teritoria protivníka po jeho obsazení k opravám vojenské techniky.

Přes složitost této problematiky technické zabezpečení nesmí zaostávat za rozvojem vojenství. Proto bude nutné současné problémy technického zabezpečení hluboce studovat, ověřovat a ze strany velitelů, štábů, druhů vojsk a služeb i technických orgánů věnovat procvičování technického zabezpečení větší pozornost.

ORGANIZACE ZDRAVOTNICKÉHO ZABEZPEČENÍ VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

Pro zdravotnické zabezpečení soudobé operace jsou charakteristické některé obecné zásady, z nichž je nutné uvést na prvním místě především snahu o maximální přiblížování sil a prostředků zdravotnické služby, zejména léčebných zařízení, poskytujících odbornou a specializovanou lékařskou pomoc k prostorům vzniku hromadných zdravotnických ztrát a tím o docílení maximálního snížení počtu etap při léčení raněných a nemocných, případně léčení na místě vzniku ohnisek hromadných ztrát.

Úkolem zdravotnických jednotek, útvarů a zařízení vševojskové armády je především:

- zabezpečit odsun raněných a nemocných z nižších etap a ohnisek hromadných zdravotnických ztrát,
- poskytnout první lékařskou a odbornou lékařskou pomoc a dočasnou hospitalizaci neschopných odsunu,
- účastnit se odstraňování následků použití prostředků hromadného ničení nepřítelem,
- uskutečnit hygienická a protiepidemická opatření u vojsk armády,
- zásobovat zdravotnickým materiálem.

Složení sil a prostředků zdravotnické služby armády k plnění těchto úkolů může zahrnovat samostatné zdravotnické oddíly a prostředky k jejich posilování, armádní odřady posilových zdravotnických skupin, protiepidemické prostředky, zdravotnické odsunové prostředky, polní

zdravotnické sklady, řídicí orgány zdravotnické služby.

Samostatný zdravotnický oddíl je určen k poskytování lékařské a odborné lékařské pomoci raněným a zasaženým. V průběhu jedné armádní operace je schopen každý armádní samostatný zdravotnický oddíl rozvinout se dvakrát až třikrát za předpokladu, že na jednom místě pracuje nejméně 1,5–2 dny.

Armádní odřad posilových zdravotnických skupin je prostředek k posilování samostatných zdravotnických oddílů a zdravotnických praporů, které přijaly větší počty raněných a zasažených, než na které stačí jejich síly a prostředky.

Zdravotnické odsunové útvary jsou určeny k odsunu raněných a zasažených ze zdravotnických praporů svazků a samostatných zdravotnických oddílů do nemocniční základny fronty. V nutných případech se využívají k vyvezení raněných bezprostředně z ohnisek zdravotnických ztrát.

Protiepidemické jednotky (útvary) jsou určeny k plnění komplexu hygienických a protiepidemických opatření v rámci armády.

Zdravotnický sklad je určen k příjmu, ukládání a výdeji zdravotnického materiálu.

Na organizaci zdravotnického zabezpečení v průběhu operace má vliv především předpokládaný počet zdravotnických ztrát.

Zdravotnické ztráty vševojskové armády v útočné operaci mohou představovat 22 až 34,5 % (při době trvání ope-

race 4—5 dnů), 25,5 až 39,5 % [při době trvání operace 6—7 dnů]. Přitom největší zdravotnické ztráty způsobené jadernými zbraněmi (v rozmezí 70 % z počtu všech očekávaných ztrát od jaderných zbraní) se očekávají v období jaderné protipřipravu nepříteli a v období plnění bližšího úkolu armády, v důsledku čehož celkové zdravotnické ztráty v armádě za toto období mohou představovat 60 až 70 % z počtu všech očekávaných ztrát za operaci.

V armádách zasažených na směr vedlejšího úderu frontu mohou být zdravotnické ztráty o 30 % nižší a v armádě na pomocném směru o 50 % nižší než v armádách na směr hlavního úderu frontu.

Ve výchozím položení k útoku se rozvíjí v pásmu každého svazku prvního sledu operační sestavy armády na směr hlavního úderu samostatný zdravotnický oddíl s úkolem přijímat zasažené, nemocné a raněné z vojsk, třídit je a poskytovat jim první lékařskou a odbornou lékařskou pomoc. Část samostatných zdravotnických oddílů se přiděluje svazkům tak, aby je doprovázely z prostoru soustředění k čáře zasažení. Současně se odesílají i posilové odsunové zdravotnické prostředky.

Ostatní samostatné zdravotnické oddíly představují zálohu náčelníka zdravotnické služby armády, rozmištlí se na směr hlavního úderu bezprostředně za bojovými sestavami vojsk prvního sledu operační sestavy armády jako předsunuté zdravotnické zálohy, s úkolem nepřetržitě sledovat útočící vojska. Zde jsou i skupiny k řízení odsunů a odsunové zdravotnické prostředky.

Další záložní síly a prostředky zdravotnické služby jsou ve zdravotnické záloze rozvinuté poblíž TVS armády. Současně se samostatnými zdravotnickými oddíly se do záloh zařazují zdravotnické odsunové prostředky, protiepidemické jednotky a pohyblivá záloha zdravotnického materiálu.

Záloha samostatných zdravotnických oddílů se využívá v průběhu útočné operace s cílem:

- posílit svazky dalšími zdravotnickými oddíly, jsou-li současně již zaplněny,
- zasadit samostatné zdravotnické oddíly do ohnisek hromadných zdravotnických ztrát,
- nahradit vyřazené zdravotnické oddíly a zdravotnické prapory.

Na směr každé armády se rozvíjí péčí frontu nemocniční základny, určené k dokončení odborné lékařské pomoci a poskytnutí specializované pomoci.

Nemocniční základny se rozvíjejí do vzdálenosti 50—110 km od linie fronty.

Zdravotnické odsunové prostředky armády a zdravotnické odsunové prostředky přidělené armádě frontem ve výchozí k útoku se rozděluje částečně k záložním zdravotnickým oddílům (zdravotnickým praporům), částečně do prostorů soustředění svazků operačního sledu armády, s úkolem doprovázet je při přesunech z prostoru soustředění k čáře zasažení. Část zdravotnických odsunových prostředků se umísťuje v záloze náčelníka zdravotnické služby armády.

Současně s léčebně odsunovými opatřeními se v průběhu útočné operace uskutečňuje komplex hygienicko-protiepidemických opatření. Hlavní jejich cíl je zabránit zanesení infekčních onemocnění do vojsk a uchovat potřebnou úroveň hygienického stavu.

Protiepidemické prostředky armády postupují za útočícími vojsky, lokalizují objevená epidemická ohniska a podle možnosti je likvidují.

Při vedení obranné operace armády podléhá možná výše zdravotnických ztrát značným výkyvům a závisí na řadě faktorů.

Zdravotnické ztráty vševojskové armády v obranné operaci, trvající 4—5 dní, mohou dosahovat 18 až 31,5 %. Přitom největší zdravotnické ztráty, způsobené jadernými zbraněmi, se očekávají v první den operace (včetně jaderné připravy nepříteli) a v období vlastního protiúderu.

Charakter vedení soudobé obranné operace si vynucuje rozvinout část zdravotnických oddílů armády již v období připravy obranné operace. Tyto oddíly se rozvíjejí na vzdálenost 15—20 km od čáry rozvinutí zdravotnických praporů svazků prvního sledu za mezilehlým obranným postavením.

Větší část zdravotnických oddílů armády je v záloze náčelníka zdravotnické služby armády. Tato záloha je předurčena

- k zabezpečení manévru zdravotnickými prapory svazků a dříve rozvinutými oddíly v případě jejich vynuceného svinutí,
- k úhradě vyřazených zdravotnických praporů a armádních zdravotnických oddílů,
- k posílení dříve rozvinutých zdravotnických praporů a zdravotnických oddílů v případě vzniku hromadných ztrát,
- k zabezpečení vojsk uskutečňujících protiúder.

Záložní samostatné zdravotnické oddíly jsou rozčleněny na směrech i do hloubky.

Současně se zdravotnickými oddíly se do zálohy zařazují zdravotnické odsunové prostředky, protiepidemické jednotky a pohyblivá záloha zdravotnického materiálu.

Záloha zdravotnických odsunových prostředků se rozmísťuje na nejpravděpodobnějších směrech hlavního úderu nepřítelů a využívá se především k odsunu zasažených z ohnisek hromadných ztrát a dále k uvolnění zdravotnických etap vyváděných do týlu.

K dokončení odborné lékařské pomoci a poskytnutí neodkladné specializované pomoci se rozvíjí nemocniční základna frontu na směru činnosti každé armády prvního sledu frontu, ve vzdálenosti 80 až 120 kilometrů od předního okraje.

Za armádami, které zaujímají velmi široké pásmo obrany, se mohou rozvinout dvě skupiny nemocnic, které plní funkci nemocničních základů na dvou odsunových směrech.

Ke svazkům, určeným k protiúderu, se vysílají samostatné zdravotnické oddíly a

zdravotnické odsunové prostředky. Podle situace se zdravotnické oddíly rozvíjí v době přípravy protiúderu nebo až v jeho průběhu.

V průběhu úspěšně probíhajícího protiúderu se zaplňují a od vojsk vzdálené zdravotnické oddíly uvolňují od raněných a následují za vojsky nebo se předávají frontu. Náhradou za ně přiděluje front nové oddíly.

Provádí-li armáda frontový protiúder, může být její činnost zabezpečena posílením zdravotnickými oddíly a zdravotnickými odsunovými prostředky a rozvinutím nemocniční základny frontu na směru činnosti armády ve vzdálenosti 35 až 50 kilometrů od čáry rozvíjení vojsk.

V průběhu obranné operace se uskutěčňuje v důsledku rychle se měnící situace široký manévr silami a prostředky zdravotnické služby armády, jako přenesení odsunu raněných z jedné zdravotnické etap na druhé, postupné rozvíjení samostatných zdravotnických oddílů za dalšími obrannými čarami při odchodu vojsk, změna objemu zdravotnické pomoci podle vývoje konkrétní situace jako zúžení rozsahu poskytované pomoci na život zachraňující výkony apod.

Uvedl jsem jen nejzákladnější zásady a principy zdravotnického zabezpečení armád v soudobé operaci. Článek by měl sloužit ke sjednocení názorů na úspěšné řešení úkolů zdravotnického zabezpečení, neboť vychází ze zásad stanovených ke zdravotnickému zabezpečení v rámci armád — účastníků Varšavské smlouvy.

Boj o nadvládu ve vzduchu v útočné operaci

V sovětské vojenské teorii se ustálily v současné době názory na nezbytnost vedení rozhodného boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období války. V podstatě jsou nyní základem pro vědecké rozpracování soudobých zásad vybojování operační a strategické nadvlády ve vzduchu na válčistiích.

Při použití jen konvenčních zbraní k vybojování operační nadvlády ve vzduchu je nezbytné nejpozději během 1 ½ — 2 dní po zahájení války rozbít hlavní letecká uskupení nepřítele, která soustředil na válčistiích již v mírové době. Proto v průběhu strategické operace je nutné ničit jeho letectvo, které přibýlo do prostorů bojové činnosti z jiných válčistiích nebo kontinentů. Přitom je také stanoveno, že vzdušná operace je nejúčinnější formou operačního použití vojenského letectva při rozbíjení leteckých uskupení nepřítele v bezjaderném období války.

Celá řada zásad, která má vztah k boji o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období války, je rozpracována ještě neúplně a vyžaduje další hluboké studium. To se týká především formulování samotného pojetí nadvlády ve vzduchu v bezjaderném období války, objasnění úlohy stíhacího letectva v boji o tuto nadvládu, stanovení způsobů dosažení překvapivých úderů, upřesnění bojových možností frontového a dálkového letectva,

kteřé působí ve prospěch vojsk frontů v průběhu vzdušné operace k rozbíjení leteckých uskupení nepřítele.

Existuje názor, že pod pojmem nadvláda ve vzduchu je třeba chápat určitý stav vzdušné situace nad prostory činnosti vojsk obou stran, při němž vlastní pozemní vojska a letectvo mají možnost plnit úkoly bez podstatného vlivu ze vzduchu, a vojska a letectvo nepřítele se nacházejí pod neustálou úhrozou vzdušného napadení. Tato definice však neobsahuje takové zvláštnosti boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období, jako jsou jednak nezbytnost rozhodného zničení sil a prostředků PVO nepřítele, jednak významná úloha vojsk PVO pozemních vojsk a PVOS v tomto boji. V soudobých podmínkách i při dosažení výhodného poměru v letectvu, ale bez podstatné dezorganizace a rozhodného oslabení možností PVO nepřítele, nemůžeme hovořit o žádné nadvládě ve vzduchu a o úspěšném vedení bojové činnosti vlastního letectva.

Je tedy správnější chápat nadvládu ve vzduchu jako výsledek rozbíjení leteckých uskupení a prostředků PVO nepřítele. Jen v tom případě může splnit naše letectvo své bojové úkoly bez velkých ztrát, způsobených silami a prostředky PVO nepřítele. Frontové a dálkové letectvo při vedení bojové činnosti bude kromě toho méně omezeno

při volbě výšek, bojových tratí, způsobů bojové činnosti a taktických manévřů.

Vzhledem k tomu můžeme pojem nadvláda ve vzduchu formulovat takto:

1. Nadvláda ve vzduchu je určitý stav vzdušné situace nad prostory bojové činnosti vojsk obou stran, při němž vlastní pozemní vojska a letectvo mají možnost podle plánu plnit stanovené úkoly bez podstatného vlivu nepřítele ze vzduchu.

2. Úderné síly letectva, které mají volnost činnosti, jsou schopny úspěšně prolomovat PVO a uskutečňovat mohutné údery hlavním leteckým a pozemním uskupením nepřítele.

3. Stíhací letectvo společně s vojsky PVO je schopno účinně odrazet nálety zbylých sil nepřátelského letectva.

4. Ozbrojené síly nepřítele jsou zbaveny těchto možností.

Boj o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období je tedy nerozlučně spojen s nezbytností rozhodným způsobem rozbit nejen letecká uskupení nepřítele, ale i jeho síly a prostředky PVO v prostorech bojové činnosti. Zničení a umlčení prostředků PVO vyžaduje vyčlenit značné síly frontového letectva a rovněž použít síly a prostředky pozemních vojsk (diverzní skupiny, taktické vzdušné výsady, dalekonosné dělostřelectvo, prostředky protiradioelektronické činnosti). Tak např. z propočtů na jedné válečné hře vyplývá, že první hromadný úder ve vzdušné operaci ke zničení (umlčení) baterií PLRS, míst velení v systému PVO a k ochraně činnosti úderných sil letecké armády vyžaduje 40—50 procent všech sil, které se zúčastní úderu. Umlčení (zničení) objektů systému PVO předchází vniknutí letectva do vzdušného prostoru nepřítele, které má zničit jeho letouny na letištích. Hlavní úsilí přitom soustřeďuje na zničení stíhacího letectva PVO a baterií PLRS typu Hawk. V podmínkách Západního válečného, kde příhraniční prostory NSR jsou chráněny souvislým systémem palby těchto baterií, jejich ničení je účelné plánovat v prvé řadě na těch směrech, na kterých předpokládáme let hlavních sil našeho letectva.

V podmínkách použití jen konvenčních zbraní nebude možné uskutečnit údery na většinu zjištěných letišť nepřítele jako v jaderném období války, kdy k úderům široce používáme raketová vojska. Kromě toho ztráty, působené letectvem nepřítele na letištích konvenčními zbraněmi, jsou značně menší než při

použití jaderných zbraní. Propočty ukazují, že v prvním případě při použití jednoho leteckého pluku na jedno letiště nepřítele můžeme očekávat zničení do 30—40 % letadel, která se na něm nacházejí. Z těchto důvodů letectvo nepřítele, zvláště při jeho hlubokém rozmístění, bude mít dostatečnou volnost činnosti, bude uskutečňovat velké množství letounových vzletů. Mimoto jsou značně ztíženy možnosti radioelektronických prostředků ke zjištění vzdušných cílů i možnost udržovat vysoký stupeň pohotovosti k činnosti vzhledem k tomu, že zastihnout značné množství letounů nepřítele na letištích nebude snadné.

Na základě propočtů můžeme vyvodit závěr, že při prvním hromadném úderu sil taktického letectva NATO, které jsou ve stavu bojové pohotovosti, může být použito až 60 % letounů k uskutečnění úderů na naše vojska. V takové situaci bude mít nejdůležitější úlohu při rozbití protistojícího leteckého uskupení nepřítele stíhací letectvo. Ze zkušeností vyplývá, že může zničit až 45—50 % letounů nepřítele z celkového počtu zničených letounů v průběhu vzdušné operace letectva. V závislosti na vzniklé situaci bude se měnit velikost ztrát, které způsobí nepříteli stíhací letectvo. Tak např. v období prvního hromadného úderu mohou dosahovat ztráty nepřátelského letectva ve vzdušných bojích 30 % celkového počtu zničených letounů na zemi i ve vzduchu. V dalším, kdy rozmístění základen leteckých uskupení nepřítele bude hlubší a možnosti úderů na letištích budou omezeny, úloha stíhacího letectva vzroste.

Spolu s tím je nutné si uvědomit, že ve vzdušných bojích letectvo ničí létající personál, jehož doplnění je velmi obtížné. Z toho důvodu mohou mít ztráty letectva nepřítele ve vzduchu v bezjaderném období rozhodující vliv na další činnost k vybojování operační a strategické nadvlády ve vzduchu. Vzhledem k tomu stíhací letectvo při ničení nepřátelských letounů ve vzdušných bojích významným způsobem přispěje k dosažení cíle vzdušné operace letectva.

Zkušenosti bojové a operační přípravy ve svazech a svazcích letectva v podmínkách Západního válečného svědčí o tom, že při početní převaze našeho stíhacího letectva nad letectvem PVO nepřítele je nutné neustále hledat aktivnější a rozhodnější způsoby ničení letectva nepřítele ve vzduchu. To je hlavním předurčením frontového stíhacího letectva. Ve spojitosti s tím nastal zřejmě čas prověřit sou-

časné názory na jeho použití při plnění takového úkolu, jako je např. ochrana vojsk a objektů týlu frontu. Nasycení pozemních vojsk protiletadlovými a protiletadlovými raketovými systémy vysoké účinnosti a rovněž složitost uskutečnění součinnosti mezi nimi a stíhacím letectvem při současném vedení bojové činnosti v jednom pásmu vyvolávají vznik oprávněné otázky. Není ochrana vojsk pro frontové stíhací letectvo v soudobých podmínkách pasivním úkolem? Vždyť je-li „připoutáno“ hlavními silami k pozemním vojskům jako objektu ochrany, nedostatečně účinně a neaktivně využívá svých bojových možností. Způsoby ochrany vojsk v tomto pojetí i při dnešních typech stíhacích letounů plně neodpovídají zásadám rozhodného ničení letectva nepřítele ve vzduchu. Ještě ve větší míře nebude odpovídat na základě kvantitativního a kvalitativního růstu PL prostředků ve vojscích PVO pozemních vojsk, po zavedení nových stíhacích letounů do frontového letectva, které budou mít vysoké letové taktické charakteristiky, dokonalejší výzbroj a radioelektronické přístroje.

Ze jeden ze způsobů zvýšení aktivity stíhacího letectva můžeme pokládat přenesení jeho bojové činnosti na teritorium nepřítele, přičemž ji plánujeme v souladu s očekávanými variantami činnosti nepřátelského letectva. Můžeme počítat, že při včasné stanovení času hromadného vzletu, směru a výšek letu letectva s využitím údajů vzdušného a radiotechnického průzkumu, naše stíhací letectvo při vedení vzdušných bojů nad teritoriem nepřítele a někdy při uskutečňování úderů na letiště způsobí nepříteli mnohem větší ztráty, než dosahuje jen při ochraně vojsk.

Stíhací letectvo leteckých armád může použít v řadě případů část sil k umlčení baterií PLRS Hawk a rovněž míst velení a prostředků PVO nepřítele.

Rozhodné rozbití leteckých uskupení nepřítele způsobem provedení vzdušné operace předpokládá dosažení překvapivé činnosti letectva, zvláště při uskutečnění prvního úderu. Překvapivost prvního i dalších úderů na nepřátelské letectvo můžeme hodnotit jako nejdůležitější princip přípravy a vedení vzdušné operace letectva. Jaká jsou opatření k dosažení překvapivé činnosti k ničení leteckého uskupení nepřítele?

Ze zkušeností válečných her vyplývá, že takovými opatřeními v podmínkách bezjaderného období války mohou být:

— správná volba času úderů na objekty leteckého uskupení a prostředky PVO nepřítele,

— zmenšení hloubky operační sestavy sil letectva, let k určeným cílům na nejkratších bojových tratích a v maximálních rychlostech,

— zkrácení času přípravy leteckých jednotek a útvarů k opakovaným vzletům,

— předběžné blokování letišť nepřítele silami stíhacího letectva.

Velký význam při plnění tohoto úkolu má především správná volba času úderu. První úder můžeme uskutečnit v těchto variantách: ihned za svítání, před příchodem tmy nebo v noci, částí sil v noci a hlavními silami za svítání. Každý z nich má své kladné a záporné stránky. Proto pečlivé zhodnocení situace a zhodnocení těchto stránek musí být základem při volbě času uskutečnění úderu.

V případě úderu na Západním válčišti ihned za svítání je možné použít maximální počet sil frontového a dálkového letectva. Nepřítel bude tak přinucen uskutečnit vzlet letounů za tmy, což ztíží vyjít jeho letectva z pod úderu. Současně však ranní šero ztíží podmínky pro vyhledávání a zjišťování objektů ničení.

Úder před tmy rovněž umožňuje použít maximální počet sil letectva a dosáhnout vysoké hustoty náletu. Hlavní předností této varianty je to, že nepřítele přivedeme do nevýhodných podmínek a přinutíme ho uskutečnit odvetný úder v noci s omezeným počtem sil. Ovšem i naše letectvo bude překonávat silnou PVO i podmínky denního času; pozemní vojska budou organizovat všechna opatření k přípravě útoku ve dne, zahájí a povedou boj v tmavé části dne.

Při úderu v noci je možné zastihnout na letištích do 60 % letounů nepřítele. K nočnímu úderu používáme jen bombardovací letouny frontového a dálkového letectva, tj. omezené síly. Jeho uskutečnění však ztěžuje provedení opatření k zabezpečení proti činnosti prostředků PVO nepřítele.

Vzhledem k přednostem a nedostatkům těchto způsobů může být nejvýhodnější úder frontového a dálkového letectva v noci (blíže ke svítání) a ostatních sil leteckých armád ihned po úsvitu.

K dosažení překvapení v prvním úderu, nezávisle na čase jeho uskutečnění, je nutné počítat s jednou již dříve řečenou skutečností. Vysoký stupeň pohotovosti letectva nepřítele k vyvedení z pod úderu i malé opoždění při uskutečnění úderu vede k zásadnímu zvětšení množství letounů, které vzlétne do vzduchu.

V případě, že se letectvo nepřítele bude nacházet ve stavu bojové pohotovosti, ze složení leteckých uskupení na Západním válečném frontě může vzletat každou minutu ze všech letišť 40 — 45 letounů.

Z hlediska dosažení překvapení a hlavních cílů prvního hromadného úderu v bezjaderném období — zastihnout a zničit pokud možno největší množství letounů nepřítele na letištích — nejúčelnější je předstihující úder s minimální hloubkou operační sestavy frontového a dálkového letectva a letem na nejkratších bojových tratích a v maximálních rychlostech k objektům činnosti. Taková operační sestava a takové směry letů na Západním válečném frontě jsou možné jen při činnosti na široké frontě a při vyloučení průletu ve dříve zvolených úzkých pásmech (tzv. koridorech).

Let k cílům na nejkratších bojových tratích umožňuje zkrátit jeho trvání na 3 — 5 minut a zastihnout na letištích nepřítele o 150 — 200 letounů více, než při letu na několika samostatných směrech v úzkých pásmech. Činnost na široké frontě, která nepředpokládá předchozí vytvoření koridorů v systému PVO nepřítele, ale zabezpečuje úderu na nejdůležitější baterie PLRS v celém pásmu průletu, bude mít za následek určité zvýšení ztrát frontového a dálkového letectva. Ovšem růst ztrát, způsobených prostředky PVO při uskutečnění známých opatření k jejímu překonání (umlčení baterií PLRS, let v malých a přizemních výškách, zabezpečení protiradioelektronické činnosti aj.) nebude velký. Při větších ztrátách letounů nepřítele, takové zvětšení ztrát vlastního letectva hodnotíme podle celkového výsledku, dosahovaného v prvním hromadném úderu. Tak např. na základě propočtů ve variantě činnosti na široké frontě s letem k cíli na nejkratších bojových tratích ve srovnání s úderem při průlomu PVO nepřítele na 2 — 3 koridorech, a proto i při hluboké operační sestavě, narůstají vlastní ztráty způsobené prostředky PVO i ztrát letounů nepřítele ničených na letištích v poměru 1:3.

Překvapivost činnosti našeho letectva při dalších úderech má velký význam pro úspěšné dosažení cíle vzdušné operace. Jejich základ tvoří hlavní zásada — předjít nepřítele, tj. uskutečnit úder na jeho letiště v době, kdy ještě neuspěl při pravit se k opakovanému vzletu. Ve spojitosti s tím vzniká nutnost hledat možnosti uskutečnit další úderu na letecká uskupení nepřítele, ne opakovaným hromadným úderem letecké armády během minimální doby po prvním úderu (prů-

měrně za 3 — 4 hodiny), ale postupnými nebo soustředěnými úderu leteckých útvarů (jednotek) podle jejich pohotovosti na ta letiště, která jsou rozmístěna v pásmech spolehlivého dosahu letounů při letu v malých výškách. Zřeknutí se opakovaného hromadného úderu a uskutečnění postupných úderů leteckými útvary může vést v určitých podmínkách situace k růstu ztrát letounů nepřítele na letištích. Zejména to platí pro případ, kdy náš první úder bude předstihující a nepřítel po odvettém úderu je přinucen přistát na omezený počet nevyřazených letišť. Vzhledem k času přistání nepřátelských letounů bude probíhat později než přistání našich letounů. Tato situace již vytvoří předpoklady předjetí nepřítele v uskutečnění opakovaných úderů.

Překvapivost bojové činnosti na letištích a prostředky PVO dosahuje letectvo blokováním letišť, úderu na baterie PLRS a místa velení silami frontového stíhacího letectva. To je nutné k zabezpečení účinnosti bombardovacího letectva na nepřátelská letiště.

Účastní-li se frontové letectvo vzdušné operace letectva hlavními silami, částí sil plní úkoly letecké podpory vojsk frontu. Při plánování frontové operace nelze zapomínat na činnost pozemních vojsk a úkoly letectva, které spolu s dělostřelectvem je hlavním palebným prostředkem ničení nepřítele v bezjaderném období útočné operace. Podpora letectva je zvláště nezbytná při průlomu obrany nepřítele, tj. přibližně ve druhé polovině prvního dne operace frontu. Proto již po prvním hromadném úderu na letecké uskupení nepřítele je účelné plánovat vyčlenění části sil stíhacího bombardovacího letectva leteckých armád k uskutečnění letecké podpory úderných uskupení frontů a v první řadě jejich tankových armád, v případě že působí v prvním sledu. V období vzdušné operace letectva k rozbití leteckých uskupení nepřítele (1 1/2 — 2 dny) můžeme plánovat leteckou podporu vojsk frontu do 25 — 30 % letounových vzletů stíhacího bombardovacího letectva. Jsou-li v letecké armádě dvě divize stíhacího bombardovacího letectva, tvoří to asi 10 plukovních vzletů. Propočty sil a prostředků na palebnou přípravu v úseku průlomu jedné vševojskové armády a na podporu jejich vojsk při průlomu obrany nepřítele však ukazují, že tyto síly úderného letectva letecké armády jsou nedostatečné. Vyčlenění velkých sil letectva k podpoře vojsk frontu je spojeno se snížením bojových možností letecké armády k řešení hlavního úkolu vzdušné

operace — ničení letectva nepřítele na letištích a rovněž sil a prostředků jeho PVO v zájmu zabezpečení činnosti frontového a dálkového letectva. Proto jen při nejúčelnějším využití těchto sil je možné zabezpečit skutečnou leteckou podporu úderného uskupení vojsk frontu, které působí na hlavním směru.

To jsou hlavní zásady, které se týkají problematiky boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období války.

Pokud se týče nadvlády ve vzduchu v jaderné válce, není v současné době jednota v názorech.

V případě, že válka začne neomezeným použitím jaderných zbraní a rozhodující úlohu při dosažení jejích cílů bude mít úder strategických jaderných sil, pak vybojování nadvlády ve vzduchu na začátku strategické operace na válčišti nebude třeba. Rozbití leteckých uskupení je součástí prvního úderu strategických jaderných sil; jedním ze základních objektů jsou letiště nepřítele. Překvapivé jaderné údery na letiště vedou k nenahraditelným ztrátám nepřátelského letectva, které je zbaveno možnosti vést aktivní činnost. Naše letectvo v takové situaci jen dokončí jeho rozbití činností na nezasazené letiště, popřípadě ničením letounů ve vzduchu, které uspěly vzlétnout ještě do uskutečnění raketového úderu. Dálkové letectvo v součinnosti se silami frontu bude ničit úderné letadlové lodi nepřítele v prostorech bojového manévrování, aby zbavily nepřítele poslední možnosti vést boj ve vzduchu. Hlavní síly frontového letectva tedy plní úkoly ničení raketových jaderných prostředků nepřítele a rozbití uskupení pozemních vojsk, které nebyly napadeny raketovými jadernými údery.

Jadernou válku však necharakterizuje jen období jaderné činnosti. Svě místo bude v ní mít i její konečné období. Proto není možné souhlasit s názorem, který kategoricky odmítá nezbytnost vedení boje o převahu ve vzduchu v jaderné válce.

V období konečné činnosti může totiž v určité míře znovu vzniknout problém boje o převahu ve vzduchu. Intenzivní vzájemné napadení obou stran jadernými zbraněmi v této situaci skončí (jaderné zbraně budou v podstatě spotřebovány). Obě strany budou mít k dispozici určité síly letectva. Náš pravděpodobný nepřítel posílí letecké uskupení na úkor taktického letectva na jiných kontinentech. V důsledku toho může vzniknout pro nás složitá vzdušná situace, která si vyžaduje v zájmu úspěšného dokončení stra-

tegické operace vést boj o nadvládu ve vzduchu.

Vznikne možná i taková situace, kdy v konečném období strategické operace budou mít obě strany značné množství jaderné munice a rozpoutá se boj o ovládnutí prostorů, které mají strategický význam. Je možné, že v boji o tyto prostory vznikne potřeba provedení vzdušné výsadkové operace. Činnost našich pozemních vojsk a zvláště vzdušných výsadků v takové situaci předpokládá vést rozhodnější boj s letectvem nepřítele. Cílem tohoto boje je vybojování operační převahy ve vzduchu na dobu, která zabezpečí obsazení nejdůležitějších prostorů. To přispěje k dokončení strategické operace na válčišti.

Údery na letiště rozmístěná v prostoru, kterého se mají vojska zmocnit, nejsou však jediným úkolem, neboť akční rádius letectva a jeho schopnost k uskutečnění rychlého manévru na velké vzdálenosti umožňuje působit proti nepříteli v hranicích celého válčiště. Kromě toho síly našeho letectva v tomto prostoru mohou být nedostatečné a je třeba použít letectvo ze druhých směrů. V této situaci není tudíž vyloučena vzdušná operace k rozbití letectva nepřítele, které je na celém válčišti. Takové operace se zúčastní bojeschopné síly frontového a dálkového letectva, které budou používat hlavně konvenční zbraně a zbylo jadernou municí. Vzdušná operace svým rozmachem bude vedena činností několika leteckých svazů a svazků na nejdůležitějším směru válčiště pod jedním velením. Zvláštní důležitost v jejím průběhu bude mít uskutečnění jaderných úderů. Objektem takových úderů budou především nejdůležitější letiště nepřítele a jeho místa velení.

Problém boje o nadvládu ve vzduchu v jaderné válce nezaniká ani tehdy, kdy bojová činnost s použitím jaderných zbraní bude vedena na všech válčištích. Nelze ani zcela vyloučit takovou situaci, kdy na hlavních válčištích bude vedena strategická operace s použitím jaderných zbraní a na jednom druhořadém konvenčními zbraněmi. Při obsazení nejdůležitějších prostorů operačně strategického významu ve druhém případě mohou sehrát velkou úlohu vzdušné výsadky. Jejich použití bude mít za následek i vybojování operační nadvlády ve vzduchu na určité období.

V konečném období strategické operace, v důsledku dříve provedených jaderných úderů obou stran budou ve značné míře narušeny železniční a automobilní komunikace. Na některých směrech, ze-

jména v horských prostorech, kde jsou vyloučeny objíždky, vyřazení cest k uskutečnění manévru vojsk a jejich zásobování, bude nutné v širokém měřítku použít bojeschopné vojenské dopravní letectvo. K zabezpečení volnosti jeho činnosti bude třeba vést boj o nadvládu ve vzduchu, zvláště v období intenzivních le tů vojenského dopravního letectva v pří frontových prostorech, kdy není zabezpe čeno před působením stíhacího letectva nepřítel.

V této době vznikne i nutnost vést boj se vzdušnými přepravami nepřítel e, jejichž cílem bude snaha zesílit uskupení vojsk. S cílem izolovat válčiš tě a zabránit přísunu těchto záloh je nutné ničit letouny vojenského dopravního letectva ve vzduchu a na letištích nebo přistávacích plochách.

Nezbytnost boje o nadvládu ve vzduchu v jaderné válce vznikne tedy jen v průbě-

hu bojové činnosti po vzájemném napa dení obou stran mohutnými jadernými údery, kdy nebudou mít dostatečné množ ství jak jaderné munice, tak i prostřed ků jejich dopravy na cíl. V těchto pod mínkách může vzniknout taková situace, kdy bude třeba vést rozhodný boj za snížení odvetné činnosti letectva nepřítel e na minimum, zejména v období pl nění nejdůležitějších úkolů. Tento boj bude vyjádřen ve vybojování takové nad vlády ve vzduchu v určeném vzdušném prostoru, která v maximální míře zabez pečí bezpečnost vojsk před údery letec tva nepřítel e při vedení bojové činnosti na nejdůležitějších směrech, naše letectvo může účinně podporovat tato vojska a široce používat vojenské dopravní letec tvo k zásobování vojsk materiálními pro středky.

Upraveno ze sovětského tisku

Taktické cvičení svazku PVO s bojovou střelbou

V letech 1971 začalo se u vojsk PVO států — účastníků Varšavské smlouvy s organizováním taktických cvičení svazků PVO s bojovou střelbou protiletadlových raketových útvarů a stíhacího letectva. Bylo to nutné z hlediska všestranné přípravy tak velkých svazků, jako je divize a sbor PVO k vedení bojové činnosti ve složitých podmínkách soudobé války. Pravděpodobný nepřítel disponuje značnými silami vzdušného a kosmického napadení, pozůstávajícími převážně ze soudobých typů raket a letounů s vysokým stupněm bojové pohotovosti a také různými prostředky k vedení radioelektronického boje.

Činnost letectva nepřítele ve válce vedené jak s použitím, tak i bez použití jaderných zbraní bude mít zřejmě charakter hromadných náletů při velkých rychlostech, s použitím většího množství menších skupin letounů v krátkých časových obdobích odstupňovaných do výšky a hloubky, pod ochranou intenzivního rádiového rušení a s uplatněním různých druhů manévru v pásmech činnosti prostředků PVO. Značná pohyblivost sil, kterými nepřítel disponuje, dovoluje rychle měnit operační a taktický způsob činnosti.

V těchto podmínkách bojová činnost vojsk protivzdušné obrany států bude charakterizována mimořádným úsilím, náhlými změnami vzdušné situace, složitostí boje, rozmanitostí forem a způsobů jeho vedení, použitím různorodé a složité bojové techniky.

Abychom byli schopni vést takovou činnost, požaduje se u vojsk protivzdušné obrany mimořádně vysoká bojová pohotovost a dokonalý výcvik všech jejich příslušníků.

Jednou z hlavních součástí výcviku vojsk protivzdušné obrany je operačně taktická příprava. Slouží k neustálému zdokonalování velitelských návyků, k přípravě štábů, ke zvyšování znalostí a umění v ovládání bojové techniky, výzbroje a prostředků velení.

Zájmy všestranného zvyšování bojeschopnosti a bojové pohotovosti vojsk vyžadují neustálou pozornost k bojovému výcviku, především velitelských kádřů. Hlavním úkolem operačně taktické přípravy důstojníků vojsk protivzdušné obrany je získat pevné praktické návyky v místrném vedení bojové činnosti útvarů a jednotek, v jejich těsné součinnosti při řízení boje ve složitých podmínkách a maximálním využití bojových možností techniky a výzbroje.

V současných podmínkách nesmírně vzrostla úloha velitele jako organizátora boje. Složitost organizace bojové činnosti, velení vojskům a koordinace jejich činnosti vyžadují od velitelů hluboké znalosti, velkou pružnost a operativnost ve velení, umění předvídat vývoj událostí, aby bojový úkol mohl být splněn co nejefektivněji. Tyto požadavky se vztahují na všechny velitele a zvlášť na velitele svazků PVO. Dnešní sbor a divize PVO představují vševojskové svazky, které mají ve svém složení útvarů a jednotky různých druhů vojsk a speciálních vojsk. Tyto svazky jsou předurčeny k obraně důležitých směrů, rajónů a objektů a tvoří základ systému PVOS jako celku. Právě na těchto stupních řeší se nejvíce otázky organizace a plánování bojové činnosti útvarů různých druhů vojsk PVO, jejich praktická součinnost a bezprostřední rozdělování cílů mezi PL raketová vojska a stíhací le-

tectvo, realizace operačně taktického manévru a základy centralizovaného velení vojskům. Proto má mimořádný význam příprava velitelů svazků PVO jako organizátorů boje a příprava štábů k bezpečnému řízení bojové činnosti vojsk.

Operačně taktickou přípravu vojsk organizujeme různými způsoby. V době míru jsou velmi důležitá cvičení s vojsky, podle jejichž výsledků můžeme hodnotit stav bojové pohotovosti a bojové připravenosti vojsk a dle toho vyvozovat patřičné závěry. To ovšem vyžaduje připravovat a provádět tato cvičení s reálným hodnocením vedení bojové činnosti v podmínkách co nejvíce se přibližujícím skutečnému boji.

Dosud měly možnost provádět bojové střelby jen jednotlivé jednotky a útvary PL raketových vojsk a stíhacího letectva. Taktická cvičení pluků (brigád) s bojovou střelbou probíhala na střelnicích za účasti omezeného počtu velitelských stanovišť a práce velitelů a štábů byla zaměřena hlavně na řízení boje a jednotek. Těchto cvičení se účastnili náčelníci druhů vojsk, velitelé svazků PVO byli zařazováni jako řídící střeleb.

Tento způsob výcviku vojsk, od jednoduchého ke složitějšímu, se v určité etapě plně osvědčil. Hlavní pozornost byla soustředěna na přípravu PL raketových oddílů ke splnění bojových úkolů, což přinášelo kladné výsledky. Úroveň taktické přípravy velitelů a štábů pluků a brigád a efektivnost splnění bojových střeleb se však rok od roku zvyšovaly. Avšak velitel a štáb divize neměli možnost ovlivňovat komplex otázek řízení vojsk. Proto bylo nutné organizovat taktická cvičení s bojovou střelbou na stupni divize PVO.

K tomuto cíli byly vypracovány metodické osnovy a vybudovány materiální podmínky na střelnicích. Potom byla uskutečněna zkušební cvičení (divizí, sborů), při nichž z počátku prováděly bojovou střelbu jen PL raketové útvary a teprve později byly přibrány i části stíhacího letectva. Konečně byl v plném rozsahu prověřován takový důležitý prvek v organizaci bojové činnosti, jakým je praktická součinnost mezi PL raketovými útvary a stíhacím letectvem v jedné zóně.

Při tomto cvičení byly vytvořeny co nejrealističtější podmínky napadení ze vzduchu útokem letounů — cíl z různých směrů a výšek při uplatňování manévru a akrobatických prvků v souhlase s taktickými zásadami pravděpodobného nepřítele. Současně se vypoustělo potřebné množství řízených reaktivních terčů LA-17 a raketových terčů RM-205, které byly v činnosti ve výškách od 300 do 20.000 m

při rychlostech do 2.000 km/h. Vše toto probíhalo ve velmi krátkém čase a při radiotechnickém rušení. Ke splnění střeleckých úkolů v takových podmínkách je nutný vysoký stupeň připravenosti a sladěnosti bojové činnosti svazku PVO.

Taktická cvičení sborů a divizí PVO s bojovými střelbami útvarů PL raketových vojsk a stíhacího letectva na střelnicích jsou vyšší formou operačně taktické přípravy svazků PVO k vedení bojové činnosti v soudobých podmínkách. Umožňují rozhodnou iniciativní činnost, dávají velitelům a štábům praxi v rozhodování při řešení jak operačně taktických, tak i palebných úkolů, zdokonalují formy a způsoby řízení boje v podmínkách těsné součinnosti s útvary letectva a přispívají k lepšímu poznání pravděpodobného nepřítele.

Taktická cvičení jako vyšší etapa výcviku a bojového sladení útvarů a svazků PVO zvyšují také morálně psychologickou přípravu příslušníků a velitelů všech stupňů a rozvíjejí schopnosti přijímat v krátké lhůtě zdůvodněná řešení, přibližující se reálným podmínkám. Na těchto cvičeních se prakticky prověřují ustanovení řádů a předpisů, různé takticko-technické výpočty, možnosti bojové techniky a výzbroje a také různé způsoby organizace a vedení boje. Podle jejich výsledků je možné hodnotit nejen úroveň přípravy útvarů u celého svazku, ale plně stanovit správnost teoretických předpokladů a metod výcviku vojsk, uplatňovaných při budování vojsk PVOs a organizaci protivzdušné obrany, ale také odhalit slabé složky v systému PVO a přijmout neodkladná opatření k odstranění nedostatků.

Hlavní cíl těchto taktických cvičení s bojovou střelbou je zabezpečit další zvyšování bojové pohotovosti a bojové připravenosti vojsk k odražení nenadálých úderů vzdušného nepřítele ve složitých podmínkách. Vzhledem k těmto okolnostem a také k tomu, že taktická cvičení svazků PVO s bojovou střelbou na střelnicích vyžadují značné materiální náklady a širší zapojení vojsk a techniky, je nutné každé takové cvičení organizovat zvlášť pečlivě a hlavní přípravné práce uskutečňovat v místech současné dislokace.

Taková cvičení probíhají podle plánu společných opatření spojených ozbrojených sil států — účastníků Varšavské smlouvy. Cvičení organizuje a řídí náčelník PVOs nebo jeho zástupce. S každým svazkem PVO je účelné organizovat taktická cvičení s bojovou střelbou útvarů na střelnici jednou za 2 až 3 roky. Tato cvičení stejně jako nové další formy vyžadují od velitelů, náčelníků štábů a náčelníků druhů vojsk

PVOS značně úsilí, iniciativu a tvůrčí přístup k řešení mnohých nepředvídaných otázek. Jsou však školou pro velitele svazků PVO a pomáhají všestrannému rozvíjení a zdokonalování jejich návyků při řízení boje.

Taktické cvičení sboru a divize PVO s bojovou střelbou je účelné zahájit v místech současné dislokace se zařazením sboru (divize) na plných počtech a zakončit je na střelnici splněním cvičných a bojových střelb určených PL raketových útvarů a stíhacího letectva podle jednoho taktického podkladu za přímého řízení velitele sboru (divize) PVO.

Téma a učební cíle cvičení nemohou být šablonou pro všechny svazky PVO daného státu. Určují se podle charakteru splněných bojových úkolů svazkem, podle rozsahu a zvláštností bojové činnosti, podle možnosti a taktiky činnosti pravděpodobného vzdušného nepřítele v dané oblasti, podle úrovně přípravy štábů a vojsk a také úkolů bojové přípravy v probíhajícím výcvikovém roce.

Přípravné práce štábu řídicího, rozhodčí služby, štábů a vojsk organizuje a kontroluje řídicí cvičení. Náčelník štábu řídicího organizuje rozpracování materiálů cvičení, výběr a přípravu rozhodčích, kontroly v přípravě štábů a vojsk na cvičení. K této činnosti přibírají se náčelníci druhů vojsk a služeb a jejich oddělení.

Velký význam má kvalitní rozpracování plánovacích dokumentů, ke kterým se počítají: kalendářní plán, záměr cvičení, plán jeho provedení, úkoly při cvičení, požadavky na přidělení letectva ke značkování vzdušného nepřítele, plán stranicko-politické práce, plán týlového, odborného a bojového zabezpečení, plán činnosti rekognoskační skupiny a skupiny bezpečnosti letů při cvičení, plány a propočty k přesunům útvarů a jednotek, schéma řízení a spojení řídicího cvičení, hovorové tabulky a jiné pracovní dokumenty. Hlavním z nich jsou však plán přípravy, záměr a plán provedení cvičení.

Zkušenosti provedených taktických cvičení s bojovou střelbou ukazují, že kvalita jejich splnění v mnohém závisí na činnosti rekognoskační skupiny. Tuto vyčleňuje štáb PVOS s cílem stanovit podmínky k rozvíjení a přijímání útvarů a jednotek, k organizaci systému velení a řízení a k bezpečnosti letů na střelnici. Tyto úkoly plní skupina 1,5 až 2 měsíce před začátkem cvičení přímo na střelnici.

Taktické cvičení svazku PVO s bojovou střelbou má dvě období:

1. období: probíhá v prostoru stálé dislokace útvarů svazku PVO (na plných poč-

tech), ale bez bojových střelb. V tomto období doporučuje se procvičovat takové prvky jako uvedení vojsk do bojové pohotovosti s následujícím zavázáním jich do boje, mobilizační rozvíjení útvarů a jednotek, vedení bojové činnosti s konkrétním nepřítelem v podmínkách použití zbraní hromadného ničení i radiotechnického rušení, obnovení narušeného uskupení a jiné otázky. Podle hodnocení vzdušného nepřítele a předpokládané jeho taktiky stanoví náčelník PVO úkoly. Řídicí cvičení a jeho štáb v průběhu tohoto období jsou na VS svazku, sledují činnost cvičících a řídí cvičení, zadávají učební otázky k praktickému procvičování, řídí činnost letectva napadajícího cvičící jednotky, nadržují situaci, hodnotí činnost velitele a štábu svazku a také řídí činnost rozhodčích. Na konci tohoto období vytvoří se taktický předpoklad k přemístění svazku PVO do nového prostoru k provedení bojových střelb. K větší názornosti je účelné procvičit na konci tohoto období všechny otázky spojené s přemístěním svazku. S tímto cílem mohou se útvary a jednotky, účastníci se cvičení v 2. období, přemístit na záložní letiště nebo do postavení podle taktického námětu (se splněním postřelování vzdušných cílů, předání řízení sousedům atd.).

Po obdržení úkolu k vedení bojové činnosti v novém prostoru, velitel svazku PVO ujasní si úkol a vydá nutné rozkazy k přemístění. Štáb svazku provádí nutné propočty, zpracovává plán přeskupení, předává požadavky na přepravu a organizuje přemístění.

Ve vhodnou dobu na konci 1. období může řídicí cvičení uskutečnit krátký rozbor s cvičícím velitelem svazku a štábem řídicího a vydat pokyny k odstranění zjištěných nedostatků, které by mohly mít vliv na kvalitu splnění úkolů ve 2. období cvičení.

Doba trvání tohoto období může být 1 až 2 dny.

2. období: Svazek organizuje bojovou činnost v novém prostoru na střelnici. V tomto období doporučuje se procvičovat přípravu útvarů a jednotek, štábů, VS, stanovišť řízení a navádění ke splnění bojových úkolů v novém prostoru s provedením bojových střelb. Zvláštní pozornost třeba zaměřit na procvičování otázek praktické součinnosti PL raketových útvarů a stíhacího letectva v jedné zóně.

Vzdušné situace v tomto období vytváří se uměrně podmínkám rozmístění vojsk. V tomto období zařazují se na cvičení 2 až 3 PL raketové pluky (brigády) každý o 2 až 3 PL raketových oddílech, omezená část

technického oddílu, nejméně 1—2 letecké pluky, 1 radiotechnický pluk o 7—9 radiotechnických rotách. Zkušenosti z provádění podobných taktických cvičení potvrzují, že stav svazku, vyvedeného na cvičení v 2. období, zabezpečuje splnění stanoveného úkolu, přibližujícího se skutečným podmínkám a kromě toho v posádkách zůstává určité množství útvarů a jednotek k zabezpečení úkolů bojové pohotovosti.

Po příjezdu svazku PVO do prostoru střelnice, jeho velitel po všestranném zhodnocení situace vypracuje řešení k vedení bojové činnosti v novém prostoru. Po schválení řídicím cvičení určí se bojové úkoly útvarům a štáb zpracuje dokumenty k plánování bojové činnosti (seznam dokumentů určí štáb s výpočtem reálných možností operačních skupin štábů svazku a útvarů).

Na konci přípravného období na střelnici velitel svazku ohlásí řídicímu plnou pohotovost svazku k pokračování cvičení s bojovou střelbou. Bojová činnost na střelnici začíná bojovým poplachem a objevením se vzdušných cílů. Velitel po zhodnocení situace vydá rozkaz k uvedení útvarů svazku do bojové pohotovosti a přijme rozhodnutí k vedení bojové činnosti. Řídicí cvičení, jeho štáb a rozhodčí v tomto období kontrolují činnost velitelů a štábů v jednotlivých situacích, správnost přijatých rozhodnutí a výpočtů ke zničení vzdušných cílů, kvalitu splnění palebných úkolů, řízení útvarů a jednotek, součinnost se stíhacím letectvem v jedné zóně a dodržování bezpečnostních opatření při

bojových střelbách a další otázky bojové činnosti vojsk.

Zvláštní pozornost při tom se věnuje věrohodnosti radiolokačního zjišťování souřadnic letounů — cíl, vlastních stíhačů a řídicích radiolokačních terčů.

Druhé období trvá 2—3 dny a zakončí se předběžným rozbořem cvičení, cvičných a bojových střelb za přítomnosti zúčastněných účastníků cvičení, náčelníka střelnice a důstojníků instrukčních skupin.

Hlavním cílem rozboru je na základě důkladné analýzy průběhu cvičení a jeho výsledků zhodnotit stav bojové pohotovosti, úroveň přípravy útvarů a jednotek, připravenost velitelů a sladěnost štábů k plnění stanovených bojových úkolů. Správně provedený rozbor je důležitým prvkem v procesu přípravy velitelů a štábů. Kvalitní rozbor cvičení rozvíjí u cvičících kritický a tvůrčí vztah k vlastní činnosti a v konečném výsledku pomáhá zvyšovat úroveň bojové přípravy vojsk. Kromě toho má velký učebně výchovný význam a dává možnost veliteli osobně učit a přímo působit na podřízené důstojníky. To zavazuje řídicího cvičení a jeho štáb připravovat rozbor se vši pečlivostí a seriózností a provést jej poučně. Rozbor provádí osobně řídicí cvičení.

Cvičení svazků PVO s bojovou střelbou je důležité období v přípravě a v dalším zdokonalování vojsk jednotného systému protivzdušné obrany států — účastníků Varšavské smlouvy.

Upraveno ze sovětského tisku

z kapitalistických armád

TERITORIÁLNÍ VOJSKO NSR

Ve válečných přípravách věnují státy NATO velkou pozornost výstavbě teritoriálních vojsk. Mají plnit úkoly obrany a ochrany teritoria v týlu vlastních vojsk, zabezpečovat mobilizační rozvinutí a doplňování uskutečňovat materiálně technické a zdravotnické zabezpečení. Jejich hlavním posláním je v maximální míře osvobodit polní vojska od činností, které přímo nesouvisí s vedením operací.

Ve všech západních armádách jsou problémy teritoriální obrany v různém stadiu rozpracování a realizace. Přestože koncepce je většinou již ujasněna a promítá se v organizačních opatřeních, složité součinnosti vazby mezi polním vojskem, teritoriálním vojskem, civilní obranou a civilním sektorem vůbec nejsou zdaleka dořešeny.

Tento stav je i v západoněmeckých ozbrojených silách. Teritoriální vojsko, třebaže v době míru nepočetné, tvoří významnou složku vojenského potenciálu NSR. Ve strukturálních změnách, kterými prošly v posledních letech ozbrojené síly Západního Německa, byl podíl teritoriálního vojska značný. Jedním z nejdůležitějších opatření k zefektivnění úlohy teritoriálního vojska bylo, podle hodnocení vedení Spolkové armády, sloučení teritoriálního vojska s pozemním vojskem pod vedením řídicího štábu pozemních vojsk.

Právě o významu tohoto opatření a o úloze teritoriálního vojska NSR vůbec hovoří článek bývalého inspektora (vrchního velitele) pozemního vojska generála Schneze, otištěný v západoněmeckém časopise „Truppenpraxis“ v září 1971.

Vzhledem k významu této problematiky a pro informaci čtenářů Vojenské mysli uvádíme dále některé myšlenky Schneze článku.

—*—

Na podzim roku 1969 bylo teritoriální vojsko NSR po sloučení s pozemním vojskem podřízeno řídicímu štábu pozemního vojska. Doba, která od té doby uplynula, je poměrně krátká, jestliže vezmeme v úvahu naplánovaná opatření. Je však dostatečně dlouhá pro to, abychom učinili některé vývody o teritoriální obraně.

Rídicí štáb pozemního vojska usiloval o sloučení pozemního a teritoriálního vojska hlavně ze dvou základních důvodů:

1. Vzhledem k tomu, že řídicí štáb pozemního vojska měl i dříve organizační zodpovědnost za teritoriální obranu, jeho požadavek převzít řízení teritoriálního řízení vojska je logickým důsledkem zásad a principů nedílné odpovědnosti.

2. Velení řídicího štábu pozemního vojska bylo přesvědčeno, že v případě sloučení pozemního a teritoriálního vojska a

zavedení jednotného velení budou se uložené úkoly plnit hospodárněji a efektivněji.

Podřízení teritoriálního vojska řídicímu štábu pozemního vojska neznamená snížení jeho úlohy. Úkolem teritoriálního vojska je, stejně jako dříve, podporovat všechny druhy národních ozbrojených sil a spojeneckých vojsk NATO a spolupracovat s civilní obranou.

Teritoriální vojsko plní tak úlohu podpory všech sil NATO jak v době míru, tak i za války.

Úkoly teritoriálního vojska

Rozhodujícími činiteli při určování úkolů a organizační struktury teritoriálního vojska jsou možný charakter příští války, zeměpisné podmínky a vojenský potenciál NSR.

Vycházíme-li z mnohotvárnosti soudobých forem války, teritoriální vojsko se bude používat především k podpoře ozbrojených sil NATO a civilní obrany, a dále k likvidaci sil protivníka v hloubce území.

Zeměpisné podmínky válčiště ovlivňují operační řízení vojsk a součinnost mezi nimi při vedení velkých útočných a obranných operací.

Vojenský potenciál je třeba účelně rozdělit mezi národní a spojenecké síly v zájmu společné obrany.

Teritoriální vojsko se bude používat především v týlové zóně. Proto může více než ostatní vojska spolkové armády dostávat pomoc z civilních pomocných zdrojů, jejichž možnosti mají vliv na rozsah úkolů a strukturu teritoriálního vojska.

Úkolem teritoriálního vojska je

— zabezpečit svobodu operačního manévru ozbrojených sil NATO na území NSR a vytvářet podmínky při vedení bojových operací na předním okraji;

— zabránit vojenským akcím protivníka v týlové zóně a ve výjimečných případech i ve sborovém týlovém prostoru;

— spolu s jednotkami civilní obrany zneškodňovat záškodnickou činnost protivníka;

— zabezpečovat doplňování živou silou a materiálem a zajišťovat zdravotnické zabezpečení západoněmeckých ozbrojených sil;

— pomáhat při opatřeních civilní obrany k záchraně obyvatelstva;

— přispívat k organizování součinnosti

mezi ozbrojenými silami NATO a orgány civilní obrany sladováním jejich potřeb a opatření;

— zastávat zájmy teritoriálního vojska NSR v řídicích orgánech NATO.

V rámci všeobecného úkolu teritoriálního vojska zabezpečovat svobodu operačního manévru ozbrojených sil NATO je nejdůležitější povinností ochrana týlových prostorů a zón. Síly a prostředky k tomu vyčleňují vojska domoobrany („Heimatschutz“). Bojové útvary a jednotky domoobrany jsou mobilní zálohou vojenských okruhů. Určují se k posílení vojsk místní obrany, jež tvoří pěší prapory a zajišťovací roty (krajské a okresní). Útvary a jednotky domoobrany se mohou podřizovat polnímu vojsku a v případě nutnosti i velení ozbrojených sil NATO.

Při zabezpečování svobody operačního manévru budou mít velký význam ženijní úpravy terénu, odstraňování závalů a udržování spojení.

Podmínky bojového použití teritoriálního vojska v týlové zóně se budou lišit od podmínek, ve kterých bude operovat pozemní vojsko NATO. Velení teritoriálního vojska se může ocitnout v situaci, že bude třeba omezit používání zbraní v hustě obydlených oblastech. Používání teritoriálního vojska v přímém styku s obyvatelstvem, bojová činnost v rozsáhlých a obtížně kontrolovatelných oblastech mohou ztěžovat hodnocení situace a oslabovat rozhodnost velení. Příslušníci teritoriálního vojska budou na jedné straně nezřídka vystaveni značným morálním zkouškám, na druhé straně zasazení teritoriálního vojska k ochraně týlového prostoru (zóny) má doplňovat a podporovat připravenost vlastního obyvatelstva k obraně.

Úloha teritoriálního vojska při zabezpečování ozbrojených sil NSR

Teritoriální vojsko v mírové době, na rozdíl od polního vojska, se skládá převážně z kádrových a technických útvarů

a jednotek. Proto není schopno samo zabezpečit přípravu dostatečného počtu velitelských kádru a specialistů. Teritoriální

vojsko dostává tyto osoby od jiných druhů vojsk, které k tomu mají možnosti. Za války může teritoriální vojsko splnit své úkoly jedině tehdy, má-li dostatečný počet vycvičených záložníků. V době války má toto vojsko za úkol připravovat a odesílat nové doplňky bojovým útvarům a svazkům. Je však třeba analyzovat, zda je účelný systém přípravy a doplňování živou silou přes teritoriální orgány, nebo zda je možné jiné, racionálnější řešení.

Teritoriální vojsko má své zdravotnické útvary a jednotky a systém záložních nemocnic, které jsou předurčeny k zdravotnickému zabezpečení raněných a nemocných všech druhů ozbrojených sil. To však nestačí. Civilní lékařská zařízení za války budou muset poskytovat pomoc vojenským zařízením. Na druhé straně zdravotnické útvary a jednotky teritoriálního vojska jsou povinny zabezpečovat v kritických obdobích zdravotnickou péči raněným z řad civilního obyvatelstva. Propletání těchto úkolů vyžaduje společné plánování a součinnost. Takové otázky, jako zřízení zdravotnického zařízení a příprava ženského obsluhujícího personálu pro toto zařízení, mohou být řešeny jediné společně.

Dostatečné a včasné materiálně technické zabezpečení bude přispívat k uchování bojovosti vojsk. K plnění tohoto úkolu mají teritoriální velitelství k dispozici zásobovací velitelství s útvary a jednotkami materiálně technického zabezpečení, se sklady a zásobami materiálu.

Účelnější rozmístění materiálních zásob umožňuje rychle určovat základní potřeby při materiálně technickém zabezpečení vojsk a co nejdříve je uspokojovat. Při takovém rozmístění vyřazení jednotlivých skladů nebude mít podstatný vliv na zásobování vojsk. Kromě toho po sloučení pozemního a teritoriálního vojska buduje se nebo se plánuje vybudovat celá síť stálých vojenských objektů, která se bude rozšiřovat i s přispěním civilního sektoru.

V souladu s koncepcí „všeobecné obrany“ opírá se teritoriální vojsko o civilní sektor. Bez jeho podpory nemůže toto vojsko v plném rozsahu splnit své úkoly. Jestliže bude ohrožován samotný systém civilní obrany, bude třeba pomoci teritoriálního vojska. Taková pomoc zahrnuje:

— likvidaci úhrozy ze strany protivníka nebo jeho jednotlivých odřadů;

— bezodkladnou pomoc při likvidaci následků napadení;

— vzájemnou součinnost při plánování a řízení evakuace obyvatelstva.

Z uvedených zásad je jasné, že těsná součinnost teritoriálního vojska s ozbrojenými silami NATO a s národními civilními orgány v mírové době je vrcholně nezbytná, jestliže se snažíme zabezpečit plánovitou a sladěnou činnost ve všech oblastech v případě války. Již nyní existuje určitý počet různých výborů, které pravidelně posuzují a řeší problémy společné obrany. Taková forma součinnosti je zvláště užitečná a měla by se uplatňovat nejen v mírové době. Tam, kde za války nemůže být uskutečňována, je nezbytné zabezpečit výměnu informací mezi civilními a vojenskými orgány. Jedině při rychlé a kvalitní výměně informací mohou odpovědné řídicí orgány pravidelně hodnotit situaci a přijímat vhodná rozhodnutí.

Přesné stanovení práv a povinností usnadní vzájemnou součinnost spojeneckých a národních vojenských orgánů. Na tomto základě byly již uzavřeny některé dohody v různých sférách a na různé úrovni; je však třeba dalších dohod.

Teritoriální vojsko působí v rámci vlastní odpovědnosti. Jestliže plní úkoly, uložené velením NATO nebo v jeho prospěch, za splnění odpovídá spojenecké velení. To se týká rovněž úkolů a pravomocí náčelníků teritoriálních velitelství, jimž velení NATO postoupilo kompetence náčelníků týlových prostorů (zón). Takovou dělbu povinností podle dohody je třeba pokládat za účelnou, neboť velitelé vojsk NATO se osvobozují od povinností a úkolů v týlové zóně. Na druhé straně předání některých funkcí a úkolů, spadajících do kompetence velení NATO v týlové zóně, teritoriálním velitelstvím, odpovídá zájmům a národní prestiži a zároveň nesnížuje odpovědnost velitelů vojsk NATO za vedení bojové činnosti. Vcelku převládá názor, že úkoly má plnit ten, kdo za ně odpovídá. Pokusy druhých osob plést se do oblasti, za kterou neodpovídají, jsou nevhodné a neúčelné.

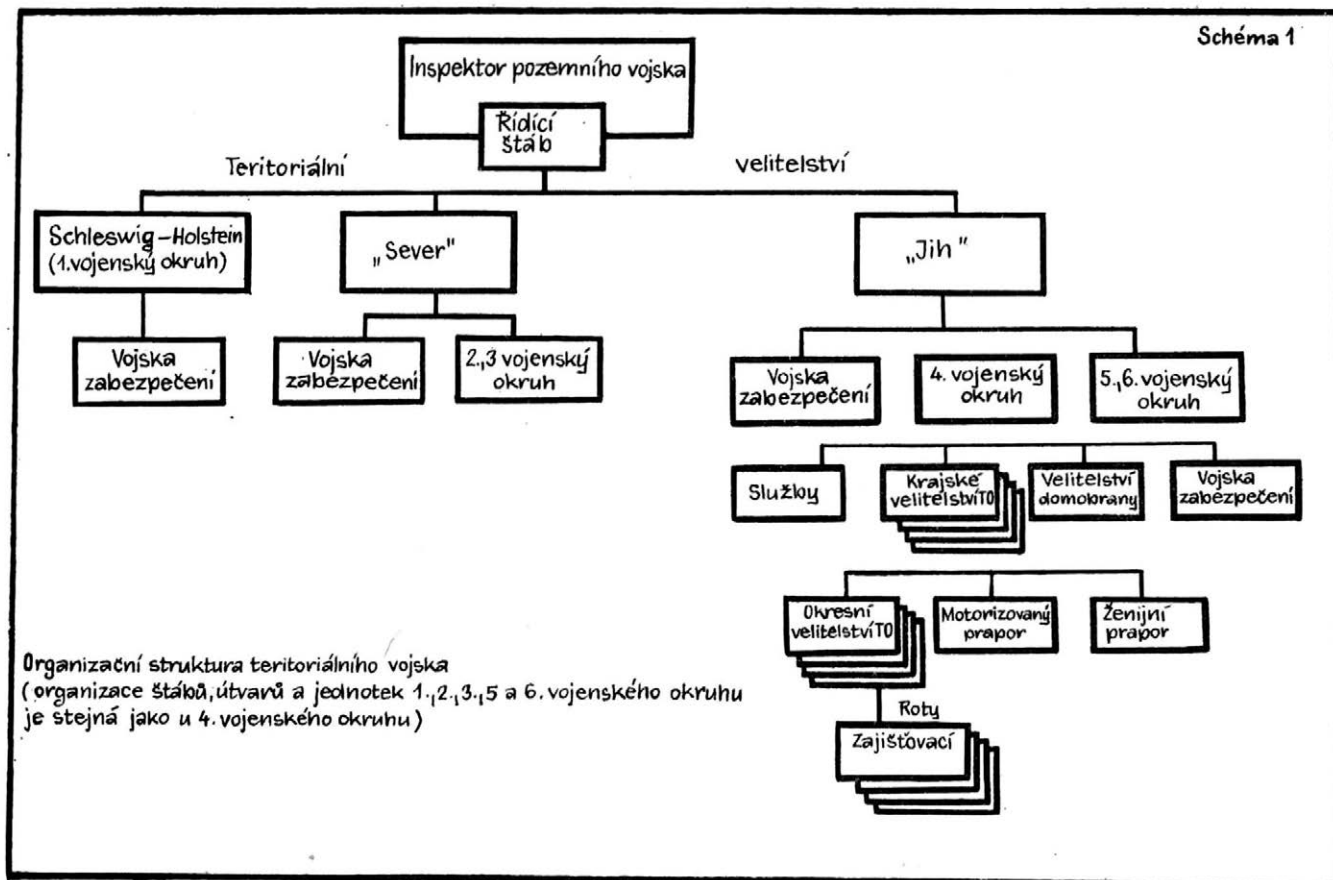
Organizační struktura teritoriálního vojska

Odpovědnost velení teritoriálního vojska za místní obranu se týká celého území NSR. V rámci této odpovědnosti teritoriální vojsko musí být schopno zabezpečit plnění úkolů jak samostatně, tak v součinnosti s civilní obranou a za využití civilních pomocných zdrojů.

Vycházíme-li z toho, je třeba, aby teritoriální vojsko mělo stabilní i pohyblivé orgány velení. Organizační struktura teritoriálního vojska je uvedena na **schématu 1**.

Vojenskoadministrativní velení teritoriálního vojska je přizpůsobeno admini-

Schéma 1

strativnímu rozdělení státu a je s ním v souladu. Je tomu tak proto, aby na jedné straně byla zabezpečena součinnost s civilními orgány, na druhé straně aby bylo vyčleněno maximální množství teritoriálního vojska k řešení nezbytných úkolů. Při zachování této zásady změny v administrativním rozdělení země nemohou nemít za následek odpovídající změny v řízení teritoriálního vojska.

Štáby teritoriálního vojska musí mít organizační strukturu a systém velení v souladu s plněním úkolů.

Počet útvarů a jednotek teritoriálního vojska závisí na úkolech a velikosti teritoria, na výši vojenských rozpočtů a na možnostech civilních pomocných zdrojů. Výzbroj a organizační struktura útvarů a jednotek teritoriálního vojska se musí řídit především jejich předurčením pro plnění speciálních úkolů a dále jejich doplnkovým využíváním ve prospěch pozemního vojska.

Teritoriální vojsko není v mírové době doplněno na plné počty. Je dokonce předpoklad, že je možné zmenšit jeho početní

stavy v rámci pozemního vojska. Jestliže posuzujeme tento problém vcelku, v teritoriálním vojsku by se měl co nejrychleji zavést miliční systém.

V mírové době nemá být teritoriální vojsko početné. V zásadě je třeba se na ně dívat jako na rámcové vojsko. Přitom je však nezbytná rychlá a přesná mobilizace jak osob, tak materiálních prostředků. Tu je třeba důkladně připravit a prověřit při cvičeních. Kromě toho vojska a štáby musí projít pravidelnou přípravou podle svých speciálních úkolů.

Doposud se konala hlavně cvičení útvarů a jednotek domobrany, jejichž příslušníci prošli předběžným výcvikem ve výcvikových střediscích. Je třeba rozšířit osvědčený systém výcviku příslušníků ve výcvikových střediscích i na ostatní útvary a jednotky teritoriálního vojska.

Včasné provedení mobilizace v období ohrožení je zvláště důležité, aby se zabezpečilo plnění úkolů, uložených teritoriálnímu vojsku. Značný význam má i volba momentu mobilizace. Právo na rozhodnutí o zahájení mobilizace náleží politickému vedení.

Na závěr můžeme zdůraznit toto:

— Teritoriální vojsko má v zásadě tři úkoly: účastnit se při zabezpečování svobody manévru ozbrojených sil NATO a zastupovat jeho zájmy ve velitelských orgánech NATO; plnit funkce, které zůstaly v kompetenci národních vojenských orgánů (doplňování útvarů na válečné počty a nahrazování ztrát, zdravotnická služba, materiálně technické zabezpečení vojsk); pomáhat civilní obraně.

— Teritoriální vojsko je především vojskem mobilizačním (rámcovým), a proto jeho důkladná příprava a včasná mobilizace jsou rozhodujícími činiteli pro činnost v období politické krize nebo v počátečním období války.

— Teritoriální vojsko se plně opírá o civilní sektor a jeho zdroje, které v součinnosti s federálními orgány využívá v národních zájmech či ve prospěch ozbrojených sil NATO.

— K plnění svých úkolů má teritoriální vojsko organizaci, která je v souladu s organizační strukturou, přijatou v NATO a s administrativním rozdělením území NSR.

— V celkovém systému ozbrojených sil plní teritoriální vojsko funkce podpory a zabezpečení. Tato činnost může být účinná jen tehdy, když všechny síly, které se na ní podílejí, stejně jako vojenské a civilní orgány budou znát své možnosti, schopnosti a meze své odpovědnosti.

Tematický plán na rok 1943

Hlavní pozornost chceme věnovat

- **v obecné teorii** — aktuálním problémům vojenské politiky, které vyplývají ze závěrů XIV. sjezdu KSČ, hlavním vědeckovýzkumným a vojenskoteoretickým úkolům;
- **ve vojenském umění** — útočné operaci, trvalé bojové pohotovosti, systému velení a aktuálními otázkami branného systému;
- **z problematiky druhů vojsk** — zabezpečení útočné operace, součinnosti druhů vojsk a týlovému zabezpečení;
- **ze socialistických armád** — výsledkům vojenskoteoretické práce v bratrských armádách;
- **v informacích** — odhalování cílů imperialismu a vývojovým tendencím vojenství na Západě; výsledkům vědeckovýzkumné práce v ČSLA.

OBEČNÁ TEORIE

Úkoly ČSLA při plnění linie XIV. sjezdu KSČ

- Uplatňování leninských principů výstavby a činnosti socialistické armády v další výstavbě a zvyšování bojové připravenosti a pohotovosti ČSLA;
- politická a ideově výchovná práce a její sepětí s úkoly bojové přípravy, soustavného zvyšování bojové připravenosti a pohotovosti, upevňování politickomorálního stavu vojsk;
- formování socialistického vědomí k aktivnímu plnění úkolů obrany vlasti a celého socialistického společenství;
- branný systém ČSSR a jeho zásady; místo a úloha ČSLA při jeho realizaci;
- problematika komplexního chápání bojové pohotovosti;
- připravenost vojsk k plnění úkolů

v nejsložitějších podmínkách soudobé bojové činnosti;

- vědeckotechnická revoluce ve vojenství a úkoly ČSLA;
- plnění usnesení PUV KSČ z 21. 4. 1972 „K systému přípravy kádru a rozvoje vojenského školství“;
- plenární zasedání ÚV KSČ k otázkám ideologické práce a závěry pro ČSLA při plnění úkolů vojenské politiky strany po XIV. sjezdu KSČ;
- zkvalitnění úrovně kádrové práce — rozhodující činitel úspěšné realizace závěrů XIV. sjezdu KSČ.

Vojenskopolitická problematika

- Účinnost a kvalita ideově výchovné práce a její sepětí s operační a bojovou přípravou;

— nedílná velitelská pravomoc a zásady jejího uplatňování při řešení všech problémů života vojsk;

— problémy zvyšování organizátorské a řídicí práce velitelů a náčelníků všech stupňů;

— stranickopolitická práce při plnění úkolů bojové a politické přípravy, nepřetržitě bojové pohotovosti a organizovanosti života vojsk;

— úroveň, účinnost a ofenzivnost ideové výchovy v ČSLA;

— problémy uvědomělé kázně a boj proti mimořádným událostem v ČSLA;

— morálně politické a psychologické aspekty soudobé války;

— psychologická příprava vojsk;

— úkoly speciální propagandy v soudobých operacích;

— zásady průběhu služby příslušníků velitelského sboru ČSLA.

Vědeckovýzkumná práce

— Funkce vědy v socialistické armádě;
— marxisticko-leninská metodologie a těsné sepětí vědeckovýzkumné činnosti se životem a praxí vojsk;

— výběr, příprava a profesionální úroveň vědeckých kádřů;

— spolupráce s armádami Varšavské smlouvy;

— vědeckoinformační činnost v ČSLA a její úkoly.

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Ucelené názory na hlavní druhy bojové činnosti (útok, obrana, střetné sražení, odchod, přesuny).

Zejména se zaměříme na řešení těchto problémů:

— Přikrytí státní hranice a přechod do útočné operace (vojsky krytu),

— zaujetí výchozího prostoru a jeho budování,

— skryté vytváření velkých uskupení,

— organizace průlomu nepřátelské obrany (včetně operačních prostorů) v podmínkách bez použití JZ,

— organizace součinnosti v podmínkách přípravy útočné operace frontu (armády) v krátké lhůtě,

— zvýšení efektivnosti používání JZ (organizace průzkumu, 1. JÚ F, sladění jaderných úderů raketového vojska a letectva),

— obnovení bojeschopnosti vojsk po hromadných jaderných úderech nepřítele a vedení operace v silně zamořených prostorech (po JÚ),

Vojenské školství

— Politická, ideová a odborná příprava vedoucích kádřů velitelského a pedagogického sboru;

— požadavky na politickou a ideově výchovnou činnost a výuku společenských věd v novém systému vojenského školství;

— činnost vojenských škol z hlediska zásady jejich přimknutí k životu a potřebám vojsk;

— formy a prostředky ke zdokonalování operační a taktické přípravy velitelů a štábů.

Úkoly vojenskoteoretické práce

— Zákony ozbrojeného zápasu, jejich platnost a využití;

— rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu a jejich vliv na vedení soudobých válek;

— operační a taktické předvídání;

— sociálně politické aspekty rozvoje velení a jejich vliv na zavádění prostředků automatizace a mechanizace v poli.

Vojenské aspekty významných historických událostí

— 25. výročí Února;
— 55. výročí vzniku Sovětské armády a válečného námořnictva;

— 30. výročí boje u Sokolova;

— 30. výročí Kurské operace;

— 30. výročí operace na levobřežní Ukrajině.

— zabezpečení manévru v útočné operaci,

— bojové zabezpečení všeho druhu v útočné operaci,

— komplexní využívání průzkumných údajů v krátkých lhůtách,

— přesuny na velké vzdálenosti a přechod do střetného boje,

— přechod do dočasné obrany,

— vedení obranné operace a boje,

— odchod vojsk,

— zkušenosti z upevňování vysoké bojové pohotovosti.

Rozvoj řízení a velení

— zkušenosti z velení koaličním uskupením (součinnost při společných spojeneckých cvičeních),

— rozbor informačních a rozhodovacích procesů při budování polních automatizovaných podsystemů,

— využití automatizační techniky pro

zpracování podkladů pro rozhodování velitele a použití druhů vojsk, řešení taktických (operačních) úloh a zabezpečení účinné operace frontu (A),

— zkušenosti ze zavádění racionalizačních prostředků do štábů svazků,

— metodika operačního hodnocení efektivnosti využívání automatizovaných systémů (z hlediska řešení operačně taktických úloh),

— zkoumání a zdokonalování organizačních struktur a metod práce štábů v polních podmínkách v souladu s postupným vybavováním prostředky mechanizace a automatizace,

— využívání formalizované dokumentace v práci štábů,

— vliv pohyblivých úkrytových velitelsko-štábních pracovišť na strukturu a metodiku práce velitelů a štábů,

— cesty ke zvýšení odolnosti a pohyblivosti velitelských stanovišť, jejich maskování, střežení a obrana,

— součinnost mezi velitelskými stano-

višti a letectvem v pohybových fázích boje (operace),

— zkušenosti ze cvičení a z praxe štábů a vojsk.

Aktuální otázky branného systému ČSSR

— řízení branného systému ČSSR v míru, za války a při přechodu z mírové činnosti na válečnou,

— spolupráce vojenských orgánů s civilními při obraně kraje,

— součinnost CO s vojenskými teritoriálními orgány (polními),

— zabezpečení přesunů polních vojsk na teritoriu,

— možnosti evakuace velkých měst v soudobých podmínkách,

— opatření proti povodním,

— likvidace následků po jaderných úderech nepřítele na teritoriu,

— likvidace nepřátelských výsadek na teritoriu,

— zkušenosti z přípravy teritoriálních štábů.

Problematika druhů vojsk a služeb

Letectvo a PVOS

— bojová činnost letecké armády (frontového letectva) při podpoře pozemních vojsk jak v bezjaderném období, tak při použití JZ,

— protivzdušná obrana vojsk frontu (armády) v účinné operaci (boj proti nízkoleteckým cílům),

— otázky součinnosti jak uvnitř letecké armády, tak mezi letectvem, pozemními vojsky, raketovým vojskem, PVOS a PVO vojsk,

— bojová činnost letectva při ničení záloh nepřítele, jeho obklíčených uskupení a při boji s operačními výsadek,

— bojová činnost letectva k oslabení leteckého uskupení nepřítele,

— organizace překonávání silné PVO nepřítele zejména v bezjaderném období,

— úkoly frontového letectva, vojsk PVOS a pozemních vojsk při společné činnosti s dálkovým letectvem ve vzdušné operaci,

— bojová činnost vojsk PVOS v podmínkách silného radiotechnického rušení (zvysování odolnosti PVOS proti radiotechnickému rušení),

— boj s radioelektronickými prostředky nepřítele,

— zkušenosti z práce leteckých štábů (ze cvičení).

Raketové vojsko a dělostřelectvo

— použití hlavněho dělostřelectva ve všech druhích bojové činnosti, zejména při prolomování opevněných postavení a pásem bez použití jaderných zbraní,

— zabezpečení bojové činnosti RVD (průzkum, OPZHN, topografická a povětrnostní příprava, materiálně technické zabezpečení),

— součinnost RVD s ostatními druhy vojsk,

— palebné prostředky RVD v boji s tanky a obrněnými cíli,

— trend rozvoje dělostřelectva,

— rozvoj mechanizace a automatizace RVD.

Ženíjní vojsko

— zabezpečení manévru a pohybu vojsk v účinné operaci,

— překonávání zátarasů a zničených úseků terénu v účinné operaci,

— současné názory na ženíjní vybudo-
vání výchozího prostoru,

— zásady ženíjního zabezpečení bojové činnosti na stupni útvar—svazek,

— současný stav ženíjní připravenosti středoevropského válečného

— ženíjní zabezpečení přechodu části sil frontu do dočasné obrany,

— technické zabezpečení pohyblivosti a aeromobility vojsk.

Chemické vojsko

- radiační a chemické pozorování prostředky pluku chemické ochrany,
- organizace speciální očisty s důrazem na rychlou obnovu bojeschopnosti vojsk,
- chemické zabezpečení frontového letectva v útočné operaci, ochrana proti účinkům JZ,
- zvláštnosti vlivu vzdušné radiační situace na bojovou činnost letectva v útočné operaci,
- úkoly a poslání teritoriální radiační hlášené sítě a hlavní zásady součinnosti s polními vojsky.

Spojovací vojsko

- zabezpečení spolehlivého spojení zejména za pohybu,

- zvýšení efektivity rádiového a radioreléového spojení,
- opatření proti rušení nepřitele.

V oblasti týlového zabezpečení

- materiální zabezpečení koaličních uskupení v útočné operaci,
- týlové zabezpečení soudobých operací,
- perspektivy zkvalitňování dopravně zásobovacího systému,
- týlové zabezpečení na teritoriu státu,
- prognózy v oblasti rozvoje týlu,
- rozvoj manipulace s materiálem v ČSLA,
- operační příprava polních TSÚZ,
- využití výpočetní techniky v operačním týlu.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

- Výsledky vojenskoteoretické práce z oblasti
- aktuálních vojenskopolitických problémů;

- vojenskovědecké práce;
- operačního umění a taktiky;
- operačního a bojového zabezpečení;
- velení.

INFORMACE

Z kapitalistických armád

- Vojenská politika kapitalistických států v sedmdesátých letech a její hlavní principy;
- Severoatlantický pakt a jeho vývojové tendence;
- závěry z operační přípravy štábů, vývoje a použití prostředků ozbrojeného zápasu v hlavních státech NATO s důrazem na armádu USA, NSR, Francie;

- rozbor důležitých operačních a taktických cvičení hlavních armád Severoatlantického paktu.

Různé

- Informace o habilitačních, disertačních, diplomových a vědeckých pracích;
- informace o důležitých akcích v armádě;
- recenze významných vojenských a vojenskopolitických publikací včetně memoárové literatury vojenských odborníků.

СОДЕРЖАНИЕ

Владимир Кратки

Правовая политика – инструмент осуществления постановлений XIV съезда КПЧ в Министерстве Национальной Обороны и в ЧНА

3

Автор приводит актуальные задачи правовой политики в армии. Исходя из последних заседаний партийных органов объясняет прежде всего основные понятия и компетенции.

Полковник Зденек Пергнер

Братский союз народов СССР – опора боевой мощи Вооруженных Сил СССР

8

Автор исходит из исторических документов, отражающих процесс создания единства революционных сил России, который являлся основой возникновения Советского Союза в 1922 году. История 50-ти лет свидетельствует о том, что укреплять советское государство значит укреплять также и его вооруженные силы и всесторонне повышать обороноспособность советской страны.

Кандидат военных наук, доцент-полковник Франтишек Цврчек

Обсуждение конкретных условий при определении объектов для уничтожения

13

Автор анализирует влияние обстановки на целесообразность уничтожения целей в боевом порядке противника и неблагоприятное воздействие стереотипа в процессе их выбора. Уничтожение при этом подразумевается в качестве деятельности разных родов войск с целью выведения из строя определенных объектов и элементов боевого порядка противника. Руководящим мотивом этих рассуждений и итогов является выражение правильного соотношения между общим взглядом на целесообразность определения целей и действительной обстановкой.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зденек Кодешь, полковник Антонин Шелешовски

Принципы контрольной системы в ЧНА

21

Авторы приводят важнейшие принципы контрольной системы во всех звеньях управления ЧНА. Логически выводят особенности контрольной деятельности в армии из общих принципов и также из системы контроля среди всего социалистического общества. На основе богатого опыта и многолетней практики приводят заключения, исходящие из действительного состояния в войсках и отвечающие требованиям современной практики.

Кандидат военных наук, доцент-полковник Карел Нойгебауер

К вопросу эффективности военно-научной работы

31

Автор анализирует основные критерии обсуждения эффективности и методов военно-научной работы. Занимается прежде всего управлением военно-научной работой с точки зрения личной деятельности научного работника или коллектива. В заключении приводит возможную нумерическую оценку эффективности научной работы и возможный способ вознаграждения за научно-исследовательскую деятельность в ЧНА.

Подполковник Владимир Клоуда, подполковник Эдуард Кошка

Средства механизации в штабах

44

Авторы показывают необходимость ускорения и повышения качества управления в штабах в мирное время и в ходе войны и также возможности средств средней механизации в этой области. В дальнейшем они описывают доступные в настоящее время средства средней механизации в ЧССР, их возможности и применение.

Подполковник Владимир Сейкора

Возможности воздействия авиации противника на пункты управления . . . 49

Автор анализирует принципы боевых действий авиации противника, возможности ее непосредственного и косвенного воздействия на пункты управления общевойсковой армии. С применением теории вероятности анализирует временные возможности авиации противника при подавлении и уничтожении пунктов управления.

Кандидат военных наук, подполковник Станислав Тешински

Прогрессивность мостостроительной техники ЧНА 58

Автор сравнивает тактико-технические данные мостостроительной и переправочной техники ЧНА и армий стран-участниц НАТО. В некоторых случаях он сравнивает параметры и относительные показатели также и с переправочной техникой, применяемой в армиях социалистических государств. Подчеркивает некоторые уникальные свойства чехословацкой переправочной техники и показывает возможности ЧНА способствовать обеспечению боеспособности армий государств-участников Варшавского Договора.

Генерал-майор Здзек Яшек

Техническое обеспечение вооруженных сил 65

Автор показывает техническое обеспечение в качестве важного вида обеспечения современной операции и боя. Анализирует проблемы ремонта поврежденной техники в полевых условиях и предлагает некоторые мероприятия с целью повышения объема и эффективности ремонта. В заключении он занимается вопросами взаимодействия и управления ремонтными мастерскими.

Полковник медицинской службы Йиржи Козак

Организация медицинского обеспечения общевойсковой армии 70

Автор в основных чертах решает вопросы организации медицинского обеспечения общевойсковой армии в современной операции. Анализирует способ назначения и размещения сил и средств медицинского обеспечения в наступательной и оборонительной операциях. В заключении подчеркивает необходимость широкого маневра силами и средствами медицинской службы армии.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Борьба за завоевание господства в воздухе в ходе наступательной операции . 73

В статье объясняется понятие господства в воздухе в безядерном периоде войны и роль истребительной авиации в борьбе за его завоевание. Анализируются мероприятия достижения внезапности в ходе уничтожения авиационной группировки противника и боевые возможности фронтовой авиации и авиации дальнего действия, действующей в интересах войск в ходе воздушной операции.

Тактическое учение соединения войск ПВО с боевой стрельбой 79

В статье опубликован некоторый опыт оперативно-тактической подготовки войск, прежде всего подготовки и организации учения с реальной оценкой боевых действий в условиях максимально приближающихся действительности. В дальнейшем в ней анализируются проведенные тактические учения с боевой стрельбой и приводится опыт тактического учения дивизии ПВО с боевой стрельбой зенитных ракетных частей и истребительной авиации в качестве высшей формы боевой сколоченности частей и соединений войск ПВО.

ИНФОРМАЦИЯ

Территориальные войска ФРГ 83

В статье приведены некоторые мысли, касающиеся строительства территориальных войск ФРГ по данным западногерманских источников. На основе их соединения с наземными войсками анализируются задачи территориальных войск и их роль при обеспечении действий вооруженных сил ФРГ.

Vydává ministerstvo národní obrany ve vydavatelsví MAGNET, n. p.,
Praha 1, Vladislavova 26.

Vychází v Redakci vojenských odborných časopisů, šéfredaktor plukovník ing. Branislav RAPOŠ, tel. 2191/2293, zástupce plukovník ing. Jindřich MALINA, tel. 2191/2611.

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 261551—7, 260651—9.

Vychází 10X ročně.

Je rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 261551—7 l. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, podplukovník Josef Hekl, Soňa Štorkánová (technická redaktorka).

Redakční rada: podplukovník ing. Ladislav ČECH, podplukovník ing. Miloš DOLEŽAL, plukovník gšt. ing. Zdeněk HAVALA, plukovník ing. Bohuslav HAVLÍČEK, generálmajor ing. Jaromír JAŠEK, podplukovník ing. Jaromír LANG, CSc., generálmajor doc. ing. Václav MATICKÁ, CSc., podplukovník PhDr. Alois MICHŇAK, CSc., generálmajor ing. Jiří NEČAS, podplukovník ing. Jan PAPIK, plukovník doc. PhDr. Zdeněk PROCHÁZKA, CSc., plukovník PhDr. ing. Václav SMETANA, plukovník ing. Václav VĚBR, plukovník ing. Otakar VLACH, plukovník ing. Jaroslav VOLEK, CSc., plukovník ing. Jaromír VYHNANOVSKÝ, plukovník ing. Jiří ZELENKA

Ročník XXII. Toto číslo vyšlo v listopadu 1972.